

Om fattigdomen och allmänna fattigvården i Finland.

Akademisk afhandling,

som,

med tillstånd af den vidtlagfarna Juridiska Fakulteten
vid Kejsersliga Alexanders-Universitetet i Finland

till granskning framställes

af

Johan Wilhelm Rosenborg,

Juris Licentiat,

i Hist.-Filol. lärosalen den 29 September 1858

p. v. t. f. m.

Fattige skola väl alltid vara i landena;
therföre bjuder jag dig, och sägen, att du
skall upplycka dina hand tinom broder,
som trängder och fattiger är i dina lande.

5 Mosebok C. 15: v. 11.

Af alla samhällsfrågor, som för närvarande taga den bildade medborgarens uppmärksamhet i anspråk, torde den om fattigdomen eller, som man med ett från England lånadt namn kallar den, pauperismen vara den, som varit föremål för de ifrigaste forskningar och för arbeten af alla slag. Dock kan man tryggt säga att fattigdomens problem ännu i denna stund är olöst, oaktadt de otaliga bidrag, som lemnats till lösningen deraf, oaktadt alla de vackra och långa tal, som derom hållits i vestra Europas parlamentariska församlingar och oaktadt styrelsernas och statsmännens nitiska bemödanden, att taga reda på orsakerna dertill och hämma dess vidare utbredning. Vår tid jublar öfver rikedomens stora tillväxt, öfver bildningens stora framsteg och öfver humanitetens segrar, men midt ibland detta jubel reser sig fattigdomens bleka spöke och öfverröstande jublet protesterar på det allvarligaste emot rättmätigheten af dessa hopade rikedomar och hotar att af dem taga broderslotten. Det är derföre icke underligt att så många och så ihärdiga försök gjorts att lära

i grunden känna denna hotande fiende till nutidens välstånd och derigenom medlen till dess besegrande. Och ändå har så litet blifvit uträttadt. Man har svårt att förena sig i besvarandet af den första fråga som i detta afseende kan framställas: hvad förstås med fattigdom, pauperism? I sjelfva verket är det icke heller så lätt att på denna fråga gifva ett enkelt svar. Fattigdomen är icke något bestämdt storhetsmått, som vid alla enskildta tillfällen kan utan vidare besvär tillämpas. Fattigdomen uttrycker tvärtom alltid ett förhållande emellan skilda individer, skilda samhällsklasser, eller skilda folk. När man säger att en person, en samhällsklass eller ett folk lefver i fattigdom, har man dermed endast jemfört deras ställning med bättre lottade individers, samhällsklassers eller nationers. Man kommer icke ens längre om man i allmänhet bestämmer fattigdomen såsom en förhandenvarande brist på tillräckliga medel att sörja för livets nödvändigaste behof. Det blifver då en nödvändighet att bestämma hvad allt som skall förstås under uttrycket: nödvändigaste behof, och i detta afseende gifva oss olika tider och olika folk skilda svar, ja till och med i samma land skall man se olika definitioner derå gifvas. Den engelska arbetaren är i brist, är fattig då han ej dagligen kan skaffa sig hvetebröd, fläsk eller kött, porter och thé. Allt detta anser han för nödvändiga behof. Den tyska arbetaren lefver nöjd med rågbröd och potatis, den irländska med endast potatis, och de senares nödvändiga behof äro genom dessa medel uppfyllda, likaväl som den förstnämndes. Eugène Buret säger med rätta: "La pauvreté de l'Anglais serait pour l'Irlandais le comble de l'opulence, tandis que l'aisance de l'ouvrier français serait pour

beaucoup d'ouvriers de la Grand-Bretagne un véritable denument." Sådant är förhållandet. Hvad som är rikedom för en, är fattigdom för en annan. Det sades ofvan att i samma land ofta olika svar gifves på denna fråga, och för att finna sanningen deraf behöfva vi endast se omkring oss i vårt eget land. Våra statorpare i södra Finland, den uslaste delen af vår befolkning, skulle ej anse sig kunna lefva med den föda, som ofta nog fyller de nödvändigaste behofven för en stor del af norra Finlands befolkning. Hvilken af dessa är nu fattigare, statorparen i södra Finland, som dagligen äter rågbröd, eller bonden i de norra trakterna af landet, för hvilken rågbrödet ej så sällan är en lyxartikel? Sannerligen är icke det svårt att deruppå gifva ett allmängiltigt svar.

Antager man äfven ofvan angifna bestämning af fattigdomen, såsom brist på medel att tillfredsställa de nödvändigaste lefnadsbehofven, såsom riktig, bör dock tilläggas att denna brist ej kan bestämmas efter en förut uppgjord regel, utan i enlighet med de speciella förhållanden, under hvilka en individ, en samhällsklass eller ett folk lefver. Vidare skola behofven vara sådana att deras icke-uppfyllande inverkar skadligt på människans lif, och således angå hennes boning, näring och beklädnad. Den som kan förskaffa sig allt detta af sådant slag, att lifvets friska fortvaro derigenom icke på något sätt störes, är icke fattig, men den, som det icke förmår, är fattig. Med allt detta hafva vi dock icke kommit till uppfattningen af den moderna tidens pauperism. Detta uttryck innefattar ännu andra bestämningar, icke mindre viktiga än den anförda, ehuru denna länge ansågs såsom pauperismens hela inne-

håll. Benämningen pauperism är af engelskt ursprung och det kan derföre vara af intresse att efterse hvad engelska författare förstå derunder. Enligt dem är pauperismen ett allmänt elände, som gör det för hela klasser af individer nödvändigt att för livvets bergning söka understöd af fattigvården. De skilja pauperismen på det bestämdaste ifrån det af tillfälliga händelser härrörande elände, som drabbar enskilda individer ur vidt skilda samhällsklasser. Vi kunna derföre äfven här antaga denna ytterligare bestämning, och således numera kalla pauperismen: en för hela samhällsklasser tryckande brist på medel att uppfylla de för livvets bibehållande i dess friska tillstånd nödvändiga behof, hvilken brist icke är framkallad af några tillfälliga olyckshändelser, utan härrör af dessa klassers egna ställning i samhället.

Denna definition, om man så får kalla den, omfattar dock endast den yttre sidan af pauperismen, det materiella välbefinnandet i allmänhet. Man har efter ytterligare studier dertill lagt en inre sida, en uppfattning af pauperismens om man så får säga moraliska ställning. Man har i sådant afseende sagt att pauperismen är det elände, som har fattat sig sjelft och som på alla möjliga sätt sträfvar att komma ifrån sig sjelf. Denna sida af saken förtjenar största uppmärksamhet i våra tider. Många af tidens största olyckor hafva sin grund i detta pauperismens sträfvande. Läser man de berättelser resande gifvit oss om vilda nationer, hvilka, tagande sin lifsbergning från fisket och jagten, ofta äro utsatta för hungersdöden om dessa näringsfång felslå, finner man dem helt enkelt uppfatta hungern såsom en naturnödvändighet, hvilken icke kan bekämpas, och de dö bort utan att låta höra en klagan. An-

norlunda blifver förhållandet vid hvarje steg civilisationen går framåt. De lidande nöja sig icke mera med att tåligt bära sitt öde, de klaga och deras medbröder skynda att erbjuda hjälp, så mycket i deras förmåga står. I afseende å förevarande ämne är det äfven ett faktum att pauperismens uppsökande och betecknande icke utgick från de lidande klasserna sjelfva, utan från de klasser hvilka sjelfva stodo öfver hvarje nöd och elände. Sedan dess har dock frågan nedträngt till de lidande sjelfva, och derigenom erhållit en vida större betydighet för det moderna samhället. Begäret att komma ut ifrån eländet har icke allenast drifvit de fattiga klasserna till brott, utan äfven väpnat dem emot samhällets närvarande organisation, samt varit orsaken till många blodiga strider. Man torde derföre mena att detta sjelfnedvetande hos eländet, att detta begär att gå utöfver sig sjelf är den olyckliga sidan hos pauperismen, och som på allt möjligt sätt bör motarbetas. Deruti skulle dock ligga ett stort misstag, ty den fattigdom, som uppfattar sig sjelf och strider för sin egen död måste ovilkorligen af oss uppfattas som ett framsteg utöfver den, som i dolsk liknöjdhet fortvarar, derföre att den icke känner sig sjelf. ¹⁾ Det blifver endast här en nödvändighet för

¹⁾ Devant Dieu comme devant la société, mieux valent cent fois les populations militantes que ces populations immobiles qui restent fatalement accroupies dans leur pauvreté héréditaire, et qui se drapent avec l'orgueil dans les haillons que leur ont legués les siècles! Pour classer économiquement un peuple, il ne suffira donc pas de trouver le rapport de ce qu'on appelle les pauvres, à la population total; de cette façon, on pourrait, comme l'ont fait certaines auteurs, placer les Russes, les Turcs et encore mieux les Bar-

hvarje medborgare att deltaga i striden och dymedelst försöka att gifva den en förmånlig utgång. Alltid måste en fattigdom, medveten af sig, lättare kunna besegras än den omedvetna.

Sedan jag nu, ehuru ofullständigt, sökt framställa den moderna pauperismens mest utmärkande drag, återstår en fråga att besvara, nemligen den: är pauperismen, såsom man jemväl velat påstå, en den nyare tidens företeelse, eller har den funnits i alla tider? På denna fråga är det lika svårt att gifva ett enkelt svar som på den förra. Först bemärkt och studerad i Englands, Frankrikes och Belgiens fabriksdistrikter, ansågs pauperismen en tid utgöra en följd af industrins allt mera stigande utveckling, och såsom ett helt och hållet modernt faktum. Efter fortsatta undersökningar kom man till det resultat att pauperismen visade sig öfverallt, vid alla näringar och ej minst vid jordbruket. Öfverallt såg man en klass af menniskor, hvilkas enda förmögenhet bestod i deras arbetsförmåga, och som derföre voro hänviste till det sorgliga öde att arbeta för andra, hvilka egde kapitaler att dermed förlägga de förras arbete. Man har gifvit denna samhällsklass ett eget namn och kallat den proletärer. Denna klass, hänvisad att af dagens möda, taga sitt lifsuppehälle för dagen, befann sig alltid i den ställning att, om detta arbete af någon anledning upphörde, vara utsatt för de största umbäranden, och att slutligen duka under. Detta allt, sade man, är ett nya tidens verk, det är kapitalets förökning,

som åstadkommer detta ökade elände. De ekonomiska skriftställarna sågo i detta afseende endast omkring sig, stundom äfven försökande att kasta några irrande blickar framåt. I en sednare tid, sedan den första uppsvallningen lugnats, har man gått tillbaka och sökt utforska äldre tiders förhållanden. Det har dervid visat sig att detta elände, som tillhör den klass af arbetare, som sysselsätta sig med kroppsarbete, ingalunda är en modern tilldragelse, utan funnits i alla tider, ehuru icke bemärkt och icke omtalad af historien.

Forntiden kände icke fria arbetare, hos den tidens arbetsherrar förrättades arbetet af slafvar, hvilka under medeltiden förvandlades till lifegna. Det är santt att hos dessa klasser finnes icke någon officiell fattigdom, ty det heter att deras husbönder och herrar draga försorg om deras materiela existens, d. v. s. alldeles på samma sätt som de draga försorg om underhållet af de dragare, hvilka de använda på sina åkerfält. Historien nämner icke mycket om dessa klasser, men de få underrättelser man har visa tillräckligt huru tidtals stora massor af dessa olyckliga föllo offer för hungersdöden, och dessa klassers tillstånd i de länder hvarest de ännu finnas, bestyrker påståendet att deras materiella ställning ingalunda är bättre än våra proletärers.²⁾ Se

²⁾ Det har gifvits skriftställare, som, ehuru icke vänner till slafveriet, låtit dåra sig af det officiella skenet och anse nämnde sociala former befordra arbetarens materiella välbefinnande, och nekas kan icke att slafvens eller den lifegnes tillvaro är på sätt och vis lugnare än den fria arbetarens. Han lider ej af brist på arbete, han behöfver ej frukta för sin familjs bestånd om ålder eller sjukdom minska hans arbetsförmåga, han kan ej ens genom egna dårskafer och

vi åter efter de fria arbetarens ställning i förflutna tider, möta oss hemska taflor. Vauban, den namnkunnige franska marskalken, men tillika ekonomisk och finansiell skriftställare, berättar oss att på hans tid³⁾ en tiondedel af Frankrikes befolkning utgjordes af tiggare och att fem tiondedelar deraf icke kunde anses hafva sina dagliga behof uppfyllda, utan tidtals voro dömda att hungra. Hvilken ryslig målning är icke detta och det finnes intet skäl att betvifla dessa uppgifter af en man, som mycket sysselsatte sig med undersökningar i dessa ämnen. Låtom oss ifrån Frankrike, hvarest således vid adertonde seklets början tre femtedelar af befolkningen voro underkastade hungersnöd, vända oss till England, hvilket land då redan i välstånd vida öfvergick Frankrike. Macaulay berättar oss uti dess Englands historia, att de underhållne fattiges antal vid slutet af sjuttonde seklet uppskattades till en femtedel af befolkningen, och Macaulay slutar af den vid den tiden utgående fattigtaxan, som steg till hälften af alla statsinkomster, att denna uppgift icke är öfverdrifven. Samtidigt uppskattade en skottsk statsman, Fletcher of Saltoun, tiggarens antal i Skottland, hvilket land då räknade en miljon innevånare, till tvåhundredatusen. Vi kunna häraf sluta att fattigdomen och eländet ingalunda hafva sin rot i vår tids förhållanden, utan att de tvärtom ju längre vi gå tillbaka existerat och det i större utsträckning än nu.

laster gå miste om sitt underhåll, men allt detta med uppförande af allt eget värde, och dock äro fördelarne beroende af en herres godtycke.

³⁾ Vauban dog 1707 och hans arbete, "projet d'une dime royale," utgafs samma år några månader före hans död.

Men dermed har ännu icke besvarats frågan huruvida pauperismen tillhör nutiden eller funnits förut. Taga vi pauperismen endast såsom brist på medel att underhålla lifvet, lider det intet tvifvel att densamma är lika gammal, som menniskoslägtet, om densamma äfven i naturtillståndet icke märkes, ty hvarest alla äro fattiga finnes ingen fattig. Men de fattiga klassernas eget medvetande deraf att de befinna sig i en onaturlig ställning i samhället, hvarifrån de söka befria sig, är ett drag mera tillhörande nutiden, och tillägga vi denna bestämning, kunna vi medgifva att pauperismen i sin nuvarande gestalt tillhör nyare tiden, och då taga vi endast i betraktande de länder, som för närvarande representera denna nya tid. I Finland skall man derföre, oaktadt all den fattigdom och allt det elände här finnes, fåfängt söka en pauperism i den betydelse, som ofvan uppställts. Vi måste derföre hvad vårt land angår endast fästa oss vid de två föregående bestämningarna och såsom pauperism, fattigdom, beteckna det regelrätta tillstånd hos vissa klasser af befolkningen att endast lefva för dagen och om arbetsinkomst af en eller annan orsak icke finnes, antingen falla fattigvården till last, eller tåla umbäranden skadliga för arbetarens krafter.

Det fanns en tid då man påstod att eländet var i stigande, och i enlighet dermed uppställdes den länge och ännu icke af alla lemnade ekonomiska grundsatsen att ett stigande elände vore en naturnödvändighet, emedan befolkningen i ett land alltid ökade sig i större proportion än lifsmedlen. Denna sats har dock icke blott betviflats utan ock bevisats vara falsk. Jag anförde nyss några uppgifter om eländets stora utbredning i England och Frank-

rike för etthundrafemtio år sedan, och det skall vid en kort statistisk uppgift visa sig att detsamma för närvarande är betydligt mindre i nämnda länder. Dessutom har det blifvit genom fakta ådagalagdt att medlen för tillfredsställelse af människans behofver tillvexa i högre grad än människorna sjelfva, allenast icke några hinder möta för människokraftens fria användande. De nyaste kalkyler i detta afseende jag sett angå skillnaden emellan Frankrikes tillgångar 1789 och under närvarande tid, samt må derföre i korthet här anföras, efter Modeste's innevarande år utgifna arbete: *Du pauperisme en France*. Frankrikes folkmängd har under denna tid ökat sig med 75%. Under samma tid har det fasta kapitalet tredubblats. Den lösa egendomens värde anser författaren hafva stigit ännu mera, ehuru någon jämförelse derom ej kan anställas. Hvad årsinkomsten angår uppskattas den under Ludvig XV:s tid till 1½ miljard francs och nu förtiden till 6 miljarder. Hvad Frankrikes industri angår, så kan den bedömas af utförseln af dess produkter. Denna steg under "l'ancien régime" till 440 miljoner och 1856 till 1,627 miljoner. Årsinkomsten för hvarje fransman pröfvades 1789 till 105 fr. och för närvarande utgör den öfver 250. Sädesafkastningen i Frankrike anses under tiden hafva stigit med 160 à 175%, obereknadt den numera betydliga odlingen af potatis och legumer. Man nödgas medgifva att dessa siffror tala.

Ett annat faktum må anföras från England. Folkmängden i London har från 1750 till 1831 ökat sig med 218%; antalet af de vid boskapsmarknaden i Smithfield år 1750 sålda nötkreatur uppgick till 74,000 och af fåren till 570,000, samt 1831 af de

förra till 156,000 och af de sednare till 1,238,000. Således hade tillgången på slagtboskap hållit jemna steg med folkökningen, och tilltagit med 212 %, men härvid bör vidare märkas att 1750 utgjorde slagtboskapens medelvigt 378 och fårens 28 skålp., men 1831 de förras 800 och de sednares 80 skålp. Sålunda var tillgången på kött för Londons innevånare åtminstone dubbelt större 1831 än 1750 ⁴⁾.

Låtom oss nu öfvergå till en kort statistisk framställning af fattigdomens nuvarande utbredning i Europas förnämsta länder och sedermera efterse i hvilken grad den hos oss förefinnes. Må vi i sådant afseende först vända oss till nutidens mäktigaste och rikaste ståt, till England. Det nämndes redan att detta land räknade i slutet af 17 seklet en femtedel af sin befolkning såsom underhållna fattige, och det på en tid då fattigförsörjningen i hela det öfriga Europa låg i sin linda. England hade då 5½ miljoner innevånare och 1,332,000 fattiga. För närvarande räknar England och Wales emellan 17 och 18 miljoner innevånare och de underhållne fattigas antal utgjorde 1847: 1,322,120, hvartill bör räknas de i fattighusen för en natt herbegerade "trampers", d. v. s. kringstrykande personer, som antingen söka eller uppgifva sig söka arbete, till ett antal af 149,013 då hela antalet blifver 1,471,133. Åren 1849 och 1850 nedgick antalet ytterligare. Det utgjorde uti Englands och Wales' 602 fattigdistrikter (Unions) 1849: 885,737 och 1850: 829,708. Uti dessa sednare uppgifter äro omkring 500 socknar (parishes) icke ingripna, hvilka då ännu icke förenat sig till

⁴⁾ Mac Culloch, a statistical account of the British Empire, Vol. 2 p. 497.

"Unions," hvilka sednare inbegrepo öfver 13,000 socknar, hvaraf synes att tillskottet ej kan blifva särdeles stort⁵⁾. Man kan af dessa fakta se att fattigdomen och eländet ingalunda tilltagit, ehuru ännu en betydlig del af Englands befolkning nödgas anlita den allmänna fattigvården för sin utkomst. Härvid bör man derjemte ihågkomma att en icke så obetydlig del af dessa fattige utgöres af irländare, som kommit öfver till England för att derstädes söka sin bergning. Man har varit och är van att anse Irland för det land, hvarest fattigdomen par préférence herrskar. Sedan de Engelska fattiglagarne genom "poor law extension act" af 1846 blifvit i Irland införda har man derifrån uppgifter på underhållna fattige och de stego år 1849 till 751,161 och 1850 till 395,214, hvilket visar ett aftagande under ett år okänt i något annat land⁶⁾. Denna summa både bör och kan något förhöjas för att erhålla alla behöfvande, ty en del arbetare lefva hellre under stora umbäranden än de söka sig in i "Workhouses." Deras antal blifver dock allt mindre och mindre och består för närvarande till det mesta af Irländare, hvilka ej kunna uppdrifva sina arbetslöner till den höjd, som de Engelska arbetarena.

I Frankrike uppgifves tiggarens antal 1847 till 338,000 och de underhållna fattiges till 1,330,000, tillsammans omkring 1,700,000. Dessa siffror skulle i sig visa ett mindre elände än i England, men härvid bör man besinna att den Engelska fattigvården är vida fullständigare, samt hvarken tillåter tiggare

⁵⁾ Jfr *Das Britische Reich in Europa* von Heinrich Meidinger, Leipzig 1851.

⁶⁾ Meidinger l. c.

att existera ej heller lemnar någon ohjelpt, som anlitar densamma. Sådant är icke förhållandet i Frankrike och derföre kan man ej dömma efter anförda siffror. Modeste i dess ofvan anförda arbete anser antalet af dem som kunna anses försörja sig utan att behöfva lida några svårare umbäranden stiga till circa 32 miljoner. Till följe deraf skulle således de behöfvandes antal i Frankrike vara omkring 4 miljoner, hvilket äfven öfverensstämmer med andra uppgifter ⁷⁾. I Belgien möta oss åter säkra statistiska uppgifter och 1846 beräknades uti officiella berättelser de fattigas antal i Belgien stiga till 700,141 på en folkmängd af 4,337,196, d. ä. de fattiga utgjorde en sjettedel af befolkningen. I Sverge räknade man 1845: 98,158 och 1850: 103,240 underhållna fattige, eller $\frac{1}{34}$ af befolkningen, men äfven här måste vi reservera oss emot åsigten att dessa siffror skulle utmärka verkliga förhållandet. Till denna klass måste äfven föras andra klasser, som icke utan delvis hjälp kunna berga sig. Forssell anförer äfven i dess statistik öfver Sverge, att enligt tabellkommisionens berättelse för år 1844, skulle 1840 uti Sverge funnits 32,963 familjer, hvilka helt och hållet, samt 130,471 familjer, som till någon del måste försörjas af andra, eller tillsammans 163,404 famljer af 585,706, som funnos i hela landet, d. v. s. mera än en fjerdedel. Det kan visserligen hända att de till Tabellkommisionen inlemnade uppgifter varit till en del öfverdrifna, men likväl torde de i allmänhet förtjena förtroende, såsom uppgift på antalet af behöfvande.

⁷⁾ Enligt La Foreste (Coup d'oeil sur la misère en France) räknades 1828 i Frankrike 5 miljoner behöfvande på 32 miljoner innevånare.

Förhållanderna hafva under sednaste decenninun betydligt förbättrats i Sverige, och för närvarande är den af Forssell uppgifna summan på behöfvande ovillkorligen för stor. Hvad öfriga stater angår nödgas jag i brist på detaljerade uppgifter i allmänhet anföra att man räknar i Danmark $\frac{1}{30}$, i Norge $\frac{1}{28}$, i Holland och Schweitz $\frac{1}{10}$, i Tyskland $\frac{1}{20}$, i Preussen $\frac{1}{30}$ o. s. v. af befolkningen såsom fattig ⁸⁾. Dessa uppgifter äro dock endast relativt riktiga såvida de endast angå de officiellt kända fattige, de som underhållas.

Ett försök att bestämma den fattiga befolkningens antal i Finland måste till följe af våra bristfälliga statistiska uppgifter misslyckas. Beräknar man endast antalet af underhållna fattiga kan man lätt komma till ett för oss ganska smickrande resultat. Finland vore då, näst Ryssland, som endast räknar en fattig på hundra innevånare, det lyckligast lottade land i Europa och det oakadt man här öfverallt hör klagas öfver de fattiges ofantliga tillväxt. Underhållna fattige på landsbygden i Finlands särskilda län uppgifvas i folkmängdstabellerna för åren 1850 och 1855 hafva varit, som följer:

⁸⁾ Uppgiften derom att endast $\frac{3}{5}$ af Preussiska befolkningen skulle vara fattig motsäges af allmänt kända fakta. I allmänhet har Preussiska regeringen visat sig särdeles mån om att ej framvisa landets skuggsidor. Jfr Swederus, om fattigväsandet.

	1850			1855			
	Mk.	Qk.	S:a	Mk.	Qk.	S:a	Tillökning
Nylands län	715	1,847	2,562	912	1,846	2,758	196
Åbo och Björneborgs län	1,450	3,050	4,500	2,690	3,914	6,604	2,104
Wasa län	1,394	2,631	4,025	2,641	3,774	6,415	2,390
Uleåborgs län	1,746	2,815	4,561	2,690	3,726	6,416	1,855
Knopio län	1,088	1,640	2,728	1,549	2,506	4,055	1,327
Tavastehus län	1,032	2,003	3,035	1,255	2,375	3,630	595
S:t Michels län	863	1,573	2,436	1,215	2,152	3,367	931
Wiborgs län	825	1,276	2,101	1,045	1,931	2,976	875
Summa	9,113	16,835	25,948	13,997	22,224	36,221	10,273

Uti Finlands städer var antalet af under nämnda år underhållna fattige följande:

	1850			1855		
	Mk.	Qk.	S:a	Mk.	Qk.	S:a
Helsingfors	459	310	769	436	392	828
Borgå	49	102	151	41	85	126
Lovisa	20	44	64	23	74	97
Eknäs	6	9	15	6	15	21
Åbo	133	272	405	163	173	336
Nådendal	5	15	20	3	14	17
Nystad	14	56	70	40	71	111
Raumo	23	39	62	15	61	76
Björneborg	66	117	183	89	144	233
Tammerfors	14	38	52	23	56	79
Wasa	30	75	105	46	168	214
Christinestad	5	19	24	20	28	48
Kaskö	1	7	8	4	15	19
Ny Carleby	24	24	48	10	31	41
Gamla Carleby	10	32	42	15	44	59
Jakobsstad	15	37	52	47	83	130
Jyväskylä	—	1	1	1	1	2
Uleåborg	64	171	235	125	308	433
Brahestad	52	41	93	115	149	264
Torneå	5	7	12	3	15	18
Kajana	—	1	1	2	6	8
Kuopio	35	76	111	36	61	97
Joensuu	—	—	—	—	4	4
S:t Michel	1	1	2	2	3	5
Heinola	5	8	13	9	16	25
Nyslott	—	5	5	—	4	4
Tavastehus	37	46	83	24	63	87
Wiborg	17	56	73	41	99	140
Fredrikshamn	14	46	60	29	64	93
Willmanstrand	5	9	14	2	6	8
Kexholm	3	4	7	4	5	9
Sordavala	—	1	1	2	2	4
Summa	1,112	1,669	2,781	1,376	2,260	3,636

Lägger man härtill antalet af underhållna fattiga på landet för begge åren, uppstår en summa af 28,729 för år 1850 och af 39,857 för år 1855. Förhållandet blifver således för hela landet en till fyra-tio, folkmängden uppskattad till 1,600,000. Dessa siffror torde dock böra anseeligt höjas, åtminstone för vissa orter. Såsom underhållna fattiga antecknas endast de, som af fattigvården antingen äro inackorderade eller erhålla visst understöd om året, hvaremot de, som under årets lopp erhålla tillfälliga understöd, ej finnas i folkmängdstabellerna antecknade. Som exempel deruppå vill jag här införa de understöddas antal i Helsingfors efter Direktionens för fattigvården årsberättelser.

	1850	1855	1856	1857
Underhållna å stadens fattighus	97	151	158	148
Understödde med årliga pensioner	30	19	19	28
Med månadligt underhåll inom staden	590	402	415	458
Med kvartals d:o d:o	98	104	102	106
” ” d:o å landet	141	141	138	115
Understödde tillfälligtvis	296	214	255	298
Summa	1,252	1,031	1,087	1,053

Att antalet underhållna fattige under dessa fem år ökats med 11,000 personer, har varit en följd af 1852 års fattiglag, hvarigenom kommunerna tvungits att mera än förr draga försorg om sina nödlidande medlemmar. Det återstår att besvara frågan, om ofvan uppgifna antal af omkring 40,000 fattige representerar pauperismen i Finland. Deruppå torde man tryggt kunna svara: Nej. Vi äga hos oss flera klasser, hvilka äro i den bedröfliga ställning att de ej utan bidrag af andra kunna sörja för sig och sina familjer. Dertill torde man kunna räkna en stor del af landets inhysesbjon och backstugusittare. En del

af de till denna klass hörande personer finnas i folk-
mängdstabellerna uptagna under följande titlar:

	Arbetsföra inhysseshjon		Icke arbetsföra inhysseshjon m. fl.		Inhysses qvinnor		Summa	
	1850	1855	1850	1855	1850	1855	1850	1855
Nylands län	3,595	2,054	2,993	3,077	1,847	1,655	8,435	6,786
Åbo och Björneborgs län	6,576	4,445	6,195	6,463	4,034	3,404	16,805	14,312
Wasa län	9,461	5,957	5,503	5,952	3,010	2,935	17,974	14,744
Uleåborgs län	6,347	5,741	3,739	3,849	2,434	2,757	12,520	12,347
Kuopio län	9,347	6,484	3,648	3,562	3,679	3,810	16,674	14,744
Tavastehus län	5,024	3,604	3,523	3,919	2,003	2,529	10,550	10,022
S:t Michels län	4,512	3,728	2,453	2,533	2,823	2,281	9,788	8,542
Wiborgs län	6,881	5,613	2,368	2,733	2,324	1,796	11,573	10,142
Summa	51,743	37,626⁹⁾	30,422	32,088	22,150	21,167	104,319	91,629

⁹⁾ Den starka minskningen af denna klass under den korta tiden af fem år låter förmoda att ifrå-
gavarande individer i folkmängdstabellerna erhållit andra titlar, och denna förmodan vinner
ökad styrka vid jämförandet af förhållandet under begge åren i enskilda prostierier. Sålunda
funnos t. ex. år 1850 i Raaseborgs östra prostieri 958 arbetsföra inhysseshjon af mankön, men år
1855 ej ett enda. Denna klass skulle således under dessa fem år hafva totalt försvunnit från
detta prostieri, hvilket dock enligt författaren enskildt meddelade underrättelser, icke är fallet.
De finnas troligen uptagna under rubrik af drengrar.

Med de till dessa klasser hörande hustrur och barn torde antalet åtminstone uppgå till 250,000 personer. Det är visserligen sannt att icke alla af dessa kunna anses för behöfvande, men att ersätta dessa lyckliga undantag med individer ur andra klasser, torde icke vara svårt. Statorparena utgöra dylika behöfvande. Deras antal kan dock icke uppgifvas, emedan de ej särskildt upptages i folkmängdstabellerna. Vi kunna därför utan att frukta för någon öfverdrift antaga att femte- eller sjattedelen af Finlands befolkning utgöres af familjer som antingen helt och hållet eller till en del lefva på andras bekostnad.

*Om orsakerna till fattigdomen och om möjliga
medel att förekomma densamma.*

Huru uppstår då detta människoslägtets plågoris, detta, som det vill tyckas, obotliga onda, och kan det möjligen finnas medel att motarbeta densamma, att hejda dess vidare utveckling och att återföra människoslägtet till dess drömda utgångspunkt, då ingen nöd herrskade och allas behof lätt uppfylldes? Dessa frågor hafva länge sysselsatt statsmän och vetenskapsmän och hvar och en har försökt att lösa desamma på sitt sätt. Går man igenom de otaliga skrifter, som behandla detta ämne, skrifter författade af män, hvilka egt till sitt förfogande vetenskapens alla hjälpmedel samt derjemte varit bevandrade i det praktiska lifvets alla irrgångar, men också af svärmare, sådane som cheferna för de olika socialistiska skolorna, ¹⁾ skall man finna allt möjligt anfördt såsom medverkande till fattigdomens uppkomst och utbredning, ifrån styrelsesättet ända ned till det alldagliga lifvets små bestyr. Underligt är det icke heller att förhållandet är sådant, ty ju längre man går i dylika undersökningar, desto flera särskilda förhållanden, som menligt inverka på en nations välbefinnande, kommer man att iakttaga, och

¹⁾ Dessa hafva dock icke varit utan inflytande på dessa frågors behandling, och isynnerhet gagnat vetenskapen genom uppspårandet af det närvarandes brister, ehuru de fullkomligt misslyckats i uppfinnandet af botemedel för det onda.

det finnes troligen intet här i världen, som ej någongång bidragit att störta en stackare i fattigdom²⁾.

Då jag nu går att begynna ett försök att uppräknade de orsaker, som i Finland enligt min åsigt, bidragit till fattigdomens uppammande, och till dess närvarande utbredning, vill jag på förhand reservera mig emot anmärkningar angående förteckningens fullständighet. Ämnet är hos oss fullkomligt nytt, några från den ekonomiska vetenskapens ståndpunkt utgångna undersökningar hafva i detta afseende icke blifvit gjorda och vår statistiks brister försvåra desamma betydligt. Det är endast genom att betrakta sakerna på nära håll, att sjelf lefva in i de förhållanden hvarom fråga är, som något kan inhemtas. En sådan kunskap blifver dock alltid bristfällig och derjemte lätt ensidig, intagen af lokala intressen. Detta torde äfven skönjas i de flesta utlåtanden afgifna hos oss i dessa frågor, ehuru å andra sidan icke kan nekas att några, afhandlande speciella fall, hafva utgått från en upphöjdare allmän synpunkt. Med detta förbehåll skall jag nu öfvergå till behandlingen af fattigdomens särskilda orsaker, och dervid först behandla dem, som härröra af lagstiftningen.

De lagar äro ovilkorligen de bästa, som minst hindra människan att fritt använda alla sina krafter på det sätt hon anser vara för sig förmånligast. Denna erkända sanning har dock icke kunnat göra sig allmänt gällande i Europas lagstiftning. Tvenne hvarandra motsatta åsigter hafva i detta afseende

²⁾ Uti Journal des Économistes för 1858 finnes en af Joseph Garnier meddelad tabellarisk öfversigt af orsakerna till pauperismen och de möjliga medlen att förekomma densamma.

sig emellan delat verlden. Enligt den ena, och det den, som härintills beherrsikat största delen af verlden, är större delen af menskligheten oförmögen att deltaga i bestämmandet af sitt eget öde, utan tvärtom ställd under ett beständigt förmynderskap, utom hvilket ingen räddning för densamma gifves. Det är, enligt hvad som säges, till den skyddade klassens egen fördel, som den befallande handlar, och derjemte för det allmännas, statens väl. Mot denna princip framträder lika bestämdt dess motsats, den, att låta alla så mycket som möjligt sköta sina egna angelägenheter, och deltaga i bestämningen af sin verksamhet. Dessa begge hvarandra motsatta partier äro bäst kända på den politiska arenan, inom hvilken de utkämpat blodiga strider. I sådant afseende angå de oss icke nu. Ett lands politiska författning torde, allenast densamma erbjuder säkerhet till lif och egendom, vara af föga inflytande på ett folks materiella välstånd, ehuru det icke kan nekas att ett statsskick, som tillåter alla att bidraga med råd och dåd vid detsammäs ordnande, erbjuder större garantier för fortfarandet af nämnda säkerhet, och således alltid är att föredraga. Men hvarest dessa partiåsigter spela en för föreliggande ämne vida betydligare rol, är uti ett lands inre lagstiftning, hufvudsakligen den ekonomiska. Huru många skadliga, och menniskorätten kränkande, huru många onödiga och rent af löjliga reglementen ega icke sitt ursprung i detta olycksaliga begär att spela förmyndare öfver och förstå allting bättre än den stora nedanföre liggande hopen af hjälplöse? Likvisst har denna anda herrskat öfver allt i Europa och herrskar ännu enväldigt öfver största delen der-

af ³⁾). Sverge, hvars rättshistoria eljest visar större aktning för personlig frihet än många andra länders, har dock ingalunda kunnat undvika att inom den administrativa och ekonomiska lagstiftningen låta förmyndareskapet gälla, ifrån hvars herravälde det nu med svåra och långsamma steg arbetar att draga sig. Från Sverge har samma lagstiftning blifvit Finlands arfvedel och beherrsakar ännu oss i vidsträcktare mått än det förra moderlandet.

Hvad som isynnerhet härvid tilldrager sig uppmärksamhet är våra lagars inskränkningar i den hvarje människa tillkommande rätt att försörja sig genom ärligt arbete, och först och främst de uppå den arbetande klassen så tungt hvilande lagarne om *laga försvar*,*) hvilka redan deruti angripa människovärdet, att de dela nationen i herrar, som icke allenast kunna bestå för sig utan äfven derjemte kunna medgifva andra rättighet att njuta lifvet på andra ställen än landets fästningar, och

³⁾ Les Gouvernemens sont très portés à croire qu'ils peuvent donner une direction favorable aux travaux de l'industrie; ils s'imaginent que, si leur stimulant venait de cesser, on manquerait de certaines choses nécessaires à la société. C'est une erreur à laquelle ils échappent d'autant plus facilement qu'ils sont moins éclairés. — — — — —

Le seul soin utile que puissent prendre les gouvernemens est d'empêcher que l'intérêt des uns ne porte préjudice aux droits des autres ou du public. Telle est leur véritable mission. J. B. Say, Cours d'économie politique, Tome 1, p. 543.

*) Jfr Bergfalk, om försvarslöse personers behandling, Upsala 1833. Nordström, Bidrag till Svenska Samhällsförfattningens historie, Del. I. p. 123 o. ff. Hultgrén, Om pauperismen p. 63 o. ff. Swederus, Om fattigväsendet p. 610 o. ff.

slafvar, hvilka de sednare boningarne tillhöra, om de icke erhålla förr nämnde arbetsherrars mäktiga försvar. Dessa lagar hafva dock gamla anor. De förekomma redan i landskapslagarne, ehuru icke i den mening hvarunder de sedermera af lagstiftningen upptagits.

Genom den egna inrättningen af de gamla rättsförbunden var det, enligt hvad Nordström anmärker, en nödvändighet att den, som ville njuta af lagens fördelar, skulle tillhöra något bestämdt rättsförbund, emedan lagens skydd endast gafs åt ett slikt förbunds medlemmar. Dessa medlemmar åter skulle hafva stadiga boningsplatser inom förbundets område. Genom trälarnes allmänna frigifning efter kristendomens införande uppstod dock en lös befolkning och det befanns derföre nödigt att binda dem vid häraderna genom dem ålagd förbindelse att taga årstjenst. Härvid anmärker Nordström, att det derjemte synes sannolikt att de (lagarne) hafva något närmare motiv uti den, genom träldomens småningom skeende försvinnande, uppkomna nödvändigheten att ersätta trälarne medelst legde fria tjenare, hvartill han tror att spår finnes uti Gottlands-lagens stadgande, att löst folk i socknen borde på tillsägelse vid tre öres bot hjälpa bönderna att inberga säden. Ehuru det hvarken i landskaps- eller lands- och stads-lagarne finnes uttaladt som motiv för stadgandet, så anser jag det troligt att så förhållit sig, och skulle vilja såsom ytterligare skäl derföre anföra det vilkor, som var utsatt för att tvång skulle inträda, nemligen att arbete var den löse mannen erbjudet, hvilket derjemte utgör ett prof på den humana anda, som genomgår dessa gamla lagar. Hvad nu sjelfva stadgandet angår, så påbjöds att den som

egde mindre än tre mark förmögenhet skulle vid skeende anbud emottaga årstjenst, och skulle den, som derefter hyste en dylik lös person vara förfallen till böter, i allmänhet tre mark, men endast Dalelagen stadgade böter jemväl för den som vägrade, ehuru följderna i allmänhet voro svåra, emedan en sådan lös man ej egde fulla medborgerliga rättigheter ⁴⁾. Upplands-lagens stadgande upprepas af lands- och stadslagarne, med undantag deraf att den sednare hotar den som vägrar med att förvisas staden. ⁵⁾

Härvid stadsnade lagstiftningen någon tid, och först Örebro Artiklar af den 24 Jan. 1540 förbjödo löst folk på landsbygden att gå omkring och arbeta för betalning, samt ålade dem att antingen antaga städja för år eller ock flytta till kronans grufvor för att der arbeta. Derefter kom tiden för Sverges stora utländska krig och soldater behöfdes. Då det blef svårt att skaffa dem i tillräckligt antal, föll man på den tanken att dertill använda dessa lösa män, och vi finna derföre redan i 1577 års plakat den grundsats uttalad att de som gingo omkring i landet utan att besitta hemman eller utgöra skatt och skuld jemte de i städerna, hvilka ingen rättighet erlade, skulle utskrifvas till krigstjenst när så behöfdes, hvilken grundsats ännu vidare utveckledes i 1635 års Riksdagsbeslut, deri det säges att den som icke är sjelfsutten borgare eller bonde, samt icke innehar stadig årstjenst hos sin husbonde, skall utan vidare vara förfallen till krigstjenst. Ge-

⁴⁾ WGL. 2. UB. 29. UL. Wid.B. 11: 3. SL. BB. 26. DL. BB. 63.

⁵⁾ LL. BB. 15: 5. SL. BB. 21: 4.

nom sistnämnda stadga var begreppet om laga försvar bestämdt såsom befrielse från krigstjenst, till följe af årstjenst. Uttrycket försvar lånades från adelns privilegium att emot utskrifningar försvara allt sitt hus- och tjänstefolk. Detta skedde ungefärligen samtidigt, som alla dylika inskränkningar, såsom vi längre fram skola få se, försvunno i England, hvarest de under sextonde seklet herrskat i vida strängare form än någonsin i Sverge. De båda länderna ombytte således grundsatser och ingalunda var det Sverge, som vann uppå bytet. Sedan engång den lösa befolkningens manliga del blifvit underkastad detta tvång, varade det ej länge innan qvinnorna delade samma öde. Detta skedde genom legohjons-stadgan af den 30 Augusti 1664.

Under krigen hade den privilegierade delen af nationen genom sin rätt att gifva försvar haft godt förråd på arbetare, men sedan utskrifningarne efter knekte-kontrakternas upprättande upphört, förändrade sig förhållandet, och redan vid 1686 års riksdag klagade adeln att bönderne på deras gårdar hade mera folk än de behöfde, och följderna deraf blef ett nytt steg framåt på den redan beträdda vägen. Det var icke mera nog att det fanns en olycklig klass, som behöfde försvar, ehuru försvaret enligt då gällande lag var af temmeligen ringa värde sedan utskrifningarne upphört; det bestämdes derjemte huru många personer kunde af statens icke privilegierade medlemmar, bönderne, försvaras, och derunder räknades dessas egna barn. Allt detta skedde för att skaffa arbetare å adelns gods genom 1686 års legohjonsstadga, som dock endast gällde för de landskap, hvarest indelningsverket slutförts. 1723 års legohjonsstadga gick ännu längre i det den bestämde

jemväl antalet af de qvinliga arbetare, som kunde å ett hemman försvaras. Som med denna förordning försvarssystemet i vår lagstiftning kan anses hafva nått sin fulla utbildning, kan det vara af intresse att närmare skärskåda dess bestämningar. Förordningen bestämmer att hvarje karl eller dreng, som icke är sjelfsutten borgare i städerna och drifver borgerlig handel och näring, eller på landet å hemman eller torp landtbruk drifver, skall städja sig i laga tjenst. Likaså skola soldatenkor, pigor och andra lösa qvinspersoner, derest de icke hafva vau-föra och utgamla föräldrar att sköta, taga sig års-tjenst. I annan händelse skulle karl vara förfallen till krigstjenst, om någon ledig rote funnes, och det för två tredjedelar af den dermed förenade legan, hvaremot den återstående tredjedelen tillföll den krono- eller stadsbetjent, som lösdrifvaren uppspårat, men funnes ingen ledig rote, skulle lösdrifvaren försändas till konungens slott och närmaste fästningar eller annorstädes till allmänt arbete, för att der-vid hållas till dess roteledighet inträffade. Dugde man ej till krigstjenst, skulle han hållas till allmänt arbete till dess han förskaffat sig husbonde. Sam-maledes skulle tjenstlösa qvinnor till publikt arbete hållas. (l. c. § 1.)

För dem som hyste tjenstlösa personer bestäm-des böter, för första gången 20 daler silfvermynt och för andra gången dubbelt, äfvensom kronans be-tjente, om de eftersatte sin skyldighet att noga ef-terspana löst folk, skulle plikta, fogdar och länsmän 20, samt fjerding- och sexmän 10 daler. Yttermera uppmuntrades enskilda att i dessa mål uppträda som angifvare och förföljare genom löftet att, om så be-

höfdes och om den löse vore en dertill tjenlig mansperson, erhålla densamma till båtsman eller knekt emot två tredjedelar af legan, men i annat fall eller om det vore en qvinna till tjenstehjon för ett år emot half lön. (I hvart höfdingedöme skulle nemligen taxor för tjenstehjonslöner upprättas.) För att ännu vidare öka antalet af denna lösa befolkning och sätta hinder i vägen för den att på billiga vilkor erhålla laga försvar hos allmogen, bestämdes huru många tjenare skulle få finnas å hvarje bondhemman. (§ 3.) Bland dem, som sålunda men icke på annat sätt kunde försvaras, räknades äfven bondens egna barn. En bonde på ett fjerdedels hemman kunde ej försvara flera än en halfvuxen (från 15 till 21 år) dreng och två pigor. Hade han nu fullvuxna söner eller flera än tvenne arbetsföra döttrar, voro dessa tvungna att lemna fädernehemmets skydd och hos fremmande söka sin utkomst, ifall de ej föredrogo kriget eller kronans slott och fästen, och bonden var den förmånen medgifven att uppfostra tjenare åt de rike, att spela samma roll som slaffostraren i Norra Amerika. Ett sådant förtryck kunde ej annat än väcka djup förtrytelse hos bondeståndet, och kunde derföre ej vara länge. Redan 1739 års legohjonsstadga medgaf bonden rättighet att utom det lagliga antalet tjenstehjon försvara tvenne fullvuxna barn, och 1749 års förordning återgaf honom slutligen hans naturliga rätt att hos sig få behålla alla sina barn. Antalet personer en bonde kunde hafva i sin tjenst blef dock inskränkt ända till 1789, då hvarje hemmansbrukare genom Gustaf III:s den 23 Februari sagda år gifna försäkran på Svenska och Finska allmogens fri- och rättigheter medgafs rättighet att försvara så många legohjon han i sitt

arbete kunde använda, hvilket genom 1805 års legohjonsstadga utsträcktes till alla husbönder.

Sedan vi nu i korthet betraktat försvars-institutets historiska utveckling, kunna vi öfvergå till dess närvarande omfång. Hufvudförfattningen är kejsersliga förordningen af den 14 Januari 1852, jemförd med Kejs. Brevet af den 30 Jan. 1854. Genom dessa författningar stadgas nu att alla de landets innebyggare, som icke äro i kronans eller annan allmän tjenst, eller idka fria konster eller studier, eller för egen räkning drifva handel, fabriksrörelse, handverk, sjöfart, jordbruk, bergsbruk eller annat dylikt näringsfång, eller ock annars i anseende till stånd och vilkor äro att anses såsom bofaste och sjelfbestående, äro skyldige att ifrån 16 års ålder förse sig med laga försvar. Detta sker derigenom att de antaga sådan tjenst hos bofast person, som för legohjon, samt handels-, fabriks- och handverksbetjente och arbetare föreskrifven är. (§ 1.)

Från denna skyldighet undantages, med vilkor af stadig boningsplats, följande: 1. välfrejdad person, som uppnått sextio års ålder; 2. afskedad finsk soldat, femtio år gammal och som tjent oklanderligt aderton år; 3. välfrejdad sjöman vid samma ålder och efter samma tjenstetid; 4. tjenstehjon, som å samma lägenhet eller inom samma slägt från tjuguett års ålder varit tjugu år i oafbruten årstjenst; 5. den som njuter underhåll hos föräldrar, anhöriga eller andra bofasta personer; 6. den som njuter fatigunderstöd; 7. den som genom kroppsslyte eller sjukdom är till arbete oförmögen eller derigenom hindras att söka årstjenst; 8. den som har vanföra eller bräckliga föräldrar att sköta, och ej anses för allmänna säkerheten vådlig och 9. den qvinna som

har spädt eller sjukligt barn under egen vård, och ej är vanartig. (l. c. § 2.)

Derjemte är tillfälle beredt för dem, som äro skyldiga att ega laga försvar, samt äro välfrejdade och med undantag af statorpare, för hvilka ingen tid är utsatt, vistats tio år i en församling, att vinna sitt ändamål medelst ansökan om försvar af nämnde församling. (§ 3 o. § 4.)

Dertill fordras dock borgen af bofast person för sökandens krono-utskylder och andra allmänna utlagor, som honom kunna åhvälfvas, och få bofaste personer lära ikläda sig en sådan. Hellre gifva de sjelfve honom försvar.

Låtom oss nu se efter hvad dessa personers öde blifver, om de antingen icke vilja eller icke kunna skaffa sig laga försvar. Anträffas lös person i allmänhet inom den församling, hvarifrån han är hemma, skall han af vederbörande myndighet anmanas att i stad inom fjorton dagar och på landet inom fyra veckor skaffa sig laga försvar, hvarom genast förstinträffande helgedag bör i församlingens kyrka kungöras med uppmaning till den eller dem af de bofaste, som vilja antaga den försvarslöse i sin tjenst, att derom anmäla hos vederbörande myndighet. Händer nu att den försvarslöse ej kunnat eller ej velat skaffa sig försvar, eller att någon icke anmält sig hugad att honom i tjenst antaga, eller slutligen att han icke emottagit honom erbjuden tjenst, orsaken dertill må vara hvilken som helst, skall han genast gripas och till guvernören i länet insändas. Finnes nu att den insände personen är sinnessvag eller oförmögen till arbete, ställes han på fri fot och åtgärd vidtages att förskaffa honom den omvårdnad han af vederbörande bör åtnjuta, men

är han fullkomligt arbetsför dömmes han till allmänt arbete å arbets- och korrektionshus, samt qvinna å spinnhus. (§§ 7, 11.) Vidare finnas åtskilliga kategorier lösdrivvare, med hvilka processen är än mera summarisk. Till dem höra: tjenstehjon som förlupit sin tjenst och hvilket husbonden ej vill återtaga; person, som erhållit tillstånd på sätt §§ 3, 4 förmäla att mantalsskrifvas å någon bofast person utan att egentligen vara i dess årstjenst, men vägrar att emot öfverenskomna vilkor arbete hos den sednare verkställa. Handtverksgezell, som af liderlighet och lättja afhåller sig från arbete eller gjort sig så illa känd att ingen mästare vill honom i arbete taga efter det han undfått varningar tvenne gånger, — samt slutligen ziguenare och andra utan behörigt pass kringstrykande okända personer, hvilka alla skola genast gripas och insändas. (§§ 5, 7.)

För den som hyser dylikt folk gäller ännu stadgandet i 1805 års legohjonsstadga Art. 1 § 2. Han pliktar tjugu daler eller nio rubel sextio kopek silfver.

Förestående framställning af våra nu gällande lagar angående laga försvar är ingalunda fullständig. Dertill kunde ännu läggas åtskilliga detaljer, men då densamma i alla fall innehåller de hufvudsakligaste bestämmelserna är den för närvarande ändamål tillräcklig. Mot dessa lagar hafva många berättigade anmärkningar blifvit gjorda och kunna alldrig göras för ofta. Den fråga, som härvid först bör tagas i öfvervägande, är väl den om detta system medför någon nytta åt staten, jemförd med den kostnad det erfordrar och om det i allmänhet är enligt med rättvisans fordringar. Häruppå kan tryggt svaras med Liviju, i dess till H. Ex. Justitie-Stats-

ministern år 1844 afgifna förtjenstfulla promemoria angående Sverges försvarslöshets-system: att detsamma strider emot statsrättens och rättslärans grunder, emedan a) denna institution ej synes förenlig med begreppet borgerlig frihet i en konstitutionel stat, b) försvarslöshet kan uppkomma utan individens eget förvållande, c) tillståndets straffbarhet icke härör af någon begången rättskränkning, utan från förmodan att en sådan kan föröfvas, d) straffet ej står i något förhållande till förseelsen, ej heller till de straff som ådömmas för verkliga brott, e) för förbrytare, som utstått sitt straff och således försonat sig med samhället, men efter detsamma dömes till arbete å korrektionsanstalt, uppstår derigenom dubbelt straff för samma brott, hvarifrån en annan, som efter straffet lyckats erhålla laga försvar, går fri, f) rättegångsformerna icke öfverensstämma med lagens allmänna föreskrifter om brottmåls behandling, i thy att något försvar ej tillåtes den anklagade.

Staten kostar detta system betydliga summor, och ändå vinnes ej ändamålet att betrygga säkerhet och ordning. Man kan tvärtom, utan fara att miss- taga sig, påstå att brotten derigenom ökas och till- taga. Härtill kommer att denna lag, om den skulle tillämpas till hela sin vidd, vore omöjlig att verk- ställa, ty våra fängelser äro ej rymliga nog för att herbergera alla, som skulle dit förpassas. Dessutom finnas nog medel att kringgå lagen, medel, som en- ligt författarens erfarenhet, jemväl hos oss med fram- gång försökts. En person med rättighet att med- dela försvar, säljer detta försvar för ett pris, som väl betäcker den möjliga risken att få erlægga de böter, hvartill han kan dömas för att hafva på sig mantalsfört en person, som han ej använder i sin

tjenst. Sådant har händt och händer, och arbetare gifvas, som finna sin uträkning vid att köpa försvar.

I stället att dessa lagar skulle verka välgörande såväl för arbetsgifvare som för arbetare, verka de tvertom menligt för hvardera klassen. Arbetsgifvare, isynnerhet i landsorterna, erhålla under dessa lagars skydd arbetare troligen för billigare pris än om de skulle upphävas, men hurudana äro dessa arbetare? Tvungne af lagen att år ut och år in arbeta hos någon husbonde och för hans räkning, och väl vetande att husbonden likaledes är tvungen att hålla dem året igenom, allenast de något så när uppfylla sina skyldigheter, sakna de all eggelse till förhöjd verksamhet och förlora hågen att fullkomna sig i sitt yrke. Arbetaren är säker för ett år i sender, och sedan året är slut, får han väl en annan husbonde, hvarom ej, försörjes han af staten på dess korrektionshus, eller genom kommunens fattigförsörjning. Arbetsherren får illa gjordt arbete och vinner heller ingenting. Deröfver föres mycken klagan af våra herrar possessionater och de försäkra nästan enhälligt att arbetarena blifva allt sämre och sämre. Dertill hafva de sjelfva gjort dem och de skörda frukten af sitt arbete. Må de försöka att göra arbetaren alldeles fri, ställa honom på samma ståndpunkt der de sjelfva stå och låta arbetet blifva beroende utaf ett rent civilt kontrakt, afslutadt emellan tvenne lika fria och förnuftiga väsenden. Det är sannt, att den frie arbetaren skulle taga en större del utaf det af honom producerade arbetets värde, men han skulle i det stället äfven lemna mera och bättre arbete. Erfarenheten borde i detta afseende jemväl hos oss tala derföre. I vårt land brukas temmeligen ofta, äfven af jordbrukare, att låta verk-

ställa många arbeten af extra arbetare på beting, och resultatet torde i allmänhet hafva varit det, att ehuru dessa arbetare förskaffat sig en dagspenning två- och tredubbelt högre, än den årsstadde tjenare erhålla, arbetet dock blifvit såväl billigare som bättre.

Att fordran på arbetets frihet icke ännu vunnit något erkännande hos vårt lands jordbrukare, synes klarast af det utlåtande, angående medlen att upphjelpa landtmanna näringarne, som den af Finska hushållningssällskapet tillsatta sektion för landtmanna-näringarne den 13 Okt. 1856 afgifvit. Sedan sektionen att börja med förklarar sig helt och hållet gilla de af 1852 års förordning uppställda grundsatser om laga försvar, säger den sig derjemte icke kunna "annat än på det allvarligaste uttala sitt ogillande af den så mycket omskrikna, af mången så beprisade, åt hvarje individ lemnade obegränsade näringsfriheten, genom hvilken, utom annat deraf uppkommande ondt, jordbruket snart, åtminstone i Finland, såsom en följd af dels vår politiska dels sociala ställning, skulle komma att gå under." Sektionen åberopar visserligen vår sociala och politiska ställning, såsom orsak att landtbruket i Finland skulle gå under om arbetet blefve fritt, men har dock glömt att beskrifva sättet. Det torde dock hafva varit sektionen bekant att Sverge, som har nästan samma sociala förhållanden som vi, redan 1846 bortkastat största delen af dessa tvångslagar, samt att dess åkerbruk ingalunda gått kräftgången derefter. Sektionen har dock detta oaktadt ansett sig böra föreslå åtskilliga tillägg och förändringar vid nämnde förordning, hvilka enligt dess åsigt skola "välgörande betrygga såväl jordegarens tillfälle till arbetare som arbetarens rättmätiga fordringar på en frihet,

som icke inskränkes inom andra gränser än dem, hvilka för *hvarje medborgare i ett ordnadt samhälle* måste finnas utstakade." Och som sådana vilkor anför den:

1. Att lemna arbetare rätt till laga försvar hos enskild man, utan att vara i årstjenst, sedan ogift fyllt 35 och gift 30 år.
 2. Att en dylik arbetare skall vara pliktig att på husbondens kallelse hos denne arbeta emot skälig och med ortens priser öfverensstämmande aflöning.
 3. Att, i händelse arbetaren saknar arbetstillfälle eller ej nöjes med den erbjudna betalningen, ordföranden i församlingens kommunalstyrelse, eger att efter anställd undersökning och om husbonden finnes hafva bjudit för litet, berättiga arbetaren att söka annat arbete inom socken, och om detta ej inom tvenne dygn kan erhållas, äfven utom socken, hvarjemte arbetaren meddelas den förmånen, att om flere vilja begagna hans arbete, sjelf få välja till hvem han vill vända sig, lemnande skyldigheten att försörja sin familj åt den husbonde, hos hvilken han åtnjuter laga försvar.
 4. Att arbetare, som fått tillstånd att arbeta hos annan person, än den hvars försvar han åtnjuter, skall, utom öfriga allmänna utlagor, erlägga en afgift till kommunen, lämpad efter omständigheterna.
 5. Att brott häremot bör straffas med höga böter.
- Man måste erkänna att sektionen på ett ganska naivt sätt löst uppgiften att gifva arbetaren en frihet, icke inskränkt inom andra gränser än de som äro utstakade för hvarje medborgare i ett ordnadt

sambälle. Såsom sådant hoppas jag sektionen betraktat det finska samhället. Hvad skall man då säga när man genast i första punkten finner laga försvar vara en inskränkning, som bör existera för arbetaren och således äfven, enligt den af sektionen uppställda grundsats, för hvarje medborgare i vårt Finska samhälle. Laga försvar skall således kvarstå men modifieradt sålunda, att enskildt man skall undfå rättighet att lemna försvar åt arbetaren, utan att derföre behöfva använda denne såsom arbetare. Detta skulle i sjelfva verket ingalunda blifva en fördel för den senare, men en skenbar för den förre. Jordegaren finge rättighet att försvara en mängd personer, hvilka han kunde under brådaste sommartiden tvinga att hos sig arbeta, men om hvilka han tio månader om året ej behöfde det minsta bekymra sig. Arbetet skulle dessutom förrättas för ett skäligt och med ortens förhållande öfverensstämmande pris. Förstafrågan blifver naturligtvis den: på hvad sätt får man reda på detta pris. Det går ganska lätt. Man låter en auktoritet bestämma det, och som en sådan auktoritet för närvarande icke finnes på landet, behöfver man endast upprätta en kommunalstyrelse, bestående af ordförande och ledamöter, alla naturligtvis jordegare, emedan dessa till punkt och pricka känna hvad arbetarens arbete är värdt, hvilken kännedom arbetaren sjelf aldrig kan ega. Skulle nu så hända att arbetaren saknade arbetsförtjenst, eller om den så kallade husbonden missbjuder honom, skall han vända sig till nämnde auktoritet och vänta på dess skiljedom. Finge då arbetaren händelsevis medhåll hos styrelsen, egde han rätt att arbeta hos andra än husbonden. Först och främst har han en husbonde endast till namnet och

ändå skall han ej utan tillstånd få arbeta hos andra. I sanning en stor fördel för honom! Men låtom oss skynda vidare. Har han nu fått denna rättighet, skall han ytterligare svälta i två dagar för att höra efter arbete inom socknen och först derefter eger han träda öfver gränsen. Hvilken omvårdnad för jord-egarens intresse ligger icke häruti? När man läser detta, kan man icke nog förundra sig öfver något sådant som det efterföljande, nemligen att förslaget att arbetarens husbonde, under arbetarens vandringstid skall försörja dennes efterlemnade familj, uppställts. Det är omöjligt att utgrunda hvad det skall betyda. Möjligen skall godsegaren derigenom afskräckas ifrån att på föreslagna vilkor medgifva laga försvar, liksom det efterföljande stadgandet, att en dylik arbetare skall till kommunen betala en afgift lämpad efter omständigheterna, troligen den vinst han genom arbete hos andra gjort, skall afskräcka denne ifrån att begagna sig af en så illusorisk frihet. Slutligen föreslås att brott häremot skola straffas med höga böter, ty huru kan man hos oss föreslå ett reglemente utan att stadga höga viten, hvilka sedan afsittas af de fattige i fängelserna, men af de förmögne betalas utan afsaknad. Det är troligen äfven stadgadt för arbetarens välbefinnande.

Detta af Sektionen framställda förslag till tryg-gande af arbetarens medborgerliga frihet har af Finska hushållningssällskapet oförändradt upptagits, hvar-jemte hushållningssällskapet tillagt det bedröfliga motiv, att vårt lands åkerbruk ej kan lifnära alla vid detsamma använda arbetare.

Ett sämre omdöme har väl ingen ännu fällt öfver vårt jordbruk. Vi kunna dock trösta oss dermed, att jorden ingalunda hos oss af egarena bort-

gifves gratis, och att den dagliga erfarenheten således bevisar falskheten af denna hushållningssällskapets försäkran. Något vidare ordande härom torde vara öfverflödigt. Beklagas måste den okunnighet i national-ekonomiska frågor, som i allmänhet är gällande i Finland. Man öfrar för ett rationellt jordbruk, för alla möjliga förbättringar importerade från utlandet, men man begriper icke att, för att dessa skola frodas, man äfven måste förändra villkoren för människokraftens användande till likhet med det lands, hvarifrån förbättringarne införas, ty människan är ändå den förnämsta maskinen, utan hvilken de andra äro af intet värde⁶⁾.

I förening med lagarne om laga försvar står att annat rättsinstitut, som i vissa delar af Europa, t. ex. vissa kantöner af Schweitz, existerat och till en del ännu existerar i den stränghet, att detsamma med rätta blifvit benämndt en ny form af lifegenskap; det är den såkallade hemortsrätten, eller arbetarens bundenhet vid ett visst distrikt, och omöjligheten för honom att öfverflytta till ett annat utan det sednares bifall. Det borde väl, enligt alla rättvisans lagar, vara en statsborgares första rättighet att inom

*) För att icke missförstås vill jag här medgifva att några af de ifrågakomna förslag bifogade bilagor röja en helt annan uppfattning af ämnet och en annan menskligare anda. Jag vill endast i det fallet nämna ett utlåtande undertecknad S. Ekbon. Herr Ekbon anför en händelse värd att upptecknas på de nu gällande försvarlagarnes meritlista. En far dödade sina fyra minderåriga barn derföre att han blifvit förklarad försvarslös och misströstade om att kunna erhålla laga försvar. Hvarföre bibehållas lagar som verka så menligt? Af gammal vana säger Livijn, och kanhända har han rätt.

statsgebitet fritt få genom sitt arbete försörja sig, och dock har en rättsinstitution, så tvärt stridande deremot, kunnat vinna insteg hos flere nationer, till och med hos dem som egt de friaste statsformer.

Hos oss har denna institution aldrig existerat i sin strängare form. Genom Kongl. Kung. af den 5 Dec. 1788 medgafs församlingarne rättighet att vägra inflyttning åt inhysesbjon samt gammalt och mindre arbetsfört tjenstehjon. Sedermera bestämde 1805 års legobjons-stadga (Art. 3. § 2) att godkända tjenstehjon finge flytta fritt i landet, men mindre godkända endast inom länet. De nyaste författningarne i ämnet äro Kejs. Kungörelserna af den 9 September 1817 och den 1 April 1822. Derigenom är det i allmänhet tillåtet för välfrejdade personer att fritt öfverflytta från en församling till den andra, för att derstädes utan visst näringsfång sig bosätta, men om de icke äro välfrejdade eller om deras ålder är under femton eller öfver fyratio år, eller om de äro vanføre eller bräcklige, skall den socken i hvilken inträde sökes, höras och beror det då på densamma att afslå eller bifalla. Blifver begäran afslagen, kan dock syftmålet vinnas genom anskaffande af borgen derføre, att den sökande icke kommer att falla fattigvården i församlingen till last. De nskränkningar, som hos oss finnas, äro helt och hållet beroende af vår nu gällande fattiglag, och äro kanhända till en del nödvändiga så länge densamma eger gällande kraft. De äro dock otvifvelaktigt stridande emot det fria arbetets rätt. Cnödigt synes stadgandet, att barn under femton år ej få inflytta. De stå ju vid denna ålder under sina föräldrars eller målsmäns tillsyn och böra således tillhöra den församling, hvarest dessa äro skattskrifne, om de äfven skulle skickas till

hvilka orter, som helst, för att uppfostras eller arbeta. Oberättigadt är också fyratio års bestämningen, emedan mången då ännu kan hafva tre gånger flere arbetsdagar qvar än en annan vid trettionio år. Bättre vore i alla fall att, om dylika inskränkningar skola finnas, låta gränsen vara kvalitativ och ej quantitativ. Vidare få ej mindre godkända tjenstehjon fritt flytta. Genom den hos oss, åtminstone i södra Finland, rådande praxis för orlofssedlars utfärdande är detta stadgande helt och hållet illusoriskt, och kan ej efterföljas. Man kunde derjemte anmärka, att ett tjenstehjon väl kan vara mindre godkänt i ett län och dock utaf stor användbarhet uti ett annat. Hvad slutligen angår benämningen vanartig, är den så vag att många förseelser, som i allmänna tänkesättet icke medföra någon vanära, kunna derunder begripas och således af församlingarne begagnas såsom anledning att afslå en fullkomligt berättigad anhållan, om man också icke vill gå så långt att anse en person, som en gång utstått straffet för sitt brott och ansetts värdig att åter träda i gemenskap med sina öfriga medborgare, icke böra mera än de inskränkas i afseende å medlen för sin bergning, hvilka dessutom möjligen på en annan ort, hvarest individens brott icke äro kända, kunna gifva honom rikare utkomst och således lättare skydda honom från återfall.

Att äfven dessa stadganden i deras hos oss gällande mildare form dock äro att anse såsom ett band på den arbetande klassen, som hämmar dess kraft och derigenom bidrager till fattigdomens ökande, torde vara klart. Det enda band, som borde hållas qvar, i händelse strängt afskilda fattigvårds-distrikter bibehållas, vore det att orkeslösa och sjukliga,

hvilka således redan tillhöra ett bestämdt distrikts fattigvård, om också icke upptagna bland dess underhållna fattiga, icke finge till ett annat distrikt öfverflytta.

Finland är visserligen nu det enda land i världen, som bibehållit försvarslagarne i den utsträckning de hos oss innehafva. Tider hafva dock funnits då länder, som nu stå långt framför oss i bildning, begagnat dylika och ännu strängare. Bland dem är t. ex. England, men man måste påminna sig att denna institution derstädes uppstod under medeltiden, för ett halft tusende år sedan, för att fatta de grymbeter hvarmed den derstädes var förenad. Det kan vara af intresse att jemföra vårt nuvarande system med det då gällande, och undantager man de grymma straffen, kunna flera likheter upptäckas. Jag vill derföre lemna en kort historik öfver den Engelska lagstiftningen i detta afseende⁵⁾. I England har aldrig lifegenskapen afskaffats genom någon lag, men nämnde land har dock troligen förr än något annat af vestra Europas länder befriat sig från denna förbannelse. De lifegnas frigörande utgjorde orsaken dertill att under medeltidens sista sekler jordegaren, i brist på lifegne att odla sin jord, försökte på lagstiftningens väg erhålla arbetare för godt pris. Lagarne härom blefvo otaliga, den ena grymmare än den andra. Början gjordes med 23 Edv. III (Edvard den tredjes 23 statut) af år 1349, hvarigenom en viss bestämd lön stadgades för arbetarena, hvilka dessutom förbjödos att borttinga sitt

⁵⁾ Jfr M. Culloch, Statistical account of the British Empire, Vol. 11, p. 591 ff. The Edinburgh Review. Vol. 74 poor Law Reform. pp. 1—44.

arbete för kortare tid än ett år, samt att lemna den ort hvarest de tillbragt vintern, för att annorstädes söka sig arbetsförtjenst om sommaren, äfvensom att flytta från ett grefskap till ett annat. År 1360 förnyades denna stadgå genom 34 Edv. III, som dessutom till de straff, hvarmed de arbetare, som rymde ur sin innehafvande tjenst, skulle beläggas, tillade att desse skulle brännmärkas i pannan med bokstafven F. Några och tjugu år derefter 1388 emanerade Englands så kallade första fattiglag (12 Rich. II). Genom denna stadfästades Edvard III:s begge akter, arbetarene förbjödos vid fängelsestraff att lemna sina hemvist för att söka arbeta, ifall de icke voro försedda med ett af vederberömde fredsdomare utfärdadt bevis, utredande orsaken till deras vandring och bestämmande tiden för deras återkomst, hvilket bevis fredsdomaren egde efter eget godtycke lemna eller vägra, och härvid bör anmärkas att fredsdomarena voro alla jordegare. Vidare stadgades bestämda arbetslöner, alldenstund, såsom det sades, arbetarena vägrade att åtaga sig något arbete utan emot dryg betalning, och straff utsattes för den arbetare som begärde och den husbonde, som gaf mera än som nu bestämdes. Arbetsföra tiggare skulle behandlas såsom passlösa arbetare och icke arbetsföra skulle kvarblifva på den ort, hvarest de vid statutets promulgation sig befunno, eller ock om nämnda ort icke kunde eller icke ville föda dem, inom fyra dagar begifva sig till sin födelseort för att derstädes vistas hela sitt återstående lif. Sist upptagna moment om icke arbetsföra fattiga har förskaffat detta statut äran att anses för Englands första fattiglag, ehuru ingenting förekommer i detsamma angående sättet för fattige att erhålla lifsbergning. Lagen var

stiftad af jordegarena och endast för att förskaffa dem arbetare för godt pris, hvilket ännu mera framstår i en året derpå utkommen akt (13 Rich. II), som bemyndigade grefskapernas fredsdomare att hvarje halft år upprätta en taxa, bestämmande i enlighet med lifsmedlens pris, daglönen för hvarje arbetare och handtverkare ¹⁾). Följden af dessa lagar blef att hvarje landtbruksarbetare, som dertill egde förmåga, sände sina barn i handtverkslära till städerna. Detta misshagade jordegarena och år 1405 emancerade 5 Henr. IV, i hvars 17 kap. efter meddelad underrättelse derom att de föregående lagarna blifvit kringgångna på ofvannämndt sätt, hvaraf följden blifvit en sådan brist på arbetare att *gentlemen* derigenom utarmats, personer som icke egde tjugu shilling sterling uti inkomst från jord, förbjödos att sålunda göra och det vid straff af ett års fängelse. Man kunde nu tycka att jordherrarne tagit steget fullt ut, ty det felas nästan intet uti att anse arbetarens tillstånd för en ny lifegenskap. Men de engelska lösdrifvarena fruktade dock lika litet som våra för fängelserna. Deras antal tillväxte och det blef derföre nödvändigt att sedan denna proletärfabrik en gång anlagts underhålla densamma genom nya lag och straffbestämninga af sådan art att D:r

¹⁾ Man kunde tro att Finska Hushållningssällskapet ville återupplifva denna lag från 1388, då detsamma föreslår att en sockenstyrelse hos oss, som komme att utgöras af jordegare, skulle bestämma arbetspriserna, — hos oss införa en institution som för nära ett halft årtusende sedan försöktes i England. Ifrårenas för arbetarens bundna frihet må studera Englands ekonomiska lagstiftning under 14 och 15 seklerna. De skola finna mycket som kan hjälpa dem att ännu vidare framgå på den väg de för sig valt.

Burn, författare till "History of the Poor Laws", förklarar att de göra denna del af Englands historia lik vildarnes i Amerika⁸⁾. Härigenom uppstod nu en ny klass af brottslingar, väl känd hos oss, nemligen lösdrivvare ("sturdy rogues and vagabonds"). Till denna klass räknades af lagarne lata personer, som lifnärde sig på ett misstänkligt sätt (11 Henr. VII, Cap. 2), personer, som icke egde jord eller idkade handverk, hvaraf de kunde erhålla sitt uppehälle (22 Henr. VIII, Cap. 12), personer, hörande till tjennande klassen, men utan husbönder och sådane som undandragit sig det arbete, som blifvit dem anvist (27 Henr. VIII, Cap. 25), arbetsföra fattige, som icke skaffat sig arbete eller tjente blott för mat och dryck, om intet annat erbjöds dem (1 Edv. VI, Cap. 3), arbetsföra personer, som saknade jord eller husbonde och icke begagnades i något lagligt näringsfång, samt vägrade att emottaga arbete för bestämda arvoden (3 & 4 Edv. VI, Cap. 16). Alla personer hörande till dessa kategorier kunde vid första försöket att genom öfverenskommelse betinga sig högre dagspenning, att genom flyttning till annan ort förvärfa sitt lifsuppehälle, eller genom vägran att arbeta för blotta maten äfventyra att blifva piskade och fängslade, vid andra försöket att blifva slafvar och vid det tredje riskerade de endast döden. Ofvan återopade Edvard den sjettes första statut (af år 1547) är i detta afseende en sammanfattning af hvad de äldre statuterna föreskrifvit och såsom exempel uppå huru långt man i detta hänseende kunnat

⁸⁾ Make this part of English history look like the history of the savages in America. Almost all severities have been inflicted, except scalping l. c. p. 120.

gå vill jag i korthet anföra dess innehåll. Nämnde författning klagar först deröfver att de i detta hänseende förut utgifne goda lagarne dels icke blifvit verkställda af orsak att de, som skulle handhafva dem, varit intagne af ett dåraktigt medlidande, dels haft ganska ringa verkan för människornas förderfvade naturs och lättjas skull, hvaraf förorsakats att antalet af lättingar och lösdrifvare, dessa skadliga medlemmar af eller rättare fiender till samhället, ökats, samt stadgar derefter, enligt dess eget uttryck såsom mildring i straffet, att en arbetsför fattig, som icke är sysselsatt med något hederligt arbete och som vägrar att sådant för derföre erhållande mat och dryck emottaga, skulle anses som lösdrifvare, brännmärkas på skuldran med bokstafven V och dömmas till två års slafveri hos den person, som anmälte sig att vilja begagna honom, och att derunder födas med bröd och vatten och afskräde af mat ("bread and water and refuse meat"), samt hållas till arbete med stryk, kedjor eller annorlunda. Rymde han från detta slafveri, skulle han på kindbenet brännmärkas med bokstafven S. och dömmas till slaf för lifstiden. Rymde han andra gången dömdes han till döden för "felony." Om ingen anmälte sig att vilja begagna en dylik person, skulle denne sändas till sin födelseort att användas till allmänt arbete i bojor eller på annat sätt, eller om sådant saknades, till arbete hos kommunens innevånare efter tur, och blef det derjemte kommunerna ålagdt att använda dessa slafvar i beständigt arbete, eljest vore för hvarje gång slafven varit lat under tre arbetsdagar, en stad förfallen till fem, en köping till två och en landtkommun till ett pund i böter. Så långt hade lagstiftningen nu gått på den 1349 beträdda vä-

gen, men det ofta förnyade uppreparandet af dessa lagar visar, att de ingenting förmådde uträtta hvad angårhämmandet af det växande antalet lösdrifvare, äfvensom å andra sidan de stränga straffen hindrade dessa lagars verkställande. Det är underligt att lagstiftarens kunde förmoda att jurymän med vanliga mänskliga känslor skulle dömma till slafveri eller död meniskor, som icke begått något brott. Följden af allt detta uttryckes i ett sednare statut, 14 Eliz., Cap. 5, (af år 1572) sålunda: alla delar af detta England och Wales äro för närvarande förpestade af vagabonder och lösdrifvare, hvilka dagligen begå mord, stölder och andra grofva brott, till stort misshag för Gud och till stor skada för samhället. Det oakadt belade ännu sistnämnde författning tredje resan lösdrifveri med dödsstraff. Men efter denna tid mildrades lagarne och redan 39 Eliz., Cap. 4 (af år 1598) omtalar icke mera dödsstraffet, utan skickar lösdrifvaren till korrektionshus. Med denna ändring fortvarade dessa lagar ännu ett halft sekel, men tillämpningen blef allt slappare, och slutligen upphäfdes förbudet att flytta från en ort till en annan till större delen 1662 genom 13 Car. II, Cap. 12, som medgaf arbetarena rättighet att i hvilken del af riket som helst förtjena sig sitt uppehälle, ehuru de bestående fattiglagarne ända intill 19:de seklet lade betydliga hinder i vägen för den fria flyttningen. Engelska parlamentet hade således i trehundra år, ifrån medlet af fjortonde till medlet af sjuttonde seklet, försökt fastbinda arbetaren vid kommunen och tvinga honom att arbeta åt jordegaren för bestämda priser, men hade misslyckats. Parlamentet hade hopat författningar på författningar, hade hotat arbetsgifvaren med fängelse och böter, arbetaren med bo-

jur, tortyr, stympling och död, men ändå misslyckats, och sådant är ovilkorligen hvarje lags öde, som icke är grundad på mensklig frihet och som icke hos alla erkänner menniskovärdet.

Må således Finland lära sig inse att någon vinst för detsamma ej är att hemta från lagar som icke akta menniskovärdet, af lagar, som dömma hälften af Finlands arbetsföra befolkning⁹⁾ att med laga försvar söka draga sig fram genom lifvet eller i annat fall tillbringa detsamma å korrektionshusen, må det skynda att i detta fall erkänna arbetarens rätt, och författaren älskar tro att deraf för kommande generationer, om äfven icke för vår, en rik källa till välstånd skall beredas.

⁹⁾ Att antalet af denna klass icke blifvit uppgifven för högt, torde visa sig af följande notiser, hemtade från 1855 års qvinqvennitabeller:

	Drengar	Pigor	Arbetsföra inhysningar	Summa
Nylands län	17,731	14,487	2,054	34,272
Åbo och Björneborgs län	30,067	30,081	4,445	64,593
Wasa län	24,469	24,256	5,957	50,682
Uleåborgs län	16,776	15,330	5,741	37,847
Kuopio län	26,880	20,168	6,484	53,532
Tavasthus län	18,559	15,104	3,604	37,267
S:t Michels län	20,328	16,670	3,728	47,726
Wiborgs län	33,194	22,546	5,613	61,353
Summa	188,004	158,642	37,626	387,272

Härvid äro endast de hufvudsakligaste titlarne observerade. Tillägges handverks- och fabriksarbetare på landet, samt den del af städernas arbetsföra befolkning, som står under nämnda lagar, erhålla vi åtminstone fyrahundratjogutusen af Finlands innevånare, som för sin existens behöfva aulita andras skydd, och icke ega rättighet att sjelfva efter bästa insigt söka sin bergning.

Jordstyckningen.

En annan orsak till arbetande klassens på landet fattigdom är svårigheten för dess medlemmar att någonsin komma att arbeta för sig sjelfva, att blifva egare af en bit jord, som de kunde kalla sin. Vi komma således nu till den viktiga frågan huru vida jordstyckningen bör inskränkas eller icke.

I Finland finnas stora egendomar till ganska litet antal. Orsaken dertill är den att Finland aldrig varit rikt på adel, och i ännu mindre grad på rik adel. Majorater hafva derföre alltid härstädes hört till undantagen. Hos oss har allmogen varit och är den egentliga jordegaren. Jordstyckning har derföre begagnats och jemväl till en viss grad varit af lagarne tillåten, men genom egna förhållanden, hvilkas historie här blefve för lång att upprepa, har densamma allt för mycket inskränkts. Genom Kejs. Förordningen af den 1 Mars 1852, som i detta afseende för närvarande utgör den gällande normen, har dels ett visst kvantitatift, dels ett qualitativt mått blifvit bestämdt för det utbrutna jordstyckets storlek. Det gällande måttet är att det utbrutna stycket skall i större delen af vårt fädernesland lemna säker utkomst för fem fullvuxna personer, eller utgör deremot i Wiborgs län svarande 120—200 tunnland. Detta tyckes i allmänhet ställa allt för stora hinder i vägen för den mindre bemedlade att förvärfva sig jord, och det är ändå för den arbetande klassens välbefinnande af största vigt att så mycket som möjligt för densamma lätta öfvergången från deras beroende ställning till den af jordegare. Det är visserligen sannt att man tvistat och ännu tvistar om stora eller små jordlägenheter äro fördelaktigare för samhället. En utmärkt statistiker, Mac-Culloch,

förklarar Englands öfvervigt i jordbruket härröra deraf att jorden derstädes hålles samlad i stora egen-
domar, å hvilka större kapital kunna göras fruktbara. Af samma mening äro dessutom andra national-eko-
nomer. Den motsatta åsigten försvaras dock af fler-
talet, såsom mig synes på goda skäl, hvartill kom-
mer att sistnämnda åsigter i flere länder vunnit kraft
af gällande lag, och öfverallt, hvarest sådant inträffat,
visat välgörande verkningar på jordbruket, och
den dervid använda befolkningen.

De skäl, som tala för en obehindrad styckning af jorden, äro hufvudsakligen följande. Helt och hål-
let lemnande å sido de bedröfliga lärorna om alla
medborgares gemensamma eganderätt till statens jord,
kan man dock ej neka att det ligger en slags rätt-
visa i den fordran att hvarje medborgare beredes till-
fälle att skaffa sig en egen jordtorfva, hvarest han
åtminstone kunde uppföra åt sig tak öfver hufvudet.
Tiderna förändras dessutom. Många af de näringar,
som fordom endast drefvos i stad, hafva redan till
en del flyttat ut på landet, och resten nödgas väl,
antingen förr eller sednare, äfven släppas dit. Det
uppstår således en klass af landsinneväanare, hvilka
icke äro uteslutande hänvista till jorden för att der-
ifrån hemta sin bergning. Det är tvertom fabriks-
och handtverks-industrin, som skall lemna dem den-
samma. För dessa måste väl beredas boningsplatser,
men på hvad sätt skall sådant ske enligt nu gällande
lag? Allt flere embets- och tjenstemän förordnas äf-
ven numera till landsorten. De vilja icke befatta sig
med jordbruk, men skulle dock gerna vilja ega sitt
 eget hus, jemte den tomt hvaruppå det står och kan-
ske derjemte utrymme för någon trädgård. Männe
några tunnland jord, afstådda åt medlemmar af dessa

klasser, skulle upphöra att vara produktiva och blifva af ingen nytta för samhället? Ingalunda. Det är dessutom en falsk åsigt att tro att en jordegendoms värde beror af dess fysiska storlek. Det beror tvärtom på det i jorden nedlagda kapitalet och det på jorden använda arbetets kvalitet. En jordlapp af tio tunnland kan i sådant fall vara lika mycket värd, som en egendom af ettusen tunnland. Låtom oss i detta fall göra några jemförelser. Det hör väl icke till sällsyntheterna i vårt land att egendomar säljas till en rubel för tunnlandet, till och med för mindre. Arrendet af en sådan jord skulle således utgöra 5 kop. för tunnlandet och en egendom af ettusen tunnland afkasta femtio rubel. I närheten af Helsingfors finnas lägenheter, som med fyratio tunnland gifva femhundra rubel silfver i arrende, d. v. s. tolf och en half rubel per tunnland, och arrenderättigheten till en sådan lägenhet betalas dock man och man emellan med flere tusen rubel. Det finnes äfven fruktträdgårdar, som icke uppgå till fjerdedelen af sednast nämnde areal, men dock lemna en brutto-inkomst utaf sju till och med åttahundra rubel. Dessa värden härröra visserligen till en del af lägenheternas fördelaktiga läge, men hufvudsakligast af de derå nerlagda drygare kapitaler och af den större arbetsskicklighet derå användes. Det måste medgifvas att de som egde under eganderätt antingen den nyssomtalade lägenheten eller trädgården skulle berga sig till och med bättre än på en egendom af tusen tunnland, som endast afkastade femtio rubel. Någon torde här anmärka att lagen icke lägger något hinder i vägen för dylika jordstyckens utbrytning, emedan de nog skulle anses föda fem fullvuxna personer. Ganska rätt, men först sedan den dertill hörande jor-

den blifvit uppodlad och bragt till det värde den för tillfället eger. Men hvem skall då uppodla den? Lagen tager alldeles icke i betraktande det arbete, sökanden kommer att derå nedlägga. En ofruktbar backe, på hvilken möjligen några får kunna lifnära sig öfver sommaren, kan genom derå nedlagdt arbete förvandlas till en fruktträds-plantering af högt värde. Öfvergå vi nu till jordarbetaren och hans förhållande till jorden, är det i sjelfva verket lätt att inse, om man blott vill, att, då en jordtorpare lefver af sin torpjord, bergar sig väl och dessutom betalar ett arrende från etthundra till öfver tvåhundra dagsverken i året, att, säger jag, en dylik person eller någon annan egare af samma jord utan att derföre behöfva betala arrende, ingalunda behöfver svälta eller komma fattigvården till last. Dock har det blifvit emot den fria jordstyckningen anfördt att densamma skulle frambringa ett ökadtt antal proletärer. I vårt land borde man ej på länge behöfva frukta för någon dylik klass, om man endast gifver frihet åt alla att förvärfva sig förmögenhet. De stora egendomarne uppfostra vida flera proletärer och äro att anse, som de egentliga proletär-fabrikerna. Det är naturligt att så är; de sysselsätta en mängd lejda arbetare, hvilka, dåligt aflönade, ej för sig se någon sjelfständig framtid, samt derföre, efter ett i elände tillbragt lif, falla fattigvården till last. En slik arbetare skulle ej behöfva mera än fjerdedelen af den jord, som genom hans arbete för året tvingas att gifva egendomsherren skördar, han skulle i sådant fall möta sin ålderdom med helt andra känslor, och kommunerna skulle befrias från stora bördor. Det är således, kunde man säga, till de nuvarande jordegarens fördel som jordstyckningen förbjudes. Detta är dock icke fallet.

En fördel för dem, utom den att de kunde mot betalning blifva af med jord, som nu renderar dem intet, vore den att derigenom skulle uppstå en sjelfständig och besuten arbetareklass, som, genom sin sjelfständighet, vore af vida högre värde såsom arbetare och menniskor. Redan deras nuvarande arbetare skulle röna inverkan af ett sådant sakernas tillstånd. Vissheten derom att en dreng eller statorpare genom omtanke och arbetsamhet kunde förvärfva så mycket att han i framtiden derföre kunde tillhandla sig ett eget jordstycke, skulle gifva en helt annan riktning åt lifvet för arbetareklassen, för närvarande nedtryckt genom vissheten derom att aldrig kunna sammanspara ett kapital tillräckligt för att dermed arbeta för egen räkning. Häremot kan invändas att hos oss uppstått en särdeles olycklig klass af medborgare, hvilka grunda sin existens på ett visst slag af jordbesittning, jag menar backstugusittare. Förhållandet är dock olika och redan uppkomsten af denna i de norra länen talrika klass torde visa att de äro en produkt af lagarne emot jordstyckningen. Dessa hafva derjemte till större delen aldrig tillhört det ordentliga jordbruket, aldrig varit vana att genom strängt arbete förvärfva sig besittningsrätten till den jord, hvarå de uppfört sina kojor. Tvärtom äro de vana att lefva på andras bekostnad, att förvärfva sitt uppehälle genom att uppbränna bondens skog, täflande deruti med honom sjelf, och derigenom förstöra den så mycket snabbare. För att rädda dem hjälper icke ens att ge dem eganderätt till deras kojor och täppor. De likna fullkomligt i sådant afseende den Irländska arrendatorn af ett potatesland för ett eller par decennier sedan. Elände och nöd skall väl slutligen blifva deras tuktomästare och lära dem

ordentligt arbete. Det finnes dock ibland denna klass äfven undantag. I södra Finland träffar man icke sällan bland dem individer, som icke allenast berga sig bra, utan ofta bättre än den besutne bonden, som emottagit ett skuldbelastadt hemman, och derigenom råkat i en betryckt ställning, hvarur intet räddar honom. Man kan således tryggt påstå att för den ordentlige arbetaren, för den, som genom arbete hela året om förvärfvar sig sitt bröd i sitt anletes svett, skall en sådan tillflyktsort för dess ålderdom vara till gagn, men ej till skada för det allmänna, och deruppå saknas ej heller exempel från utlandet. I Elbeuf, en fransk fabriksstad, är det en vana hos fabriksarbetarena att köpa sig små jordparceller i närheten af staden, hvilka de under lediga stunder bearbeta och till hvilka de som gamla draga sig tillbaka. Deraf har det resultat uppstått att något särdeles elände hos desse arbetare aldrig funnits, hvilket eljest varit fallet med de fleste franska fabriksorter. ¹⁰⁾

Man har ifrat och ifrar ännu hos oss för binäringar och husslöjder. Må man då först bereda dem en jord, hvaruti de kunna trifvas och uppväxa. Äfven de trifvas bäst tillsammans med de små jordstyckena. Vi föra hos oss stat med cylinder- och ankarur från Geneve, men huru många af dem som begagna dessa artiklar, känna att de äro produkter af en långt drifven husslöjd. Det är allmogen, männer och qvinnor, bosatte på de små jordparcellerna, från ett halft till ett par Svenska tunnlands areal, i kantonerna Geneve, Lausanne och Neufchâtel, som förfärdigar dessa lyxartiklar, som sedermera gå i verlds-

¹⁰⁾ Modeste, l. c. p. 421.

handeln. På samma sätt finnes en mängd af de Schweitziska sidenväfstolarna på landet. Då nu sådana industrigrenar kunna blifva landtmananringar, allenast man sörjer för arbetarens välbefinnande, torde det vara så mycket lättare för andra. I vårt forna moderland Sverge se vi äfven Dalarnes strängt klufna jord alstra binäringar, hvilkas produkter, om de också ej gå i verldshandeln, dock afsättas inom eget land samt tillochmed hitta vägen till oss. Nyligen har allehanda trädarbetens förfärdigande blifvit oss genom en sakrik artikel i F. A. T. rekommenderadt till husslöjd. En sådan vore passande för våra förhållanden och mycket välgörande. Men hos hvilka skall det då blifva husslöjd? Hemmansegaren är tvungen att använda hela sin tid på jordbruket, ju mera intensivt och rationelt detta blir. Det är hos oss ett favoritpåstående att den långa vintern ej behöfves för jordbruket, men ändå har jag hört jordbrukare beklaga sig att de under vintern ej hunnit utföra alla för dem nödvändiga arbeten. Min tro är derföre den, att med ett bättre jordbruk tiden för husslöjders lärande och bedrifvande kommër att saknas. För att få husslöjder i gång, bör en ny klass jordegare skapas, en sådan, som blott behöfver använda en mindre tid för eget jordbruk, och som således dess emellan är ledig för slöjder. För det större jordbruket vore denna klass derjemte gagnelig, emedan derigenom nämnde jordbruks arbetsstyrka om sommaren skulle ökas. Vidare följer deraf vore att fattigdomen minskades och allt arbete vunne i duglighet.

Det kan vara af intresse att se resultaterna i de länder, hvarest jordstyckningen gått längst. Låtom oss derföre vända oss att börja med till Frankrike för

att se de resultat der frambragts. Enligt en fransk författare (Passy, Des Systemes de la culture en France) beräknas en areal, till hvars brukning behöfves 30 arbetare och som tillhör en egare, gifva i behållning utöfver hvad arbetarena förtärt, lifsmedel för 70 personer, summa 100, då deremot densamma fördelad i 60 parceller, och arbetad af 60 man gifver lifsmedel utom hvad till egarene sjelfva åtgått, för 80 personer, summa 140. Likaledes har han funnit de små lägenheterna i förhållande till arealen föda mera boskap än de stora egendomarne, samt att de sistnämnda under åren 1821—1851 endast ökat sitt värde med 50 procent, hvaremot de små lägenheterna till värdet i allmänhet tredubblats och å vissa lokaler fyrdubblats. Hvad åter den beskyllningen angår att fri jordstyckning skulle leda derhän, att klyfva jorden i så små delar, att dessa icke kunde odlas, så tyckes erfarenheten i Frankrike bekräfta motsatsen, ty om äfven jordstyckningen på sina ställen gått framåt, har å andra orter parcellernas sammanslagning gjort ännu större framsteg. Passy undersökte tillståndet i 58 kantoner, hörande till 33 departementer och fann att parcellernas antal ifrån 2,936,755 år 1810 ökat sig till 3,020,025 år 1843 eller på 33 år 2,8 procent. A. Lagoyt har sedermera underkastat 122 kantoner hörande till 27 departementer uti Frankrikes olika delar undersökning och dervid funnit att i 48 kantoner hörande till 11 departementer antalet parceller minskats ifrån 2,754,885 år 1815 till 2,438,062 år 1847, en minskning af 13 procent på 32 år, hvaremot uti de återstående 74 kantonerna parcellernas antal under samma tid ökats från 2,846,971 till 3,096,325 eller 8,7 procent. Dessa fakta tyckes icke tala för någon öfverdrifven lust att stycka jorden, eller något

ifrigt begagnande af rättigheten. Samma resultatet visa sig i sydvestra Tyskland, hvarest jordstyckningen befordras eller tillåtes. Ja, man har till och med i Sverge trott sig finna att i de län (Fahlu och Carlstad), hvarest hemmansklyfningen gått längst produktionen af lifsmedel och underhållet af kreatur är i proportion högre än i de län, hvarest de stora egendomarne finnas. ¹¹⁾

Man har vidare så väl hos oss som i Sverge anfört såsom skäl emot fri jordstyckning att staten derigenom möjligen kunde gå miste om jordskatten. Sådant torde man dock icke behöfva frukta. Hvarje liten bebyggd jordparcell borde väl alltid hafva det värde, att försäljningen deraf skulle inbringa den derå sig belöpande ringa skatten. Ej heller skulle det med den förenkling skatterna hos oss redan vunnit, särdeles öka debitorernas besvär genom tillkomsten af dessa små possessioner. Annat är förhållandet med sådana kommunala och andra onera, som utgå till lika belopp från hemmansdelen, densamma må vara stor eller liten, men grunden för deras debiterande kunde lätt förändras. Men om man äfven antager att det nuvarande systemet för jordskatternas utgående

¹¹⁾ Fahlu län, hvarest jorden är mest klufven och Upplands län, hvarest stora egendomar finnas, äro i detta afscende af Ljungberg jemförda, Fahlu län har 1,817 och Upsala län 3,559 hemman. År 1840 producerade det förra 355,000 tunnor säd och 93,000 tunnor potatis, samt det senare 352,700 tunnor spanmål och 79,780 tunnor potatis. I Upsala län kom alltså på hvarje hemman 99 tunnor säd och 22 tunnor potatis, men i Fahlu län 196 tunnor säd och 51 tunnor potatis. Samma år underhölls på hvarje hemman i Upsala län 5 hästar, 14 större och 27 mindre boskapsdjur, men i Fahlu län 7 hästar, 38 stycken hornboskap och 79 små kreatur.

skulle lägga åtskilliga svårigheter i vägen för fri jordstyckning, kunde detta hjälpas antingen genom jordskattens kapitalisering, som med framgång försökts i England, eller också genom en förändring i sättet för skattläggningen, i likhet med det Franska systemet. Jordskatternas kapitalisering skulle väl vara det vigaste sättet och äfven komma att anlitas, om de friköpta hemmanen obehindradt finge klyfvas. Med industrins framsteg och den rörliga förmögenhetens tillväxt komma de bestämda jordskatterna att blifva en allt mindre och mindre qvot af statsinkomsterna. Det torde derföre ej vara förenadt med någon fara att afskaffa desamma på det föreslagna sättet, helst en sådan operation ej skulle kunna gå för sig i ett nu, utan fordra en ganska lång tidrymd för sin realisering. Jordskatterna må dock gerna stanna qvar, ty de utgöra i alla händelser en lätt beräknad och säkert inflytande tillgång hos statskassan, utan att rättvist kunna beskyllas för något menligt inflytande på jordbruket, med undantag kanhända af några enskilda högt beskattade hemman. De utgå nu efter en bestämd summa för en viss jordareal, kallad hemman. Af sådan anledning hafva äfven våra klyfningslagar förordnat att då ett hemman styckas, skall på det utbrutna stycket delas andelar af hela hemmanets alla ägor, åker, äng, skog och vatten, i samma förhållande som den utbrutna delen står till hela hemmanet, hvarjemte det utbrutna stycket får en proportionel del af hela hemmanets skatt. Detta sätt för skatternas bestämmande och dessa skifteslagar lägga största hindret i vägen såväl för jordstyckningen som för ett ordentligt bruk af de mindre jordlägenheterna. ¹²⁾ Det är naturligtvis en omöjlig-

¹²⁾ Denna brist har man i Sverge sökt afbjelpa genom såkalla-

het för en egare af några tunnland att drifva åker- och ängsbruk, skogsskötsel och fiske. Skulle åter hvarje del af ett hemmans ägoförmåner skattläggas skildt efter sitt uppskattade värde, vore, äfven med jordskattens bibehållande, alla hinder från det hållet för jordstyckningen undanröjda. Hvarje del kunde då skiljas ifrån den andra med bibehållande af den derå lagda skatt.

Härvid kan tilläggas att utom fördelen att bereda rum för små jordegare, skulle derjemte den vinst för landet derigenom uppkomma, att skilda egendomar för åker- och ängsbruk, samt för bedrifvande af skogsskötsel och fiske komma att finnas. Vi klaga hos oss öfver skogarnes utödande, men huru kan väl något annat resultat uppstå af deras ouppbörliga delning? Någon egentlig skogsskötsel är omöjlig på små arealer, men skulle skogar skildt köpas och säljas, uppstode skilda skogsegendomar, enkom grundade på skogsskötsel, i hvilket fall de äfven lättare kunde underkastas en skild, strängare lagstiftning. Samma är till en del äfven förhållandet med fiskerinäringen. Skall nämnda näring i våra insjöar och vikar bedrifvas på ett förmånligt sätt genom anläggande af inrättningar för fiskafvel och genom att vid

de jordafsöndringar för alltid eller för viss tid. Lägenheter af till och med två tunnlands vidd kunna för alltid bildas och för viss tid af ett halft tunnland. Dessa stå dock genom en bestämd årlig ränta i samband med stamhemmanet, som på sådant sätt får afhända sig till och med en tiondedel af sin jord. Detta kan visserligen utgöra palliativ för en tid, men i längden måste allt lappverk öfvergifvas och systemet förändras. Vid sednaste Riksdag väcktes redan flera motioner om oinskränkt jordstyckningsrätt, och deras antal kommer troligen fortfarande att stiga.

fångsten använda ändamålsenliga och icke fisken utödande redskaper, måste samfälligheten upphöra och ett af naturen begränsadt fiskvatten tillhöra en egare. Den gamla Svenska lagstiftningen åsyftade att hvarje hemman skulle utgöra en sluten verld för sig, hvar och en gifvande sin innehafvare alla lifvets första förnödenheter, och ännu prisas i dagligt tal såsom särdeles lycklig den, som till sin disposition eger alla uppräknade naturens håfvor, då den landtman är olycklig, som måste köpa ved, timmer eller fisk. Det bevisar att vi ännu stå utanför vår tid. I det vilda tillståndet arbetar hvarje menniska för sig och med redskap som hon sjelf förfärdigat och är sjelf konsument af hvad hon producerat. Ju mera civilisationen vinner insteg hos ett folk, desto mera ändras detta förhållande. I en civiliserad stat producerar man icke för att sjelf konsumera produkten. Hvar och en väljer sig en skild produktionsgren, som för sig endast motsvarar en ringa del af dess behof. Hvarje menniska arbetar för andra, förer sina produkter till marknaden för att emot dem utbyta åt sig de nödvändighetsvaror hon behöfver. Hvarje näring fordrar sin man, och äfven vårt landtbruk måste drivas som näring och upphöra att vara hvad det hittills kallats, landthushållning, om det skall ega en framtid.

Om vi öfvergå ifrån arbetarens till kapitalisternas klass, ifrån dem hvars enda förmögenhet utgöres af deras armar, till dem som med tillhjälp antingen af sina kapitaler eller sin större skicklighet, till sin vinst använda de förras arbete, skola vi finna äfven dem bundna af lagarne och saknande frihet att använda sina kapitaler eller sin skicklighet i hvilken näring de behaga, att sjelfva bestämma priset för produkterna af deras näring och att afsätta dessa der,

hvärest det kan vara för dem förmånligast. Jordbruket är vår hufvudnäring och har för sin del nog fått erfara reglementerings-andans följder. Under senare tider har staten visat sig särdeles ömmande för denna såkallade modernäring. Staten har upprättat instituter och skolor och utdelat förmånliga jordbrukslån. Jag fruktar dock att dessa åtgärder icke skola förmå uppväcka vårt jordbruk från dess sömniga vanor. Dertill behöfves mycket annat, dertill fordras att idkarena af denna näring tillegna sig industrins fria och rörliga lif. Hos oss har motsatsen blifvit en vana och man älskar föreställa sig jordbruks- och förädlingsnäringarne, såsom hvarandra motsatta och egande motsatta intressen, af hvilken orsak lagstiftningen vacklat emellan båda, än uppmuntrande den ena, än den andra. Må det derföre tillåtas mig att här anföra ett historiskt faktum, som särdeles klart visar denna åsigts haltlöshet. Som bekant är, egde England före 1846 en tull-lagstiftning, som med höga importtullar föregaf sig skydda det engelska jordbruket. En förening bildades 1838 af "free traders", hvilken med Cobden i spetsen under åtta års upphörliga ansträngningar och ofantliga penningeuppringar lyckades genomdrifva dessa lagars upphäfvande. Jordegarena skreko derunder att det engelska jordbruket skulle fullkomligt ruineras, i händelse utlandet med dess billigare säd skulle erhålla fritt tillträde till brittiska marknaden. Dessa onda spådomar gingo dock icke i fullbordan. Spannmålstullarne afskaffades och det engelska landtbruket har sedan dess ständigt gått framåt och redan hota sanguiniske engelsmän att i en snar framtid sända säd till de hamnar, hvarifrån de nu taga den; men icke nog dermed att åkerbruket gått framåt, äfven arbetslönerna hafva

på senare åren stigit, och det oaktadt sädesprisen fallit betydligt. Huru kunna dessa, som det tyckes, motstridiga fakta förklaras? Förklaringen bör sökas deruti att det engelska jordbruket numera blifvit en industriell näring, och det har redan ofvanföre yttrats att deruti ligger jordbrukets framtid. Begge näringarne skola hafva samma mål: att uppbringa produktionen till det högsta möjliga, med användande af den minsta möjliga arbetskostnad, och för att nå detta mål äro begge tvungne att taga sin tillflykt till vetenskapens alla makter för att med deras hjälp tvinga naturens krafter till arbete. Aristoteles redan sade att om huggjernet och väfskytteln (arbetsredskapen) kunde gå af sig sjelfva vore slafveriet icke mera nödvändigt. Vi kunna i våra dagar, sedan väfskytteln och så många andra redskap lärt sig konsten att gå af sig sjelfva, taga fasta på detta uttryck af forntidens visaste man, samt hoppas att hvarje gång vi tvinga någon naturens kraft att uträtta slafvens arbete, skall eländet minskas och fattigdomens slafveri småningom försvinna.

Må därför jordbruket följa industrin i spåren. Det behöfver i sådant fall arbetets frihet i fullt mått. Jordbrukaren skall ega frihet ej allenast att på hvad sätt han vill drifva sitt yrke, utan ock att för sina produkter söka en marknad der, hvarest han kan finna det vara för sig förmånligast. En vacklande tulllagstiftning, som än förbjuder än tillåter export och import af jordbrukets produkter, verkar ovillkorligen menligt på denna näring. Vidare behöfs att jordbrukarna erhålla rättighet att fritt och icke hindrade af några reglementen skaffa sig nödvändiga förlagskapitaler och hjälpmedel genom att inrätta hypoteksföreningar och banker, att ingå i föreningar af alla slag

o. s. v. Ett på så sätt fritt sig utvecklande jordbruk, skall snart nog kunna undvara statskassans hjälp, som dessutom aldrig kan blifva annat än en hjälp för enskilda individer, det skall sjelf, såsom i England, bekosta sina skolor och staten således kunna indraga sina, samt slutligen mäktigt bidraga att kufva vår värsta fiende fattigdomen.

Vända vi oss från landtbruket till förädlingsnäringsringarne, möter oss hos dem äfven saknaden af arbetets frihet. Hvilken mängd af författningar finnas icke, stiftade enkom för deras befordran, hvilka understöd och privilegier hafva icke åt dem gifvits, och med allt detta hafva de dock icke velat slå någon fast rot i det Finska fosterlandet. Dessa näringar äro hos oss indelade i tvenne klasser, handverk och fabriker, hvilka äro underkastade olika lagstiftning, ehuru de i sig sjelfva äro ett och detsamma och svårigheten att skilja dem emellan dagligen ökas. Låtom oss begynna med handverks-näringsring. Den första inskränkningen, som dervid möter oss, är den att denna näring, enligt regeln är stadsmannanäring, och icke kan, med få undantag, på andra ställen än i stad bedrifvas. Denna inskränkning i arbetets frihet uppstod hos oss genom Gustaf I:s stadga om köp-handeln, gifven i Upsala 1546, har sedan dess fort-farit och fortfar ännu till följe af Gustaf III:s försäk-ran för Rikets borgerskap den 23 Februari 1789. Denna inskränkning utöfvar ett ganska menligt infly-tande på befolkningen å landet, hvilken nog i många handverk skulle bringa det lika högt, som stadsin-nevånaren. En annan inskränkning äro skråförfattningarne.¹³⁾ Sedan Sverige 1846 tagit afsked af skråna

¹³⁾ Skråförfattningen gäller icke i städerna Tammerfors, Kaskö,

torde Finland vara det land, hvarest de för närvarande ega den största utsträckning. Att här upprepa hvad emot dem öfverallt anförts, torde vara gagnlöst. Anmärkningar hafva upprepade gånger deremot framställts och den allmänna öfvertygelsen hos oss tyckes alltmera utbilda sig till fördel för näringsfriheten i detta afseende. Till och med Finska hushållnings-sällskapet, som ser jordbrukets räddning endast i arbetarens bundenhet vid en viss jordtorfva, förer i sitt ofvanåberopade betänkande näringsfrihetens talan, i hvad som angår andra näringar. Med gillande af allt hvad nämnda sällskap emot skråväsendet yttrat vill jag endast anmärka att detsamma icke, såsom sällskapet tyckes tro,¹⁴⁾ är något ståndsprivilegium. Skråväsendet kan med fullkomligt berättigande när som helst af regeringen upphävas endast genom en förordning, som påbjuder att ingen välfrejdad finsk medborgare kan af vederbörande myndigheter förvägras burskap å handtverk. Derigenom skulle redan en betydligt större frihet för denna näring uppstå och handtverkarena sjelfva lära sig att ej hemta sin bergning af monopolier, samt till följe deraf möjligen lät-

Kuopio, Jyväskylä, St Michel, Heinola och Joensuu, enligt de för dessa städer, vid deras grundande, utfärdade privilegier.

¹⁴⁾ L. c. p. 26. Som denna åsigt delas af många och dessa stöda sig på § 2 af ofvannämnda 1789 års försäkran, må nyssnämnda lagrum här anföras. Deri säges: "att ingen må tillåtas borgerlig handel och rörelse drifva, som derå ej burskap vunnit samt afgifter till staden och kronan betalar. Ridderskapet och Adeln, samt ståndspersoner likväl all tillständig rätt förbehållen." Burskap är således det enda vilkor, som uppställles, men att ordna sättet för burskaps vinande ligger inom regeringens befogenhet efter 1789 lika väl som dertörut.

tare uppgifva städernas uteslutande privilegium på dessa näringar. Äfven de handtverk, som få bedrivas å landsbygden, äro icke fria. För att utöfva dem skall man hos Häradsrätten utverka sig bifall, som kan vägras i händelse rätten finner en dylik person öfverflödig, och derefter fullmakt å handtverket hos Guvernören i länet, som ytterligare kan afslå denna anhållan, emedan det tillhör honom att efterse att ej flera handtverkare sig på landet nedsätta än behovet kräfvat.¹⁵⁾ Allt detta fordrar tid och omkostnader, men äfven sedan gerningsmannen erhållit fullmakt är han uttryckligen förbjuden att arbeta åt andra än för den sockens innevånare, för hvilken han antagen är och det hvarken för arbetslön eller till afsalu.¹⁶⁾ Brista arbetsbeställningar inom egen socken, kan han lagenligt tvingas att antingen svälta ihjäl eller också falla fattigvården till last, ehuru några verst från hans boning tillräckligt arbetsförtjenst för honom finnes. Likaså är han af lagarne tvungen att tillbringa de dagar, som ej upptagas af inom socknen bestäldt arbete i lättja, ty han får ej tillverka något till afsalu åt andra. Det medges gerna att dessa lagar icke efterleivas, men de finnas och kunna missbrukas. De böra derföre afskaffas samt arbetaren på landet beredas all möjlig lättnad att lagenligt kunna med ärligt arbete förtjena sig sitt bröd. Fattigdomen motarbetas sålunda bäst.

Fabriksnäringen anses af våra lagar äfven böra vara en stadsmannanäring, men vissa slag deraf kunna

¹⁵⁾ Res. på allm. besvär den 23 Juni 1719, § 11, och den 20 November 1786, § 6, Landsh. Instr. af 1731, Kongl. Br. den 20 Juni 1802 och Kejs. Kung. den 3 April 1824.

¹⁶⁾ Resol. på städernas besvär den 28 Aug. 1727, § 2.

dock å landet drifvas. Ett barn af en senare tid, har densamma erhållit liberalare vilkor. Gjorda uppmärksamma på den rikekom, som herrskade i de länder hvar-est fabriksindustrin gjort de största framsteg, trodde regeringarna sig kunna åstadkomma detsamma genom att till deras områden öfverflytta en dylik industri. De hafva för att nå sitt mål försökt att antingen genom höga tullar utestänga utländska fabriksprodukter, eller ock uppmuntra de inhemska fabriksidkarena genom premier, lån eller på annat sätt. Grunden från hvilken de utgått och ännu ofta utgå, är falsk. Först måste i ett land kapitaler och folk finnas och sedan komma fabriks- och verkstadsindustrierna af sig sjelfva. Deras operationer hafva derföre ofta haft ett förderfligt inflytande på folkets materiella tillstånd, emedan tillgängliga kapitaler på så sätt undandragits ett lands naturliga industri till fördel för en artificiell. Skall fabriks- och verkstadsindustrin lyckliggöra ett land, bör den existera utan höga tullar, lån eller premier, ty med bibehållande af dessa uppmuntringsmedel blifver denna industri en fattigdomens i stället för en rikedomens källa.

Handeln liknas lämpligt af Modeste vid en stor och allmän väg, medelst hvilken ett lands produkter spridas inom landet samt utföras till andra länder. Den verkar i sådant afseende efter samma lagar som ett lands öfriga kommunikationsanstalter. Ju bättre dessa äro, ju mindre hinder för rörelsen å dem finnas, desto lättare sker framforslingen och desto billigare blifva varorna. Samma förhållande är det med handeln. I samma mån densamma är fri och icke underkastad hämmande kontroller och reglementen, fullgör den äfven sitt åliggande att hos producenter- na hopsamla, hvad de hafva att aflåta och hålla det-

samma konsumenterna tillhanda. Redan det att handeln hos oss är inskränkt till städerna, hvilka dessutom äro glest spridda i vårt fädernesland, gör att densamma ej kan fullgöra sina funktioner att öfver allt hopsamla landets produkter, samt öfverallt hålla dem konsumenterna tillhanda. I stället för efterfrågan af landets produkter uppstår utbudning, som alltid är sämre för producenten, isynnerhet hos oss, hvarest landtmannen vanligen har lång väg till marknaden, och ofta finner att han till den anländt för sent. Detta verkar nedtryckande på produktionen och således på allmänna välståndet. Vidare är sjelfva näringen icke åtkomlig för alla, utan endast för dem, som tjenat i handel vissa år eller uppfyllt andra af lagen uppställda fordringar. Grosshandlare skola t. ex. visa att de ega tretusen, och i vissa städer ettusen femhundra rubels förmögenhet för att erhålla burskap. Utom det att grosshandel kan drivas utan sådan burskap, ja till och med utan all burskap af adel och ståndspersoner, verkar denna bestämning ej det ringaste till tryggande af större säkerhet för grosshandlarens kreditorer. En sådan lumpen summa är af intet värde redan vid en skuld af hundratusen rubel, om icke andra tillgångar finnas. Dit höra vidare alla reglementen för examina o. s. v., hvilka ej det minsta bidraga till rörelsens säkerhet, och då det väl måste ligga i hvarje handlandes egen fördel att skaffa sig alla de kunskaper, som äro nödiga för yrkets bedrifvande. Samma förhållande existerar äfven hvad sjömansyrket angår. Enligt gällande lag kan en fartygsegare ej anförtro sitt fartyg att föras åt hvem han vill, utan denne skall äfven genom examina af alla slag styrka att han eger erforderliga insigter. Genom sådana föreskrifter, som i sjelfva verket

kontrollera ingenting, fördyras arbetet, hvaremot om allt detta lemnades åt de deri intresserades eget afgörande kostnaden minskades. Icke hindrar det den engelska eller amerikanska grosshandlaren att göra affärer kring hela jordklotet, ej heller deras sjömän att besegla alla möjliga haf, fastän de inga examina tagit eller ställt någon annan borgen för sig. Skall vidare handeln kunna uppfylla dess skyldighet att höja välståndet hos nationen, bör handeln äfven fritt få skapa alla de hjälpmedel, som den kan vara i behof af, och i detta afseende må endast nämnas de för all närings bedrifvande nödiga kreditanstalterna. Utan att det ringaste klandra Finska bankens verksamhet, men gerna erkännande att densamma gjort allt hvad den kunnat göra för rörelsens underlättande, är det dock säkert att en statsbank med uteslutande privilegium och handlande efter engång för alla gifna instruktioner ej kan och ej förmår att öfverallt der den behöfdes uppträda såsom medlare. Den mindre handeln, den mindre industrin har föga nytta af densamma. Hvad ett fritt banksystem kan uträtta till välmågans höjande i ett land visar af Europas länder Skottland på det mest framstående sätt. Detta lands banker uppsamla alla små besparingar och göra dem fruktbara genom att sprida dem öfverallt hvar est de behöfvas. Derigenom har den äfven framkallat hos folket en lofvärd sparsamhetsanda, som bidrager att höja äfven arbetaren utöfver stundens betryck.

Ännu kunde härvid vara att tala om den föräldrade åsigten att genom prohibitiva tullar hylla och skydda den inhemska produktionen, men det har redan vid frågan om jordbruket blifvit uttaladt att sådana institutioner mera hindra än befordra en indu-

stris utveckling. Den ekonomiska vetenskapen har långt för detta brutit stafven öfver detta system, och öfver allt hvarest en friare tull-lagstiftning gjort sig gällande har en märklig tillökning i omsättningen med utlandet inträffat, hvilket bevisar att produktionen inom landet ökats, och hvaraf åter är en nödvändig följd att äfven arbetsförtjensten för den arbetande klassen varit större. Man kan således antaga att en liberal tull-lagstiftning medelbart inverkar på arbetsklassens välstånd, ehuru det motsatta systemets försvarare såsom hufvudmotiv alltid framställa den inhemska produktionens uppmuntran.

Vi kunna här sluta med förteckningen öfver de misstag vår ekonomiska lagstiftning gjort sig skyldig till, samt hoppas att en kommande tid med klarare insigter i dessa ämnen skall försona hvad den förflutna brutit. Vi kunna i det stället öfvergå till vår civillag, för att i förbigående kasta några blickar på densamma, om vi äfven händelsevis inom dess område skulle träffa några stadganden, som gynna fattigdomens uppkomst och tillväxt. 6 §. 9 Cap. H.B. t. ex. stadgar att ingen får taga högre ränta än sex för hundra om året. Troligt är att ofvanciterade lagrum varit ämnadt att skydda den fattige för ocker, men detta ändamål har fullkomligen förfelats. Ingen betalar så hög ränta, som den mindre bemedlade, och deruti ligger egentligen ingenting orätt. Kapitalisten bör ej allenast hafva ränta på hvad han försträckt, utan äfven premium för den risk han löper, men denna ränta skulle aldrig blifva så hög, som den nu är, om densamma vore lagligt fri. Det torde icke vara obekant att den fattige bonden i vårt land ofta betalar tjugu ja tillochmed trettio procent om året i ränta, oaktadt lagens förbud. Den lilla kapi-

talisten i landsorten tager visserligen till utseendet aldrig mera än sex procent, men i hans visthus och magasinier inflyta under året vängåfvor till mångdubbelt belopp, och man anser i allmänhet att genom dem skulden är betald inom fem eller sex år, ehuru densamma då allt ännu finnes kvar till sitt primitiva belopp. Ett annat sätt att kringgå lagen är att låta förskrifva sig större kapital än som i verkligheten utgifvits, men detta brukas åter mest i städerna. Vore räntan fri, kunde hvilken hederlig karl som helst uppträda som konkurrent, hvarigenom den nuvarande höga räntan skulle falla för den mindre bemedlade och denne lättare kunna arbeta sig ifrån sina skulder.

En annan fråga, som omedelbart inverkar på den fattigare klassens välbefinnande, men som här icke kan vidare än påpekas, är den af civillagen stadgade samhällsställning, som qvinnan intager. Den som litet tagit kunskap om fattiga familjer, skall troligen instämna med mig deruti att det oftast är qvinnan, som inom familjen representerar ordningens och sparsamhetens anda och den, som i yttersta eländet ännu förstår att finna några hjälpmedel. Det är ovillkorligen hårdt att mannen skall ega rättighet att förstöra allt utan att hustrun eger rätt att undanhålla något för sin egen och sina hungrande barns räkning. Ännu kunde flere af civillagens stadganden t. ex. om qvinnans omyndighet i allmänhet, om arf m. m. här nämnas, men det sagda må vara tillräckligt.

Vår kriminallag åter, som visserligen på sin tid var ett bildningens framsteg, är numera i behof af en fullständig omarbetning ifrån början till slut. Dess verkan på de lägre folkklasserna kan icke vara annat än skadlig; den förderfvar deras moraliska kän-

slor och inverkar derigenom menligt på deras materiella välbefinnande.

Beskyllningen emot vår tids industri att hafva skapat och underhålla pauperismen kan här förbigås, såvida densamma icke haft någon särdeles inverkan på fattigdomen i Finland. Vi kunna derföre öfvergå till de fattigdomens orsaker, hvilka finnas hos arbetarna sjelfva. Af dem kunna vi först betrakta arbetareklassens bristande kunskap om hvad som för dess väl kan vara nödigt. Dertill kan man räkna deras bristande förutseende vid ingåendet af äktenskap, bristande omsorg för annat än dagens behof, slapphet och vårdslöshet vid arbetet samt onödiga och för arbetarens förmögenhetstillstånd ruinerande utgifter.

Ett tidigt ingånget äktenskap förorsakar lätt genom familjens allt för stora förökning hos arbetaren en fattigdom, som han svårligen kan öfvervinna, och exempel deruppå se vi dagligen hos våra statorparefamiljer. Icke allenast att detta verkar menligt på dessa familjer, det verkar upprepadt menligt för hela arbetsklassen, genom att skapa en allt för stor arbetare-befolkning. Det skulle tyckas, som om Finland ännu under sekler icke skulle behöfva frukta för öfverbefolkning, med alla de obegagnade resurser landet eger, flerfaldiga gånger öfverstigande dem i värde, hvilka nu begagnas. Dock kan i följd af förhållandena hos oss inträffa, att en lokal öfverbefolkning uppstår på så sätt att den lösa befolkningen på någon ort stiger i större grad, än att densamma kan produktivt af jordegarena användas. Detta se vi märkvärdigt nog helst ske der, hvarest odlingen gjort de minsta framsteg. Sålunda hör man ofta i södra Finland jordegarena beklaga sig öfver svårigheten att

erhålla tillräckligt arbetare, under det att vi från norra Finland höra att dessa trakter äro öfverbefolkade, och att emigrationen, denna suveräna kurmetod mot detta ounda, redan der begynt anlitas. ¹⁷⁾)

Om förhållandena förändras, om tillfälle för arbetaren gifves att lättare och friare i eget land förvärfva sig egendom, skall emigrationen från Finland ännu länge höra till sagornas krets. På de orter, hvarest en sådan öfverbefolkning uppstått eller hotar att uppstå, kan det väl vara ett behof att motarbete ingåendet af tidiga äktenskap. Lagstiftningen bör dock aldrig hvarken gynna eller hindra folkökningen. Man har visst från flere håll hört uppmaningar att sätta svårigheter i vägen för de fattiga klassernas äktenskap, man har äfven i verkligheten såsom i några af Schweitz's kantoner och i Bäjern, vidtagit dylika åtgärder, men med ingen framgång. I Bäjern har man derigenom fått de oäkta barnens antal att stiga till nära en femtedel af de årligen föddas. Det enda medlet, som dervid kan komma ifråga, är att på öfvertygelsens väg söka drifva arbetarena att i afseende å ingåendet af äktenskap iakttaga större försigtighet och dermed vänta till dess deras ställning blifvit mera tryggad. I detta afseende bör man icke förbise hvilken vigt hoppet att kunna förskaffa sig ett eget, om också litet hem, utöfvar på arbetaren, och lyckligtvis kan härupå framställas exempel ifrån Frankrike, hvarest, enligt statistiska uppgifter, tidiga äktenskap förekomma endast i städerna, men sällsynt upå landet ibland småegarens klass.

¹⁷⁾ Se om Libelitz, F. A. T. N:o 175 för 1858. Ins. berättar oss att öfver 1000 Finnar redan emigrerat till Olonetska guvernementet.

Ofta möta vi hos arbetaren en särdeles brist på förtseende, på eftertanke, i det han endast sörjer för dagens tvingande behofver, utan att det ringaste bry sig om framtiden, ej ens den närmaste, och således ännu mindre om en aflägsen tid, dess egen ålderdom och dess familjs öde. Vi böra icke förvåna oss att ofta träffa denna liknöjdhet; den är en naturlig följd af arbetsklassens förtryckta ställning. Österbottningen är känd såsom arbetsam, driftig och företänksam, men det hör dock icke till ovanligheterna att familjefäder derifrån, som härstädes sökt och erhållit arbetsförtjenst, förslösa densamma och öfverlemna åt vederbörande fattigvård att draga försorg om deras hustrur och barn. Lika tro vi förhållandet vara öfverallt. Nära förenad dermed är äfven arbetsslapphet, d. v. s. förmågan att arbeta för skenet, hvilken man påstår att i vårt land tager öfverhanden. Vi böra likväl icke obetingadt lyssna till husböndernas ensidiga klagorop. Förhållandet kan i allmänhet vara sådant, men svårt är äfven att fordra att människor skola göra allt sitt till för att påskyn-da ett arbete, då de hafva sitt arbete dubbelt betalt om de derpå använda två dagar i stället för en. Detta är försvarssystemets bedröfliga verkningar, och kan endast hjälpas genom systemets förändring samt genom arbetarens bildning och upplysning. Gif honom sjelf intresse för att arbeta väl och mycket, upp-väck hos honom känslan af människovärde och lär honom att hans små besparingar rätt använda kunna bereda honom en sorgfri ålderdom; vida skild från de förödmjukelser den underhållne fattige får erfaras, och han skall icke allenast öka mängden utan äfven förbättra beskaffenheten af arbete, och derigenom är en rikt flödande källa för fattigdom och elände stängd.

Menskelig okunnighet kan endast genom stigande upplysning aflägsnas, och folkbildningen har därför med rätta ansetts såsom den ypperste befördaren af den arbetande klassens välstånd. Det är dock ej tillräckligt att förskaffa arbetaren insigter och moraliskt värde, man måste äfven för honom lätta tillfället att göra sina små besparingar fruktbärande, och sådant sker bäst genom befordrandet af de hos oss jemväl kända inrättningarne: Sparbanker och Ränteförsäkringsanstalter. Sparbankerna äro nyttiga om arbetaren vill skaffa sig ett kapital, de sednare åter om han vill lefva oberoende under sin ålderdom och ej tror sig behöfva efterlemna något åt en behöfvande familj. ¹⁸⁾

Vi skola härifrån öfvergå till arbetarens laster, hvilka man vanligen försäkrar vara den egentliga orsaken till deras elände. Lättjan är måhända den mest utbreda i vårt land. Får finnen sträcka ut sig i maklig hvila med tobakspipan i munnen, befinner han sig i lycksalighetens tillstånd, och det är icke för mycket sagdt att denna last är rådande i alla samhällsklasser. Den är ej allenast i sig sjelf en källa till

¹⁸⁾ Inrättningar af stort värde för arbetarena äro de föreningar dem emellan till ömsesidig hjälp, som finnas i utlandet, men som troligen ännu länge måste saknas hos oss. De kallas i England "Friendly societies" och i Frankrike "Sociétés de secours mutuelle." I England funnos 1850 33,032 dylika föreningar med årlig inkomst af öfver 30 miljoner silfverrubel och ett stående kapital af öfver 70 miljoner samma mynt. En förening i Manchester "Old Fellows", egde 242,126 medlemmar, ett kapital af 10 miljoner och en årlig inkomst af 2 miljoner rubel silfver. Medlemmar, som icke kunna försörja sig genom arbete antingen för sjukdom eller arbetsbrist, understödas och vid deras död bekostas deras begraving af föreningarne. Andra af dessa föreningar åter uppköpa lifemedel en gros och fördela dem emellan medlemmarna

fattigdom, men den fostrar äfven tvenne andra laster, som ytterligare dertill bidraga, hos mannen fylleriet och hos qvinnan prostitutionen. Hos oss har man isynnerhet beskyllt bränvinet för den arbetande klas-sens fattigdom, och onekligt är att det öfverflödiga bruk deraf, som på många ställen i vårt land egt rum, kraftigt bidragit till eländets utveckling, och härvid bör man märka att den fattigdom, som är förenad med fylleri, vanligen är ohjelpig, emedan sjelfva fyllerilasten ej kan botas. Likväl torde man lika ofta kunna säga att eländet fört människan till fyl-leri, som att det senare fört henne till fattigdom. Och om äfven arbetaren i ruset söker glömma sitt elände, så må det lända honom till ursäkt att mången af hans högre stående bröder, höjd öfver behof-ven, dervid kan tjena honom till föredöme. Hvad har dessutom blifvit gjordt att motarbeta denna last? Sedan man väl dragit försorg derom att den förle-dande drycken skulle finnas i tillräcklig mängd, har man skickat dem, som deraf njutit något mera än hvad domstolen ansett för tillräckligt, att derföre göra bot och bättring i fängelserna. Fängelse och böter verka härvid intet; de verka tvertom motsatsen af hvad de åsyftat, isynnerhet som brottet endast un-dantagsvis kan åtalas. Det enda botemedel som fin-nes är högre bildning. Gif arbetaren bildning, och fylleriet skall till större delen försvinna. ¹⁹⁾

¹⁹⁾ Exempel uppå hvad bildningen i detta afseende uträttar ger oss åter England. I detta land funnos 1742 vid pass 6 mil-joner människor och dessa förtärde 19 miljoner gallons (1 gallon = 1¼ kanna) bränvin, men 1842 förtärde nära 17 mil-joner människor endast 8 miljoner gallons samma vara. Meidinger, l. c. p. 178.

Prostitutionen är ingalunda heller okänd i Finland, ehuru våra lagar icke tillåta densamma att uppträda publikt och ordnad efter vissa regler, hvilket äfven måste erkännas vara enligt med statens ändamål. Denna last verkar som fylleriet till eländets utbredande och kan endast hämmas genom att förskaffa qvinnan en högre moralisk bildning och en bättre samhällsställning.

De lagar, som verka störande och hämmande på arbetsklassens sträfvan att vinna en sjelfständig ställning, hvilken skulle hindra dem att för ålderdomen falla andra menniskor till last, kunna lätt afhjelpas af lagstiftningen, allenast den är öfvertygad om att målet dymedelst uppnås. De orsaker åter till fattigdomen, hvilka finnas hos arbetarena sjelfva, kunna genom dessas moraliska förbättring undanrödjas, men för arbetets frigörande, för att gifva detsamma dess tillbörliga ställning, fordras mycket mera, fordras att Finlands befolkning, och främst de bildade, skola lemna det förakt, hvarmed de vanligtvis betrakta det kroppsliga arbetet och dem som lefva deraf. Hos oss aktas förmögenheten högst, och i jembredd med den arbetet för staten eller vetenskapen. Allt vidare arbete är lågt, servilt. Man kan här invända att köpmannen och industriidkaren tillägges samma aktning som den, hvilken egnas embetsmannen eller kapitalisten, men detta sker endast om han anses hafva förvärfvat en betydlig förmögenhet, d. v. s. det är endast kapitalet aktningen i sjelfva verket visas. Ja hos oss finnes ännu hos mången den gamla tron att till grund för alla dessa spekulationer ligger blott ett egoistiskt förvärfningsbegär, som icke afser medlen, allenast hufvudmålet vinnes.

Träda vi utom redan nämnda kretsar, finna vi det anförda allt mera bekräftadt. Handverkaren må ega hvilken bildning som helst, arbeta med yttersta redlighet, flit och omtanka, han är dock för mången ett underordnad väsende. Stiga vi ytterligare nedför samhällets trappor, blifver aktningen för arbetet i samma förhållande mindre, som arbetarens verkliga eller supponerade kapital minskas, till dess man slutligen når nedersta trappsteget, der människans armar utgöra hennes enda kapital.²⁰⁾ Hvarje klass, som anser sig vara högre, ser med förakt ner på de derunder stående, och det, oaktadt alla i hjertats innersta djup stämma öfverens, oaktadt alla anse arbetet för tvång och prisa den lycklig, som utan arbete kan i lättja och dagdrifveri förnöta sin tid. En sådan fördom verkar framförallt. menligt på de egentliga arbetarna, hvilkas sträfvanden derigenom nedtryckas och qväfvas. Låtom oss därför se till icke allenast att vi sjelfve arbeta, utan ock att vi tilldela hvarje hederlig och ordentlig arbetare ett högre rum i vår aktning, än hvilken rik dagdrifvare som helst, hvilken betalar den artighet honom visas med middagar och champagne.]

Men om äfven alla hittills uppräknade orsaker till fattigdomens uppkomst skulle undanrödjas, återstå dock andra, hvilka icke kunna förekommas. Vi kunna sammanfatta dem alla under benämningen: olyckshändelser. Till denna klass af fattigdomens orsaker kunna vi först räkna allmänna naturhändelser, hvilka menligt inverka på den enskildes välbestånd.

²⁰⁾ För sanningen häraf gifver oss det allmänna språkbruket bevis. Man skiljer nemligen emellan "bättre" och "sämre folk."

En frostnatt kan t. ex. i Finland, sådant det nu är, förstöra hoppet för innevånarena i större eller mindre delar af landet att med egna tillgångar berga sig under derpå följande år. Öfversvämningar, hagelskurar och eldsvådor kunna i mera eller mindre vidsträckt mått framalstra nöd och elände, samt störta enskilda familjer i fattigdom. Af dessa anledningar uppstå många behöfvande. Enskilda familjer kunna dessutom af särskilda orsaker blifva behöfvande. Sjukdomar kunna förhindra deras arbetsföra medlemmar att bidra till familjens underhåll, döden kan skörda den eller dem, hvilka underhållet ålegat och derigenom äro de öfrige hemfallne till eländet. Fattige måste således alltid finnas hos oss och det tillhör oss nu att efterse huru desse enligt hos oss gällande lagar kunna vinna sitt lifsuppehälle.

Om Fattigvården.

De fattige, som finnas och alltid skola finnas, behöfva för sitt underhåll bidrag af andra bättre lottrade medmänniskor. Medlidandet, denna för hvarje människa naturliga känsla, verkar redan hos de sednare ett sträfvande att lindra nöden, hvarest den visar sig. Denna känsla har äfven derföre upptagits af alla religioner, och af dem uppställts såsom en af människans hufvuddygder. Såväl den mosaiska och muhammedanska, som den kristna religionen uppmana sina bekännare att utöfva barmhertighetsverk. I kristendomens första tider var det derföre kyrkan, som tog de fattiga i sitt skydd och ordnade en fattigvård. Kyrkan var äfven sedermera under sekler den enda institution, som kunde verka detta, men småningom har i större delen af Europa staten trädt i kyrkans ställe och företagit sig att ordna fattigvården. För närvarande åtskiljer man tvenne motsatta sätt för fattigvårdens utöfvande. Det första är den så kallade *frivilliga fattigvården*, bestående deruti att det lemnas hvarje individ öppet att efter det mått af medlidande, hvaraf han kan vara i besittning, bispringa de nödlidande. Staten blandar sig icke deruti och tvingar ingen till barmhertighet. Det blifver dock svårt för den enskilde att uppsöka de nödlidande, äfvensom för de sjuka och vanföra af dessa att finna någon, som vore hugad att hjälpa dem. Presterna äro derföre de, som under detta system, gällande i en

stor del af det romerskt-katolska Europa och Amerika, åtagit sig uppbörden och utdelningen af almossorna, d. v. s. att ombesörja fattigvården. Katolska religionen lärer dessutom sina bekännare att barmhertighetsverk säkrast leda till saligheten. Man finner därför i dessa länder ofantliga fonder ställda under presterskapets disposition för att af dem begagnas till afhjelpande af de fattigas nöd. Får man dock sätta tro till berättelser från dessa länder, t. ex. från Spanien, så kommer blott en mindre del af dessa stiftelsers rika inkomster de fattiga till godo. Fréstelsen, man måste medgifva det, är stor att för egen del begagna sig deraf, då någon kontroll icke finnes. Emot detta sätt att bispringa de fattiga har man uppställt den legala, af lagstiftningen ordnade fattigvården. Densamma plägar man dela i *inskränkt* och *oinskränkt legal*. De äro dock hvardera ense deruti att medgifva staten rättighet att kontrollera på hvad sätt de engång för alla för bispringande af de fattige anslagna fonderna användas, samt att bestämma vilkoren för meddelandet af understöd. De medgifva äfven hvardera staten rätt att af allmänna medel fylla hvad som möjligen kan brista i de förut omtalade fonderna för välgörenheten. Den hufvudsakligaste skillnaden dem emellan består deruti att i de länder, hvarest den senare formen anses vara gällande, staten erkänner det vara hvarje i nöd stadd medborgares rättighet att af fattigvården erhålla understöd. Den inskränkt legala fattigvården eger rum i Frankrike, Sardinien, Belgien, Nederländerna och i en del af Tyskland och Schweiz, den oinskränkt legala åter i England och dermed förenade riken, i Nordamerikas Förenta Stater, i Skandinaviens tre riken, i Ryss-

land och större delen af Tyskland samt i åtskilliga kantoner af Schweiz.

Inbördes företrädet emellan den legala och den frivilliga fattigvården är en fråga, som förorsakat heta strider, och som ännu delar publicisterna i tvenne motsatta läger. Utrymmet nekar mig att härstädes närmare beskrifva striden och till bemötande upptaga ~~alla~~ de beskyllningar, som under densamma blifvit slungade emot den legala fattigvården. Mig tyckes dock redan det faktum att de stater, hvilka gjort de största framsteg i allmän och politisk bildning, antagit den legala fattigvården, klarligen bevisa att fattigvården mycket väl kan uppfattas såsom en nödvändig del af statens verksamhet. För ändamålet med denna afhandling kan det vara tillräckligt att sistnämnda åsigt hyllas af våra lagar, till hvilkas stadganden om fattigvården vi nu öfvergå. Vi skola dervid först efterse, hvilka personer som äro berättigade till offentligt understöd, sedermera hvarest och af hvilka detta understöd meddelas, samt slutligen sättet för meddelandet af dessa understöd.

Den första frågan: hvilka som äro berättigade till understöd af fattigvården, har först i senare tider af vår lagstiftning blifvit besvarad. De gamla landskaps-, lands- och stads-lagarne nämna fattige, såsom ett förhandenvarande faktum, men inlåta sig icke i närmare bestämning af hvad under denna benämning bör förstås. Kyrkoordningen af 1571 uppräknar fattige, sjuke, halta och blinda, såsom de hvilka borde af socknarne försörjas. Tiggareordningen af 1642, Sverges första egentliga fattiglag, stadgade att värlösa barn, så späda att de skötas måste, samt äldre personer som af sjukdom eller ålder voro så afsigkomne att de sig sjelfva ej lifnära kunde, skulle af

fattigvården underhållas. Kongl. Förordningen af den 21 Okt. 1698 tillade barn, hvilkas föräldrar väl voro i lifvet, men så fattiga eller så vanartiga att de ej kunde eller icke ville uppfostra sina barn. Kongl. Br. af den 15 Juni 1773 begagnar uttrycket: "som ej kan förtjena sitt uppehälle" och Kongl. Br. af den 5 Dec. 1788: "som blifvit vanföre och icke kunna sig sjelfve försörja." Af allt detta se vi att lagstiftaren icke aktat nödigt att närmare bestämma hvilka som borde åtnjuta understöd, utan lemnat detta åt vederbörande fattigvårdssamhällen. Detta åter lemnade fritt fält åt församlingarnes godtycke. Denna brist i vår fattiglagstiftning är fullkomligt häfd genom 1852 års fattiglag. Enligt densamma är hvarje församlingsmedlem, som är i saknad af nödig bergning, berättigad till nödortfigt underhåll (§ 1). Från nyss citerade § jemförd med § 20 kan man uppföra följande speciella förteckning:

1. Sinnessvage och vansinnige;
2. Vanföre, åldrige och bräcklige, hvilka äro i behof af andras skötsel och icke sjelfva kunna med något slags arbete till sitt underhåll bidraga;
3. Dylika personer, men som icke erfordra ständigt vård samt i större eller mindre mån äro arbetsföra;
4. Sådane, hvilka med något bidrag af fattigvården kunna sig nödortfeliggen försörja, eller genom inträffade olycksfall eller sjukdom för tillfället äro i behof af understöd;
5. Värnlösa barn under sexton år, som sakna nödig omvårdnad, samt slutligen
6. Arbetsföra personer, dock emot skyldighet att derföre tjenligt arbete verkställa.

Hvad angår de under N:is 1, 2, 3 och 5 samt sednare momentet af N:o 4 upptagne nödlidande, hvilka ovilkorligen böra af fattigvården hjälpas och underhållas, finna vi dem öfverallt uppställda såsom de klasser af nödlidande, hvilka först och främst äro berättigade till understöds erhållande. Vid första mom. af N:o 4 torde med rätta kunna anmärkas att bestämningen af derunder hörande fattige är alltför vag för att icke gifva anledning till stridiga förklaringar och uttolkningar. En stor del familjer, hörande till arbetareklassen, kunna derunder inbegripas, emedan medgifvas måste att dessa sällan äro i den ställning att de kunna anses hafva sina behof uppfyllda. En sådan tolkning skulle lätt åter gifva anledning till missbruk, lika dem hvilka funnos i England före 1834 års fattiglag, före hvilken tid arbetare, hilkas dagspenning icke ansågs förslå till deras och deras familjers nödtorftiga uppehälle, fingo det bristande tillskjutet af fattigvården. Detta stadgande har äfven hos oss redan tilldragit sig nämnde klassers uppmärksamhet och fattigstyrelserna, åtminstone på en del ställen, blifva af statorpare och inhysingefamiljer, hvilka genom fadrens arbete borde underhållas, öfverhopade med ansökningar om bidrag, och det lyckas dem äfven ofta att erhålla sådant. Häruti ligger en stor fara för framtiden, och på så sätt kan äfven hos oss fattigvården komma att supplea arbetslönerna. Hvad arbetsföra fattige slutligen angår äro äfven de nästan öfverallt berättigade att vid inträffande nöd af fattigvården underhållas emot skyldighet å deras sida att derföre förrätta arbete. En motsatt bestämning har dock i detta afseende af Svenska lagstiftningen antagits. Sverges nugällande fattiglag af 1853 stadgar nemligen: "arbetsför och

frisk person vare skyldig att, utan fattigvårdens betungande, försörja sig sjelf." Det kan dock inträffa att en arbetsför person med bästa vilja i världen icke kan i brist af arbete försörja sig sjelf, och stadgandet att han i sådant fall eger att vända sig till fattigvården synes derföre vara enligt med rättvisa och billighet.

Sedan nu de personer, hvilka ega rättighet till understöd af allmänna fattigvården, blifvit närmare bestående, följer i ordningen att se till hvarest och af hvilka de ega ett sådant understöd erhålla. Denna fråga har af skilda lagstiftningar och för skilda slag af nödlidande blifvit olika besvarad. Den gamla nordiska lagstiftningen ansåg familjen i främsta rummet böra draga försorg om alla till densamma hörande medlemmar, och uppställde dervid som grundsats att den nödlidandes närmaste arfvinge vore främst skyldig att denna skyldighet fullgöra ¹⁾. Samma stadgande upprepas af Lands- och Stads-lagarne ²⁾. Dessa stadganden torde dock under följande tider mera sällan blifvit i verkligheten efterföljda, ty i de sednare Fattiglagarne på 1600talet anses släktens bidrag såsom frivilliga, och icke mera såsom regel ³⁾. Denna fråga har sedan dess icke blifvit af lagstiftningen vidrörd, om vi undantaga några fall om föräldrars skyldighet att föda och uppfostra sina barn, hvilka omnämnas i vår gällande allmänna lag, hvarest stadgas i 3 § 13 kap. GB. om barns uppfostran vid

¹⁾ UL. JB. 21. SL. JB. 17. WL. JB. 41, 42. Lika åsigt i Norge och på Island. Jfr Nordström, Bidrag till samhällsförfattningens historie, 2 p. 109 o. ff.

²⁾ LL. JB. 31 kap. 2 §. St.L. JB. 15.

³⁾ T.O. 1642 §§. 1—6. 1686 års kyrkolag kap. 28 T.O. 1692.

äktenskapsskillnad, i 5 § af samma kapitel och balk om barns rätt då ena maken förlöper den andra, i 1 och 2 §§ af 15 kap. nämnde balk om barnens underhåll och uppfostran vid skillnad till säng och säte och slutligen i 7 § 8 kap. ÄB. om oäkta barns rätt till underhåll och uppfostran. Af dessa spridda stadganden kan dock slutas att lagstiftningen ansett det vara föräldrars skyldighet att gifva sina barn föda och uppfostran, men det motsatta fallet, att barn vore skyldigt att draga försorg om dess nödställda föräldrar, finnes ingenstädes omnämndt, ännu mindre att aflägsnare medlemmar af familjen skulle dermed belastas. Uti vår nugällande fattiglag, § 21, stadgas att den, som eger föräldrar eller andra anhörige i rätt upp- och nedstigande led, bör af dem, efter behof och såvidt deras tillgångar medgifva, njuta vård och underhåll, eller annat understöd. Det har således numera blifvit regel att slägtens medlemmar i rätt upp- och nedstigande led skola understöda hvarandra, men någon slik skyldighet åligger icke fjernare släktingar. I Instruktionen för Serafimer-ordens-gillet af 1791 förekommer väl uttrycket: att de barn, hvilkas *anhöriga* ej förmådde försörja dem, borde underhållas på allmän bekostnad, men någon slik skyldighet lär dock i verkligheten aldrig blifvit anhörige åhvälfd. Den hos oss genom 1852 års fattiglag i detta afseende gällande grundsats har äfven genom Kongl. Kungörelsen af den 25 Jan. 1854 blifvit gällande lag i Sverige. I England har genom 1834 års akt föräldrars skyldighet att underhålla och uppfostra sina barn blifvit utsträckt jemväl till den händelse att någon gifter sig med en qvinna, som förut eger oäkta barn, i hvilket fall han genom äk-

tenskapet anses hafva förbundet sig att dem föda och uppfostra.

Men icke alltid finnas släktingar till den fattige, eller också ega de icke förmåga att den fattige försörja. Då inträder andras skyldighet att den sistnämnde vårda och underhålla. De äldre lagarna hafva i detta afseende ej fastställt några bestämda regler. Det ålåg endast enligt landskapslagarne hvarje bonde att, då fattiga färdades byarne emellan, hos sig herbergera dem ett dygn. Vräktes den fattige och derigenom kom att lida någon skada, stod bonden i ansvar och var skyldig att erlægga vådabot. Någon närmare bestämning af det områdes storlek, inom hvilket den fattige skulle kringföras, bestämmes ingenstädes. Deraf att underhållet efter kristendomens införande bestreds med den del af kyrkans tionde, som kallades fattigtionden, samt att fattigvården var ett de andligas åliggande, har man ansett att socknen utgjorde ifrågavarande område. Sådant torde också förhållandet blifvit efter katholska lärans införande, men af gammalt utgjorde väl häradet ett dylikt distrikt. Landslagen omnämner alldeles icke denna sak, och först i 1571 års kyrkoordning uppmanas hvarje socken att inrätta fattigstugor, hvarest dess fattige kunde underhållas, hvaraf man kan sluta att i praxis hvarje socken försörjt sina fattiga, med undantag af dem, hvilka försedda med behöriga tiggarepass fingo vidsträcktare områden, inom hvilka de skulle söka sin inkomst. Gustaf II Adolf förelade ständerna 1624 en plan⁴⁾ till ordnad fattigvård, byggd på helt andra grundsatser. Enligt denna skulle länet blifva fattigvårds-distrikt. I hvarje län skulle

⁴⁾ Geijer, Samlade skrifter, I afd. 6 d. p. 90.

finnas ett hospital, hvarest alla vanföra och bräckliga skulle underhållas, samt likaledes ett barnhus, hvarest fattiga, minderåriga barn skulle uppfostras, och slutligen ett takhus, hvarest de, som kunde men icke ville arbeta, skulle till arbete tvingas. Detta stortartade förslag, att helt och hållet förändra det dittills rådande systemet och ställa fattigvården under statens noggranna uppsigt, antogs icke af presta- och bondaståndet och förföll. Dessa begge stånd ville ej veta af någon annan fattigvård än socknens, hvilket äfven af 1642 års tiggardordning fastställdes såsom lag, ehuru ännu såsom undantag medgafs, att fattiga, försedde med kontraktprostens eller biskopens pass, egde att genom tiggande förskaffa sig sitt uppehälle inom kontraktet eller stiftet, om så nödigt ansågs. Detta tillstånd till utgifvande af tiggarepass torde af presterna blifvit temmeligen vidsträckt begagnadt, af hvilken orsak presterskapet i 11 § af Resolutionen på presterskapets besvär vid 1649 års riksdag uppmanades att noga tillse det hvarje härad och socken skulle underhålla sina fattiga och sjuka, samt att icke genom utdelande af "vägabref" befördra tiggeriet.

Häradet uppdyker åter här, men troligen endast såsom bettlaredistrikt med häradsprestens goda minne och samtycke. Detsamma upprepas jemväl uti 5 § 28 kap. af 1686 års kyrkolag, hvarest säges: "hvart härad och socken skall föda sina fattiga," ehuru citerade § sedermera stadgar, att en socken med mindre fattiga bör hjälpa de närgränsande som hafva flera. Häradet fortfor äfven sednare, K. F. den 11 April 1763 och K. F. den 11 Dec. 1766, att af gammal vana nämnas, ehuru genom Kongl. Resolutionen på Allmogens besvär af den 17 Dec. 1734

stadgades att "de frivilliga sammanskott i spanmål och andra persedlar, hvarmed en del socknar kunna komma att underhålla sina sockenfattiga, skola icke på något sätt användas till andra behof än de fattiges hjälp och understöd inom socknen." Ytterligare stadfästad och nogare bestämd genom Kongl. F. af den 5 Dec. 1788 ⁵⁾ har socknen sedermera inom Sverge och Finland utgjort fattigvårds-distriktet. Öfvergå vi till Finlands gällande fattiglag af 1852, så säges derstädes, § 1: "Hvarje församling tillkommer att vårda sig om egna fattiga och nödställda medlemmar samt, i följd deraf, jemväl tillse att hvarje församlingsmedlem, som i saknad af nödig bergning lider brist, varder genom församlingens gemensamma försorg till nödtorftigt underhåll derstädes förhulpen," samt i § 2: "Hvarje församling skall utgöra ett fattigvårds samhälle." Detta är således regeln, men derifrån medgifver dock lagen åtskilliga undantag. Således utgöra, enligt sednast åberopade §, samtliga församlingar i en stad ett fattigvårdssamhälle, i händelse ej för särskilda städer derom annorlunda kan vara stadgadt. Likaledes ega en eller flera kapellförsamlingar, hörande till ett och samma pastorat, enligt § 4, rätt att, om de så önska, förena sig antingen sinsemellan eller med moderkyrkoförsamlingen till gemensamt fattigvårdsdistrikt, om de höra till samma län, men i motsatt fall endast om de tillförene egt gemensam fattigvård. Höra dock skilda stads- och landsförsamlingar till samma pastorat, skola

⁵⁾ "Att den socken, der fattighjonet antingen haft eget hemman, eller såsom inbyses- eller tjenstehjon varit i skatt antecknad, bör vidkännas dess vård, enär det med arbete icke kan sig upphålla."

de äfven bilda skilda fattigvårdssambällen, hvaremot jordlägenheter eller byalag, som äro med stad förenade till en församling, i händelse godvillig öfverenskommelse ej kan ske med staden eller den landsförsamling, hvarunder de i administratift hänseende lyda, af Guvernören i länet underläggas ett af dessa fattigvårds-sambällen.

Sverges nu gällande fattiglag uppställer äfven socknen fortfarande såsom det lagliga fattigvårds-sambället, med lemnad frihet för flera socknar på landet, hvilka tillhöra samma pastorat, att förena sig om gemensam fattigvård (§ 1), hvarjemte särskilda fattigvårds-sambällen kunna förena sig om bildande af gemensam arbetsinrättning eller annan gemensam åtgärd i afseende på fattigvården, hvarom dock anmälan bör göras hos konungens befallningshafvande, som underställer detsamma konungens pröfning (§ 2 Mom. 3). Är det således å ena sidan en möjlighet att bilda större fattigvårdssambällen, medgifves äfven å andra sidan (l. c. mom. 1) rätt för församlingarne att fördelas i kretsar, hvilka det åligger att försörja dithörande fattighjon, med vilkor dock att hela församlingen är gemensamt ansvarig för nämnde skyldigheters behöriga fullgörande, likvisst med rättighet att derföre hålla sig till den krets eller rote, som sin skyldighet åsidosatt. Den Svenska författningen lemnar således kommunerna något större frihet i ordnandet af fattigvården än vår, ehuru hufvudfrågan bestämmes på samma sätt. Hvad en församlings delning i rotar angår, så kan väl slikt ega företräde der tillräckligt antal af för fattigvården intresserade personer finnas att tillgå, men torde i allmänhet icke kunna rekommenderas. Tvärtom kan man anmärka att redan socknarne icke allestä-

des utgöra lämpliga fattigvårds-distrikter. Erfarenheten tyckes jemväl besanna detta påstående. För en stor del af vårt lands socknar är det ofta vid inträffande olyckshändelser en omöjlighet att försörja sina fattiga, hvilket bevisas deraf att en stor del af dessa socknars innevånare måste tillgripa bettlandet såsom näring. De bemedlade äro i dessa socknar för få för att underhålla de obemedlade. Rättvisan skulle i sådant afseende fordra att bättre lottade trakter deltog i nödens afhjelpande. Församlingen har dock af de flesta fattiglagar blifvit antagen såsom det lämpligaste fattigvårds-distrikt, om man äfven på åtskilliga ställen sett sig föranlåten att afvika derifrån. I England bestämdes jemväl genom 43 Eliz. församlingen (parish) såsom fattigvårds-distrikt, och detta borde ännu utgöra regeln, men genom 1834 års Amendment Act har denna regel i sjelfva verket upphört, genom den fattigstyrelsen för hela landet lemnade rättighet att sammanslå flera församlingar till en fattigvårds-förening, "union." Sådana "unions" bildas för fyra olika ändamål: 1. För uppförandet och underhållet af gemensamt fattig- och arbetshus (workhouse); 2. för bestämmande af den fattigas hemortsrätt (dertill fordras dock samtycke af "guardians," församlingarnes ombud vid fattigvården, från deri deltagande socknar); 3. för delning af utgifterna i förhållande till socknarnes förmögenhet, och 4. för aflönandet af gemensamma tjeustemän. (Till sistnämnda föreningar kunna två eller flera af de förra "unions" sammanslös). Af denna orsak finnes numera knappast en bland trettio af Englands församlingar som har egen fattigvård, de öfriga äro förenade till "unions," omfattande flera eller färre socknar, och denna förändring har i Eng-

land visat särdeles välgörande följder ⁶⁾. I Nederländerna, Belgien och Frankrike åligger äfven försörjningsskyldigheten i första rummet kommunerna. De i dessa länder befintliga hospitaler och andra försörjnings-anstalter äro gemensamma för större distrikter. Emot dem svara på sätt och vis våra länelasarettet, men genom de omgångar, som erfordras för att åt en fattig vinna inträde derstädes och genom det ringa antalet friplatser komma de med dem afsedda välgörningar få af våra fattiga till godo.

Vi kunna nu öfvergå till besvarandet af frågan: hvilka äro skyldige att bidraga till de fattiges underhåll? Fattigvården har hos oss för det första att påräkna vissa i lag bestämda inkomster, såsom en åttendedels procent af boets qvarlåtenskap från sterbhus, andel i böter uti vissa mål, frivilliga gåfvor, som vid barnsöl och bröllop eller vid andra tillfällen för de fattige uppbäras, afgift vid offentliga lustbarheter, afkastningen af kapitaler eller egendom donerade till fattigvården, m. fl. genom skilda förordningar bestämda inkomster. Staten har dessutom för uppfostran af fattiga och värnlösa barn anslagit såväl penningar som spanmål, att fördelas på de skilda länen efter författningarnes derom lemnade föreskrifter (Kejs. Förordn. d. 22 Mars 1852, § 49). Dessa medel skola nu först användas till ofvannämnda

⁶⁾ Man kan af detta sätt att gå tillväga inse hvilken försigtighet användts af den engelska lagstiftningen vid ordnandet af den för staten viktiga frågan om fattigvården. Den har låtit de gamla institutionerna kvarstå der, hvarest de visat sig ändamålsenliga och i allmänhet tillåtit förändringarna ske efter hvarje ords lokala behof, samt icke bestämt någon för hela landet lika gällande norm efter hvilken fattigvården borde ordnas.

ändamål, men om de icke befinnas tillräckliga, inträder skyldigheten för kommunens medlemmar att dertill lemna bidrag. Dessa afgifter äro af tvenne slag: afgift från fastigheter och afgift af personer. Fastighetsavgiften utgår från alla hemman och jordlägenheter, masugnar, hyttor, bruk, fabriker, salu- och tullsågar samt mjölkvarnar å landet, och i städerna från alla ägor å stadens mark. Den personella avgiften utgår af alla kommunens medlemmar öfver femton år, med undantag af jordegare och kronhemmans åboer af bondeståndet, som sjelfva förestå värdskapet å dem tillhöriga lägenheter, militärpersoner och underhållna fattigbjon; grunderna för dessa afgifters uttaxerande ega församlingarne antaga och bestämma (l. c. §§ 50, 51, 52, 53 och 55). Grundprincipen för de personella afgifternas utgörande är således den att alla, som icke sjelfva äro i behof af fattighjelp, skola bidraga till de fattigas försörjning, ehuru dervid märkvärdigt nog det sjelfegande bondeståndet derifrån undantagits, ehuru landboer, torpare m. fl. mera beroende jordbrukare få vidkännas denna afgift. Man tyckes äfven hos oss i allmänhet anse det vara en viss rättvisa deruti att den arbetande klassen deltagar i dessa utgifter, så mycket mera, som det är ifrån dem de underhållna fattiga rekryteras. Å andra sidan hör man äfven klagas deröfver att denna klass alltmera pockande uppträder med anspråk på bidrag från fattigkassan. Männe icke detta senare till en del eger sitt upphof i det förra förhållandet? Det torde falla af sig sjelft att arbetaren, sedan han i en följd af år inbetalt afgifter till fattigvården, anser sig vara så mycket mera berättigad att åter utfå desamma. Det är icke mera de bättre lottade klassernas ömma om-

vårdnad för de mindre bemedlade, det är till en del en med tvång införd ömsesidig försäkringsanstalt emellan de fattiga sjelfva. Bland fattigklassens inkomster räknar vår lag äfven arf efter underhållna fattiga. Fall kunna inträffa, då sådant vore en vinst för kassan, men fattigvården är ingalunda till för att vinna på dem den ger underhåll och borde därför alltid nöja sig med att få sina verkliga utgifter ersatta. Sverge har i detta afseende följt samma grundsats som vi. Fattigvårdens utgifter betäckas genom en personel afgift af högst åtta skillingar för mans- och högst fyra skillingar för qvinsperson, som fyllt aderton år och är mantalsskrifven. Hvad derutöfver erfordras fylles genom tillskott efter de grunder, som äro stadgade för röstberäkning vid sockenstämmor. I England har en annan princip blifvit följd. Den årliga inkomsten från jord och hus uppskattas efter ett medelvärde och de årliga utgifterna för fattigvården fördelas sedan på nämnde egendomars innehafvare, i förhållande till inkomsten. Fattigavgifterna utgöra ofta en betydlig del af inkomsten från fast egendom, men ändock försäkrar en tysk författare att inga utskylder af engelsmännen afbördas så beredvilligt som dessa ⁷⁾. Uti de länder, der den inskränkt legala fattigvården herrskar, förekommer naturligtvis icke någon utdebitering af fattigavgifter i fråga.

Nu följer i ordningen att redogöra för det sätt som begagnas för att underhålla och hjälpa de fattiga, måhända den viktigaste delen af fattigvården. Sättet måste naturligtvis vara olika för olika slag af fattiga, och det torde därför vara lämpligt att i

⁷⁾ Meidinger l. c. pag. 569.

detta afseende följa den ofvan pag. 81 uppställda klassifikation. Hvad således först sinnessvaga och vansinniga angår skola de, om församlingen ej vill inlösa dem på dårhus, eller ledig plats å sådant icke finnes, inackorderas hos enskilda personer, som åtaga sig de sjukas samvetsgranna vård och underhåll. Den summa, som af socknen fordras för inlösen af en fattig däre är 68 rubel 57 $\frac{1}{7}$ kop. silfver (Kejs. Förordn. d. 4 April 1840 § 13). Redan genom 1642 års tiggareordning förordnades att "ursinniga och besatta" människor skulle intagas och vårdas uti de hospitaler, som till en del redan voro uppförda, dels skulle på kronans bekostnad inrättas uti alla landskaper. Den stad eller socken, hvarifrån den vansinnige var hemma, skulle för dennes vård engång för alla erlägga 20 daler "hvitt mynt" till hospitalet. Kongl. Instr. för Serafiner-Ordens-gillet den 28 April 1791 föreskref att i hvarje län skulle finnas ett hospital, hvarest dårar och svagsinta skulle intagas. Dessa hospitaler blefvo dock icke öfverallt uppförda, och för närvarande finnas i Finland endast tvenne hospitaler för sinnessjuka, hvarjemte länelasaretterna begagnas till profkurers anställande (Kejs. Förordn. d. 4 Febr. 1840). De sinnessjuke, som ej blifva å dårhus inlöste, skola, såsom ofvan sades, af enskilde vårdas, men det är lätt att inse att den behandling de oftast erfara är långt ifrån den, som borde dem lemnas. De behöfva nemligen en behandling såväl i moraliskt som i fysiskt afseende vida skiljd från den som hos enskilde kan dem tilldelas. Mången kunde troligen botas eller åtminstone dess galenskap mildras om behandlingen vore en annan. Önskligt vore derföre att för denna klass af fattige ett annat understödssätt gjordes

gällande, och att de gamla stadgarne om länehospitaler, till hvilkas erläggande och underhåll alla länets socknar borde vara skyldiga att bidraga, åter upptogos. I Sverge torde för närvarande finnas åtta hospitaler, å hvilka vårdas öfver ett tusen sinnessjuka. För dem som äro fattiga betalas inlösen med $33\frac{1}{3}$ riksdaler. I England är genom lag (9 Georg IV) stadgadt att fattiga "insanes persons and idiots" skola vårdas å hospitaler, enkom för detta ändamål inrättade. Det tillhör hvarje sockens "overseers" att till närmaste fredsdomare inrapportera när sinnessjuka finnas, som ligga församlingen till last, hvarefter fredsdomaren fogar anstalt derom att den sinnessjuka sändes till grefskapets dårbus, eller, om något sådant icke finnes, till någon annan privilegierad inrättning för dårars emottagande, och kommer den sinnessjuka att underhållas på bekostnad af den församling eller union, hvilken han tillhör. Allt detta står ytterligare under kontroll och tillsyn af särskilde dertill utsedde tjenstemän. I Frankrike ega de flesta departementerne skilda hospitaler för vansinniga, eller hafva de skilda delar af de vanliga hospitalen inredda för dessas räkning. Ännu torde de dock icke vara tillräckliga att upptaga och vårda det stora antalet sinnessjuka i Frankrike. Man ser nemligen fortfarande uppgifvas att en del af desamma underhållas i fängelserna eller å "dépôts de la mendicité", utom det att en del af dem fortlefva sitt lif såsom fria vagabonder. Allt detta visar att i Frankrike icke ännu blifvit tillräckligt sörjdt för de sinnessjukas vård. Belgien och Nederländerna kunna i sina hospitaler upptaga ett proportionellt högre antal dårar, ehuru äfven dessa länder lida af den inskränkt legala fattigvårdens oförmåga att vid

nya behof skapa nya tillgångar till dessas betäckande.

Derpå följande klass af fattiga utgöres af vanföra, åldriga och bräckliga personer, hvilka äro i behof af andras skötsel och vård och icke kunna sjelfva med något arbeta bidraga till sitt underhåll. Denna klass är den af fullvuxna fattiga, som de äldre lagarna hufvudsakligast hafva afseende på. Under katholska tiden underhöllos de uti hospitaler, som under namn af Helge And's hus funnos inrättade vid kloster och kyrkor. De flesta af dessa inrättningar torde vid reformationen försvunnit, men att de som blefvo kvar skulle fortfarande tjena till samma ändamål, kan man finna af Regementsformen för Westergötland den 9 April 1540, hvari säges att fattiga, sjuka och förlamade skulle fortfarande i hospitalerna upptagas. 1642 års förordning bibehöll jemväl hospitalerna såsom försörjningsställen för dem, som voro besvärade af "sjukdom, ålder eller annan Lif's skröpelighet", hvilka skulle derstädes inlösas för tjugu daler, såsom ofvanföre om vansinniga blifvit sagdt. Derjemte förordnades att uti hvarje socken skulle upprättas "fattigstugur," hvarest dylika fattiga kunde genom allmosor underhållas. Rättigheten för socknarne att å hospitalerna inlösa åldriga och vanföra fattiga fortfor ända till 1763, sedan hvilken tid de endast begagnats för sjukas vård och blifvit rent medicinska anstalter⁸⁾ Sockenarne hafva

⁸⁾ Förordningen af den 11 April 1763 tillät visserligen att fattiga få inträde å hospitalerna, om rum för dem fanns, men i sådant fall skulle socknen betala alla omkostnaderna, hvilket åter till en del upphäfdes genom Förordn. af den 11 Dec. 1766, som medgaf fattigas intagande, allenast platserna ej af sjuka upptogos. K. Instr. 28 April 1791 medgaf

sedan dess fått hos sig underhålla detta slags fattiga. Förordnandet att för dem uppbygga sjuk- och fattigstugor inom socknarne torde, ehuru upptaget i 1686 års kyrkolag och 1734 års allmänna lag, endast på få ställen i vårt land blifvit verkställt. Nu gällande lag öfverlemnar åt socknarnes godtycke huruvida de vilja inrätta fattighus eller icke, samt förordnar att de fattiga af denna klass skola, om fattighus icke finnes, inackorderas hos enskilda på sätt om vansinniga stadgadt är. Sverges gällande fattiglag inlåter sig icke att närmare bestämma sätet för vården om skilda slag af fattiga, utan öfverlemnar bestämmandet härom åt socknarne sjelfva. Man kan emot inackordering hos enskilda af fattiga hörande till denna klass göra samma anmärkningar, som ofvan med anledning af de vansinniga blifvit yttrade. Det säges väl i förordningen att inackorderingen skall ske hos personer, som åtaga sig den fattiges samvetsgranna vård. Betviflas kan dock om i allmänhet dylika personer anmäla sig att emottaga fattiga för att dem vårda. Underhållet af fattiga har på sina ställen begynt betraktas såsom en affär, på hvilken vinst kan skördas, och sjelfva processen vid inackorderingen har redan under den korta tid, lagen sådant påbjudit, å vissa orter urartat till ett slags rättskänslan upprörande entreprenad-auktion, hvarvid den fattige tillfaller den minstfordrande. Sådant är visserligen icke 1852 års författnings syftemål. Tvertom måste medgifvas att den-

äfvn villkorligt intagandet å hospitalen af sådana fattiga hvilka icke hörde till någon viss församling. Senare författningar om hospitalerna omtala endast sjukas och vansinnigas vård, och ej heller lära de efter 1763 hafva, om icke undantagsvis, blifvit till annat ändamål begagnade.

samma försökt ordna fattigvården helt och hållet till de fattiges fördel. Inackorderingssättet leder dock till dylika missbruk. Författaren kunde anföra exempel på att underhållet af fattiga öfverlemnats åt stattorpare, emedan dessa åtnöjt sig med minsta ersättningen, och hurudant kan väl den fattiges underhåll blifva hos personer, som icke alltid ega förmåga att underhålla sig sjelfva? Författningens syftemål att förskaffa den fattige en lugn fristad för dess sista dagar kan på sådant sätt aldrig uppfyllas. Det medgifves gerna att detta sätt för bräckliga och ålderstigna fattigas underhåll skulle, om det alltid samvetsgrant verkställdes och den fattige endast inackorderades hos välkända och för de fattigas väl nitälskande familjer, vara det för dem mest välgörande. Härtill bör dock läggas ännu en anmärkning, angående de fattigas sjukvård. Denna kan hos oss mindre än annorstädes ega rum under nämnda förhållanden, i anseende till bristen på läkare och det ofta långa afståndet till dem, som hos oss finnas. Föreställer man sig en sjuk fattig öfverlemnad åt en stattorpares vård, så framställer sig en verkeligen hemsk bild af huru långt egoismen i vårt land kan gå. Det kan hända att en flitig och ärlig arbetare, som under dess kraftfulla dagar med sitt arbete bidragit till mångens väl, under ålderdomen bortackorderad till en person nästan lika fattig som han sjelf, öfverlemnas på sjuksängen att sköta sig sjelf, emedan hvarken stattorparen eller hans hustru kunna vara hemma och vårda honom, utan måste utomhus arbeta för att förtjena sitt uppehälle. Sådana taflor är man, om man blott vill, i tillfälle att hos oss se. Det torde derföre med rätta kunna betviflas, huruvida nämnda sätt i verkligheten kan anses för den

fattige välgörande, åtminstone med de kontroller, som i vår lag finnas för fattigvårdens lagenliga verkställande. Kontrollen öfver socknarnes fattigvård måste ökas eller också, hvilket kanhända vore det säkraste sättet att skaffa den åldrige och bräcklige fattige den lugna fristad han såväl behöfver, lemna denne sjelf någon röst vid bestämmandet af den familj, hos hvilken han skall vårdas. Fattigstugor, upprättade af socknarne och af dem vårdade äro visserligen icke några bättre försörjningsställen och kunna på länge icke i våra landsorter finnas af sådan beskaffenhet, som dertill erfordrades. Som bekant är, fordrar engelska fattiglagen i allmänhet att den fattige skall underhållas i fattighus, men i afseende å icke arbetsföra, åldriga fattiga öfverlemnar den till deras eget afgörande huruvida de vilja inkomma på fattighuset eller derutom underhållas. Finner den fattige en familj (och ofta finnes sådana dels beslägtade med, dels i vänskapliga förhållanden till den sökande), som vill åtaga sig dennes omvårdnad för det han af fattigvården erhåller och hvilket beror uppå huru mycket en dylik kostar att å fattighuset underhålla, föredrager han att stanna hos en sådan. Hvarom icke söker han inträde å fattighuset, hvarest en fattig af denna klass i allmänhet behandlas väl samt, om han sjuknar, erhåller läkarevård å de med fattig- och arbetshusen förenade lasarettet. Detta är ovilkorligen det menskligaste sättet att sörja för denna klass. I Frankrike åter och öfriga länder med inskränkt legal fattigvård utgöra från gammalt hospitalerna de egentliga försörjningsanstalterna för åldriga och bräckliga personer. Sådana anstalter funnos 1844 i Frankrike till ett antal af 1389, hvilka i räntebärande förmögenhet uppskattades ega 500 mil-

joner francs. Inträde i dem medgifves vid en viss ålder, 60 eller 70 år.

Den tredje klassen i ordningen utgöres af dylika personer, som i den förra, men som dock äro mer eller mindre arbetsföra. Om dem stadgas i 1852 års förordning, att de kunna försörjas fortfarande på det hittills i Finland mest begagnade sättet, nemligen att socknen fördelas i vissa fattigrotar, af hvilka hvarje eger att försörja en fattig. Detta försörjnings-sätt har i Finland öfverallt sympatier, såväl hos de, hvilka fattigvården åligger, som ock hos de fattiga sjelfva. I sjelfva verket torde också i vårt land, åtminstone under närvarande förhållanden, detta sätt vara såväl för den fattige det lämpligaste, som för den betalande det billigaste. Härvid bör dock märkas att icke personer hörande till föregående klass, såsom nu ofta i verkligheten sker, föras hit, ty vid fattigvård med rotar måste det förutsättas att den fattige kan sköta och vårda sig sjelf. Eger den fattige ej förmåga dertill, är det fara värdt att han hos rote-intresenterna finner lika liten omvårdnad, som om han vore inackorderad, och kauhända mindre. Inackorderingssättet åter duger alldeles icke för fattiga af denna klass. Det skulle helt enkelt blifva en marknad, hvarest den fattiges återstående ringa kraf-ter skulle till den högstbjudande försäljas. Med behållande af principen, att den fattige skall betala sitt understöd med det arbete han förmår uträtta, torde tillsvidare således rotesystemet vara för dessa slags fattiga det bästa. Fattighus, hvarest de fattiga emot lämpligt arbete skulle underhållas, kunna af de flesta socknar i vårt land icke inrättas eller underhållas. I sådant fall borde fattigvårdsdistrikterna förstoras och bestå af flera församlingar, och ändock torde det blifva

svårt att för närvarande kunna inrätta desamma ändamålsenligt samt att å dem förskaffa de fattiga tjenligt arbete. I England måste alla fattiga, som ega någon arbetsförmåga, ovilkorligen inträda på fattig- och arbetshuset, i händelse de vilja åtnjuta understöd af fattigvården, hvilket äfven bidrager dertill att de ej, förrän något annat bergningssätt icke mera står dem till buds, söka sådan hjälp.

Derpåföljande klass af fattiga utgöres enligt 1852 års förordning af "sådana, hvilka med något bidrag af fattigvården, utan dess vidare omsorg kunna sig nödtorfteligen försörja och lifnära, eller genom inträffade olycksfall eller sjukdomar, för tillfället äro i behof af understöd." Denna klass är således egentligen sammansatt af tvenne, den ena bestående af dem, hvilka med sitt arbete icke kunna förtjena så mycket, som behöfves för deras och deras familjers bergning, den andra af sådana som tillfälligtvis blifvit i behof af hjälp för någon kort tid. Dessa begge klasser böra noga åtskiljas. Det har redan ofvanföre blifvit sagdt, att den första lätt kan blifva farlig för fattigvården i Finland och vi skola nu se efter på hvad sätt sådant kan inträffa. Enligt förordningens föreskrift skola fattiga af detta slag erhålla så stort bidrag af fattigvården att de, sedan detta blifvit lagdt till deras arbetsinkomst, kunna sig lifnära. Vidare stadgas att dessa bidrag böra utgå helst i spanmål och matvaror, men icke i penningar, såframt ej särskild anledning dertill förekomme, hvarjemte lagstiftaren, förutseende att dylika understöd skulle komma att missbrukas, förordnat att om de af den fattiga användas till annat än till dennes nödtorftiga underhåll, kunna de af fattigvårdsstyrelsen såväl minskas som helt och hållet indragas (l. c. § 32). Ge-

nom det senare tillägget har lagstiftaren i sjelfva verket medgifvit att fattiga af detta slag kunna lefva utan bidrag af fattigvården, ty ingalunda kan det hafva varit hans mening att straffa en möjligen lättsinnig handling med en lifsfarlig svältkur. Det är också mer än troligt att dessa understöd i de flesta fall skulle mycket väl kunna undvaras. Från flera håll hör man för närvarande den försäkran upprepas att individer, som förut lifnärde sig och sina barn utan bidrag af fattigvården, numera besvara fattigvårdsstyrelserna med mera eller mindre pockande böner om hjälp och bistånd, och det fordras större bestämmdhet än man i allmänhet kan vänta, att fortfarande ej fästa något afseende vid deras ständigt upprepade fordringar. Det är denna klass af fattiga, som gifver våra fattigvårdsstyrelser mesta besväret och som fortfarande är stadd i en stark tillväxt. Från alla sidor hör man derjemte klagomål deröfver att dessa bidrag af de understödstagande missbrukas. Exempel deruppå äro lätt samlade. Det har inträffat att fattige, som begärt och erhållit understöd, vid ankomsten till sina hemvist ej haft qvar något deraf, utan redan förstört allt under hemvägen. Måhända har dertill bidragit att understöden tvertemot lagens föreskrift blifvit lemnade i penningar; men äfven om lagens föreskrift iakttagits, är det dock troligt att resultatet blifvit detsamma. Åtminstone i de trakter af landet, der nästan på hvarje hemman finnes en lönnkrog, är det lika lätt att förvandla ett lispund mjöl till bränvin som en silfverrubel. Det kan visserligen finnas och finnes äfven i verkligheten arbetarefamiljer med flera barn, hvilka familjer i anseende till låga arbetslöner icke kunna fullständigt berga sig, men att derföre gifva dem understöd är att betala

premier för deras lättsinne och bristande omtänksamhet, samt derigenom uppmana andra att följa deras exempel, hvarigenom ett allt mera vexande antal af fattighjon uppkommer. Sådant har äfven gifvit den legala fattigvårdens motståndare anledning till deras påstående att legal fattigvård bidrager till fattigdomens förökande. Får fattigvården engång den riktning att de, hvilkas arbetslöner ej anses fullt förslå till deras lifsbergning, böra af fattigvården erhålla tillskott, kan deraf lätt utveckla sig något liknande det före 1834 i England brukliga Allowance-systemet, ett af de värsta missbruk i nämnda lands dåvarande fattigvård. Det bestod deruti att fattigvårdsstyrelserna betalade ett tillskott åt hvarje arbetare, hvilket rättade sig efter det förhållande, i hvilket födoämnenas pris stodo till veckolönen. Ansågs t. ex. arbetaren icke kunna lifuära sig med mindre än 8 engelska shilling i veckan, när arbetslönerna ej gäfvo honom mera än 6, erhöill han af fattigvården ett tillskott af 2 shilling i veckan. Detta sätt att meddela understöd kom egentligen dem, som använde arbetarena, till godo, samt bidrog att i särdeles grad öka de fattigas antal.

Man kan häremot invända att 1852 års förordning förhindrat en sådan missriktning i fattigvården genom dess stadgande, att arbetsföra fattiga skola, för det understöd de åtnjuta, verkställa tjenligt arbete. Detta stadgande torde dock hafva afseende endast på sådana arbetsföra personer, som sakna arbete, hvar emot förordningens ordalydelse i det den talar om ifrågakomma klass af fattiga, förutsätter att de genom sitt arbete skola förtjena det mesta af hvad de till sin lifsnäring behöfva. Sålunda tyckes förordningen äfven i praxis vanligtvis blifvit tolkad. Den rätta

principen vore dock att äfven åt dessa ej lemna något understöd utan att derföre fordra arbete. Den rotfattige är skyldig att hos roten förrätta det arbete han eger förmåga till och är således, ehuru ansedd för fattig af högre grad, mindre gynnad af lagen än förutnämnda klass, som för understödet behöfver göra intet. Så länge detta försörjningssätt hos oss finnes, bör det vara vederbörande fattigvårdsstyrelsens pligt att noga undersöka sanningen och verkligheten af de tryckande förhållanden, som af de hjälpbegärande uppdukas och stundom af en partisk uppsyningsman utan vidare godkännas såsom enliga med verkliga förhållandet, samt att derjemte noga iakttaga föreskriften, att icke gifva penningestöd, utan endast lifsmedel, hvilka dessutom torde lämpligast tillställas den behöfvande i hans hemvist. I England är detta försörjningssätt i allmänhet afskaffadt genom 1834 års akt, ehuru genom den stora makt kommissarierna för fattigvården ega, det af dem undantagsvis kan tillåtas. I Frankrike deremot utdelas dylika understöd i mängd af "bureaux de la bienfaisance." En dylik anstalt borde enligt regeln finnas i hvarje kommun, men som de existera endast till följe af enskildas donationer eller genom frivilliga bidrag, måste de understundom till och med för längre tid upphöra med sin verksamhet, om inga dylika bidrag inflyta.¹⁰⁾

Hvad åter angår den andra afdelningen af denna klass eller de, som genom olyckshändelser eller irä-

¹⁰⁾ Antalet af de kommuner, som sakna "bureaux de la bienfaisance" kan bedömmas derutaf att de understödda fattigas antal förhåller sig till hela Frankrikes befolkning såsom 1 till 20, men till totala folkmängden i de kommuner, hvilka äro dermed försedda, såsom 1 till 12. Modeste, l. c. p. 80.

kad sjukdom kommit i behof af hjelp endast för tillfället, så är klart att de under denna kategori hörande fattiga böra vara berättigade till understöd af fattigvården. Men äfven härvid böra fattigvårdsstyrelserna noga undersöka förhållandet och ej sätta allt för stor lit till de hjälpsökande sjelfva, hvilkas sträfvande vanligen är att utmåla deras olyckor större än de i sjelfva verket äro. Äfven i afseende å bidrag till dessa fattiga böra så mycket som möjligt direkta penningeunderstöd undvikas. Man har föreslagit att dessa understöd skulle gifvas antingen emot arbete eller såsom lån. Det kan dock i flera fall hända att dylika vilkorliga understöd alldeles icke utgjorde någon hjelp, men de torde dock i åtskilliga fall af fattigvårdsstyrelserna kunna med fördel användas.

I ordningen följer nu femte klassen eller "värnlösa barn under sexton år, hvilka sakna nödig omvårdnad." Vården om denna klass af fattiga är den för landets framtida väl vida vägnar viktigaste. Med afseende å vården af gamla, vanföra och bräckliga fattighjon består fattigvårdens uppgift endast deruti att förhjelpa dessa till en något så när lugn och fridfull tillvaro under deras få återstående lefnadsdagar, men i afseende å barnen blifver uppgiften en helt annan. De unga fattiga skola vårdas så att de i framtiden icke sjelfva blifva utarbetade fattighjon, de skola uppfostras till arbetsamma och ärliga medborgare, och deruti ligger uppgiftens svårighet. Värnlösa barn torde från gammalt hafva blifvit vårdade och försörjda i likhet med äldre fattiga, ehuru de gamla lagarna derom iakttaga tystnad. Första gången vi se dem uppträda såsom föremål för allmänna fattigvården, är uti den ofvan omnämnda plan till fattigvårdens reor-

gauisation, som Gustaf II Adolf 1624 framställde. I detta förslag säges: "I hospitalerna skola inga barn, som färdige och olytte äro, intagas, utan barnen, om de förmå förtjena sin föda, utelemnas i tjenst, men äro de späda och utan arf eller förmögen och välvil- lig slägt, skola de tagas in i barnhusen till åtta års ålder och derefter sättas till tjenst eller handverk, så att inga barn från denna dag tillstädjas tigga. Derföre skall i hvarje provins också upprättas ett barnhus för landet, dit fattiga bondbarn föras kunna, och i städerna af stadens inkomster ett stadsbarnhus för fattige borgarebarn stiftas." Ehuru detta förslag förkastades, inrättades dock samma år ett barnhus i Stockholm, hvarest 100 fattiga barn skulle uppfo- stras.¹¹⁾ Detta utvidgades sedermera och erhöll 1650 fyrationde tunnans af kronotioden i flera provinser, bland hvilka räknades halfva Finland. Barnhus lära dock för öfrigt på få orter hafva upprättats. 1642 års förordning stadgar nemligen att barn, som äro så späda att de skötas måste och ej hafva så stort arf att de deraf kunna födas, eller slägt, som drager om- sorg för dem, skola i de städer, hvarest barnhus fin- nas, i dessa hus intagas, men i annan händelse på annat sätt uppfostras. På landet åter tillkom det kyrkoherden i församlingen att i samråd med försam- lingens sexmän besluta om dylika barns vård, hvar- vid dessa antingen skulle uppfostras i fattigstugorna, eller hos någon ärlig person, eller också i städernas fattighus, eller hos annat godt folk i städerna. Nämn- da förordning utsträckte detta ej allenast till barn födda inom församlingen, utan äfven till sådana hvil- kas föräldrar aflidit inom socknen. Försörjningstiden

¹¹⁾ Geijer, l. c. p. 94.

varade till dess barnet fyllt åtta år, då det borde inackorderas i tjenst eller handtverkslära. Man kan häraf finna, att barnhus ansågos åtminstone i städerna såsom lämpliga försörjningsanstalter för värnlösa barn. 1682 beslöts äfven att i Malmö på kronans bekostnad anlägga ett nytt barnhus, ehuru beslutet först sextio år derefter bragtes till verkställighet. 1698 års förordning, som utsträckte vården om värnlösa barn äfven till sådana, hvilkas föräldrar väl lefde, men antingen icke ville eller icke kunde om dem draga omsorg, stadgade i afseende å sättet, att så många som kunde skulle å Stockholms barnhus intagas, men de öfriga upptagas i fattigstugorna för att derstädes vårdas af der intagna qvinnor. Snart nog begynte dock åsigterna om barnhusens lämplighet att förändras. Ej fullt 20 år efter det Malmö barnhus trädte i verksamhet förklarades i Kongl. Förordn. d. 11 April 1763 det vara fördelaktigare att låta barnen förblifva hos sina fosterföräldrar, än att samla dem tillhopa i barnhus på ställen, hvarest sådana icke förut funnos inrättade. Kort tid derefter utflyttades jemväl barn från de befintliga barnhusen och utlemnades till fosterföräldrar, och 1789 upphäfdes Malmö barnhus, och dess tillgångar bestämdes att derefter användas till inackorderande af barn hos enskilda dertill lämpliga personer. Samma åsigt om sättet för fattiga och värnlösa barns vård hyllas äfven af 1852 års förordning. Den stadgar nemligen att sådana barn icke få i fattigstuga intagas, utan antingen i inkom derföre inrättade försörjningshus, eller också inackorderas hos välkända och pålitliga personer. Finnes särskildt barnhus, böra de deruti intagna barnen jemväl erhålla undervisning i "kristendomen." De barn åter, som blifvit hos enskilda inackorderade, skola hos dessa

erhålla en kristelig uppfostran, samt derjemte sättas i tillfälle att inhemta kännedom om sådana slöjder, landtmanna-arbeten eller andra tjenliga sysselsättningar, hvarigenom de i framtiden må kunna sig sjelfva lifnära och försörja, samt blifva nyttiga medlemmar i samhället (l. c. § 33). Enligt ordalydelsen skulle de barn, som hos enskilda äro inackorderade, erhålla en fullständigare uppfostran, än de som blifva å barnhus intagna, men meningen kan väl ej vara annan än den, att de senare äfven skola sättas i tillfälle att inhemta sådana kunskaper, som för framtiden kunna förhjelpa dem till deras lifsbergning. Sålunda uppfattad uttalar 1852 års förordning på det bestämdaste, att värnlösa och fattiga barn skola ej allenast under sin värnlösa ålder af fattigvården underhållas, utan ock hufvudsakligast uppfostras till nyttiga medborgare i samhället. Denna grundsats kan icke annat än på det högsta lofordas, ty sålunda motarbetas bäst de fattigas tillväxt. Samma grundsats byllas äfven af hvarje legal fattigvård. Den svenska fattiglagen bestämmer (§ 6, mom. 2) att barn tillhöriga fattigvården skola icke allenast förses med uppehälle, utan äfven kristligen uppfostras och undervisas. Den engelska åter åtskiljer tvenne slag af värnlösa barn, sådana som hafva någon kroppslig svaghet, eller äro så vanföra, att de derföre kunna anses odugliga till arbete, och sådana, hvilka äro friska och af hvilka kan väntas att de en dag skola sjelfva förtjena sig sitt bröd. I afseende å de af första klassen äro de underkastade samma författning som de af ålderdom eller sjuklighet lidande fullvuxna personer, d. v. s. de kunna antingen inkomma i fattighusen, eller vårdas utom dessa på fattigvårdens bekostnad. De till den andra klassen hörande barn skola upptagas i "work-

houses" uti derstädes befintliga skilda afdelningar, bestämde för barn. Med hvarje "workhouse" är nu mera förenad en skola, i hvilken fattiga barn erhålla undervisning.¹²⁾ Dessutom skola de användas till för dem lämpligt arbete. Redan 43 Eliz. bestämde att tillräckliga medel skulle sammanskjutas för att inackordera sådana barn i lära. Styrelsen för fattigvården bestämmer numera på hvad sätt och i hvilka slags arbeten undervisning skall meddelas, och derigenom hafva afdelningarne för barn inom Englands "workhouses" blifvit verkliga uppfostringsanstalter för värnlösa barn, hvarifrån dessa utgå med förmåga att på ett oberoende sätt förtjena sig sitt lifsupphålle.

Det har redan blifvit sagdt, att vår lag syftar till samma mål, och detta kan jemväl uppnås på det sätt lagen föreskrifver. Hufvudsakligaste vigten måste härvid fästas deruppå att inackorderingen sker hos dertill lämpliga personer. Häri hafva dock samma missbruk, som ofvan i afseende å de ålderstigne anmärktes, insmugit sig, i det att fattigvårdsstyrelserna helt och hållet förbise deras åliggande att draga omsorg om värnlösa barns uppfostran, och endast fästa sig vid deras materiella underhåll. Det är således endast kostnaden, som af dem tages i betraktande,

¹²⁾ Dessa skolor stå under en sträng kontroll af ett för dem inrättadt särskildt utskott vid fattigstyrelsen, Committee of council on education of the poor law board, hvilket genom valda skolinspektörer låter efter korta mellantider undersöka skolornas tillstånd, anställa prof med lärare och lärarinnor, aflägsna de odugliga och genom högre aflöning uppmuntra de dugliga. Deraf har blifvit en följd att man anser fattighusbarnen för närvarande erhålla en bättre uppfostran än den som meddelas arbetsklassens barn i allmänhet vid "day schools."

af hvilken orsak barnen utdelas åt fullkomligt olämpliga personer, hvilka lika litet sörja för deras moraliska bildning, som för deras uppfostran till ordentliga och dugliga arbetare. Lagen har genom medgifvandet att personer, hos hvilka barn blifvit inackorderade, kunna, i händelse de flytta till annat fattigvårdssamhälle, medtaga barnen efter derom utverkadt tillstånd af fattigstyrelsen, varit orsaken till ett missbruk, som ovilkorligen bör rättas. Barn inackorderade hos personer, bosatte utom fattigvårdsdistriktet, äro utom fattigvårdsstyrelsens och all annan möjlig kontroll. Det borde ovilkorligen vara en fattigvårdsstyrelserna åliggande skyldighet att noga tillse att författningens syftemål vinnes, men sådant är omöjligt då barnen befinnas utom deras område. Det är redan svårt för styrelsen att inom egen socken noggrannt uppfylla denna sin skyldighet, ehuru mycket kunde göras om hos styrelsernas medlemmar alltid kunde påräknas intresse för det, som utgör föremålet för deras verksamhet samt ett nitiskt bemödande att ordna allt på bästa sätt. Det svåraste blifver dock att finna ett tillräckligt antal lämpliga personer, som vilja åtaga sig dylika barns uppfostran. Ganska få dertill kvalificerade personer torde vara hugade att belasta sig med ett så tungt och ansvarsfullt åliggande. Skulle så hända att lämpliga personer inom fattigvårdsdistriktet antingen icke funnes eller åtminstone ej i tillräckligt antal, torde det blifva en nödvändighet att för denna klass af nödlidande inrätta egna försörjningsanstalter. Kommer sådant att ske, såsom äfven i lagen tillåtes, kunna de dock icke ändamålsenligt upprättas och vårdas af kommunerna. Dels blifva de för dyra, dels kan den uppfostran, som i dem komme att meddelas, ej blifva

annat än bristfällig, och ändamålet således förfelas. Det torde i sådant afseende vara lämpligast att åter upptaga Gustaf II Adolfs förslag att länsvis inrätta barnhus, hvilkas första anläggningskostnad skulle å länets samtliga fattigdistrikter fördelas i förhållande till folkmängden, samt underhållskostnaden i förhållande till underhållna barn. Derigenom skulle icke allenast kostnaderna blifva mindre, utan ock en noga kontrollerad uppfostran kunna barnen meddelas. Inackorderingsmetoden är visserligen att föredraga, om så ske kan, men de familjer, hos hvilka inackorderingen sker, skola ej allenast vara välkända och pålitliga i allmänhet, utan ock lifvade af ~~en~~ sannt kristlig välgörenhetsanda, som låter dem upptaga dessa barn i familjen och behandla dem såsom egna. På annat sätt är ändamålet förfeladt. För späda barns vård blifver det dock alltid bättre att de insättas hos enskilda, än att de uppfödas i barnhus. Det sednare sättet är det vanliga i Frankrike. Derstädes finnas från gammalt inrättade stora anstalter, hittebarnshus, å hvilka barn genast efter födseln kunna insättas och hvarest de till en del vårdas och uppfostras till dess de kunna förtjena sig sitt uppehälle. En annan del utackorderas åt enskilda. Dylika hittebarnshus finnas i allmänhet upprättade i det katolska Europa, men hafva vunnit ganska liten efterföljd i den del af sagde verldsdel, som hyllar den protestantiska läran. De skilja sig i en vigtig omständighet från de i andra länder brukliga barnhus, och det är den, att insättningen af barnet kan ske hemligt och utan att någon känner dess föräldrar, eller någon föregående undersökning ådagalagt bristande förmåga hos föräldrarne att taga vård om barnet. De verka i detta afseende högst omoraliskt, och man har exem-

pel uppå att föräldrar, som mycket väl kunnat uppföda och uppfostra sina barn, föredraga att insätta dem på hittebarnshusen och sålunda på det allmänna hvälfva kostnaden för deras barns underhåll och uppfostran.¹³⁾ Man har sagt att de förekomma barnamord, och detta motiv för deras inrättande hör man ännu ofta till och med hos oss upprepas. Detta är dock icke enligt med verkliga förhållandet. Barnamordens antal stå i förhållande till den moraliska ståndpunkt nationen innehar. I Frankrike föröfvades under samma tid, som "les tours" blomstrade, nära fyra gånger flera barnamord än i England, hvarest icke en enda sådan inrättning existerade.¹⁴⁾ De hittebarnshusen åtföljande olägenheter hafva äfven åstadkommit, att man på de flesta ställen begynt öfvergifva desamma i deras gamla form. I Frankrike äro "les tours" till största delen afskaffade och i stället byråer inrättade att undersöka orsaken hvarföre barnen öfverlemnas, och beror det på departementets prefekt

¹³⁾ I hvilken grad hittebarnens antal minskas om denna hemlighetens slöja undanryckes, ser man deraf att i franska departementet Nord insattes årligen på hittebarnshusen öfver 700 barn, under den tid departementet egde 5 "tours" (inrättningar för barnens hemliga emottagande), men sedan de i början på 1810-talet småningom afskaffades, nedgick antalet 1845 till 11. Lord Brougham hade således fullkomligt rätt då han förklarade dessa inrättningar vara de bästa demoralisationsmachiner man kunnat uppfinna.

¹⁴⁾ Enligt Duchatel räknades under perioden från 1826—1830 i Frankrike ett barnamord på 289,000, samt i England under perioden från 1823—1829 ett dylikt mord på 1,091,000 innevånare. Hvilken kontrast bildar icke häremot Finland, som under sednaste år haft öfver 50 anklagade för barnamord och fosters läggande å lön, eller en anklagad på mindre än 40,000 innevånare.

att medgifva eller neka inträde. Sådant torde äfven numera vara förhållandet i Belgien. Dessa inrättningar närma sig således allt mera barnhusen i protestantiska länder, och blifva uppfostringsanstalter för fattiga barn. En mera vanvårdad klass i Frankrike utgöra de så kallade "orphelins" eller barn, som från födseln underhållits af föräldrarne, men genom deras frånfälle råkat i nöd. För dem hafva icke funnits några särskilda inrättningar, utan de hafva vanligen underhållits på hospitalerna. Endast om de varit af mycket späd ålder, hafva de erhållit inträde på barnhusen.

Vi komma nu till sista klassen af fattiga, till arbetsföra, hvilka genom bristande arbete sakna det nödvändiga för sitt lifsuppehälle. Fattiga af detta slag torde dock hittills icke hafva utgjort någon särdeles börda för kommunernas fattigvård. När sådana i anledning af missvexter o. m. d. uppstått, har staten uppträdt såsom understöds-gifvare. I vårt land borde dessutom ännu i lång tid finnas tillräcklig tillgång på arbete, och i de tätare befolkade och mera odlade delarne af vårt fädernesland behöfver också ingen arbetsförmänniska af brist på arbete svälta. Annorlunda är dock förhållandet å den glest bebyggda och illa odlade jorden i norra Finland. Tätta missvexter försätta i sistnämnda trakter ofta en mängd människor i nöd, och om dessa äfven skulle vilja genom arbete vinna sig sitt uppehälle, finnes dock icke tillgång på arbetsförläggare. Af sådan orsak har äfven 1852 års förordning förklaradt det vara ett af fattigvårdsstyrelsernas hufvudsakligaste åligganden att, när allmännare nöd uppstår, söka anskaffa arbetsförtjenst åt de nödlidande. I sådant afseende har det blifvit öfverlemnadt åt församlingarne sjelfva att an-

tingen inrätta ständiga eller provisionella arbetshus, eller ock att på annat sätt ombesörja, att tillfälle till arbetsförtjenst beredes de fattiga. Anse fattigvårdsstyrelserna tillgångarne inom församlingarne icke vara tillräckliga för ändamålet, åligger det dem att derom i god tid hos vederbörande guvernör anmäla och derjemte föreslå lämpliga utvägar för nödens afhjelpande, hvarefter den sistnämnde bör om förhållandet inberätta till regeringen, som derom slutligen förordnar (l. c. §. 46). Såsom personer, hvilka jemväl böra af fattigvårdsstyrelsen erhålla arbete sig anvisadt, uppräknar förordningen sådane som skickas till sina hemorter för att derstädes söka sig laga försvar, äfvensom de, hvilka från något fattigvårdsdistrikt blifvit till följe af föröfvadt tiggeri hemsända till deras eget, hvarföre detta distrikt nödgats betala kostnaden, böra, i händelse betalningsskyldigheten ej kan någon annan åhvälfvas, med arbete, som dem af styrelsen anvisas, aftjena dessa kostnader (l. c. §§ 44 o. 47). De tjenligaste inrättningar i dessa afseenden vore ovilkorligen arbetshusen, men tyvärr kunna dessa på de flesta orter i vårt land ej med fördel användas. Det skulle nemligen blifva omöjligt att allestädes förskaffa arbetshjonen lämpligt och tillräckligt arbete. Af sådan orsak blifver det nödvändigt att bereda arbetstillfällen af andra slag. Det för hvardera parten lämpligaste torde väl i sådant afseende vara att fattigvårdsstyrelsen uppköper rudimaterier, som lemnas till bearbetning åt de fattige emot derföre bestämd ersättning, som dock, för att undvika konkurrens med enskilda, bör vara mindre än hvad för slikt arbete vanligen betalas. Härvid möter dock den svårighet att endast en del af våra arbetsföra fattiga på sådant sätt skulle kunna försörjas. De lämpligaste syssel-

sättningarne äro i dessa fall spånad, väfning o. s. v., men dessa utöfvas hos oss nästan uteslutande af kvinnor. Den manliga arbetaren i Finland är hufvudsakligast van vid åkerbruks- och andra arbeten utom hus. Svårigheter skulle derföre möta försöket att skaffa honom sådant arbete att han hemma hos sig dermed kunde sysselsätta sig och dymedelst förskaffa sig nödig bergning. Förordningen öfverlemnar derföre åt fattigvårdsstyrelserna att anställa den behöfvande i arbete hos enskilda personer. Denna utväg har det emot sig att deraf lätt kunna uppstå missbruk, skadliga såväl för de fattiga, som äfven för dem, hvilka bidraga till de förras underhåll. Det var till större delen det i England före 1834 brukliga sättet att använda de underhållna fattiga i enskildas arbete,¹⁵⁾ som i början af detta sekel åstadkom den enorma tillvexten såväl i de fattigas antal, som ock i afgifterna för fattigvården. Man såg sig derföre tvungen att frångå detta system, och numera erhålla arbetsföra fattiga understöd endast under det vilkor att de derföre verkställa arbete uti "workhouses." Ett annat sätt att skaffa arbete åt fattiga af denna klass och som äfven blifvit försökt isynnerhet i Holland

¹⁵⁾ Detta skedde i England på trenne sätt: det redan nämnda "allowance"-systemet, "the roundsman" och "the labour-rate system." The roundsman system bestod deruti att församlingen erlade en viss summa till de jordinnehafvare, hvilka använde fattiga arbetare emot en dagspenning, som för hvarje fall af socknen bestämdes i förhållande till arbetarens behof. Ersättningen från församlingens sida bestämdes i sjelfva verket genom auktion. The labour-rate system åter bestod dervid att hvarje person, som betalte fattigafgift, skulle sysselsätta ett visst antal af de i socknen bosatte fattiga arbetare, samt betala dem efter en af "the vestry" (fattigvårdstyrelsen) bestämd taxa.

och Belgien, ehuru med ringa framgång, är anläggandet af fattigkolonier. Det kunde möjligen kända att de hos oss skulle gifva bättre resultat. Den i våra norra socknar befintliga lösa befolkningen kan af jord-egarena derstädes icke i beständigt arbete användas, emedan dessa sakna ej allenast erforderligt förlagskapital, utan ock den företagsamhet och de insigter, som utgöra vilkoren för ett bättre jordbruk. Det vore således af högsta vigt att kunna bereda denna befolkning ständig arbetsförtjenst, hvilken de arbetssamma nu nödgas söka i annat land. Sådant kan åter ske genom odlande af en liten del utaf de ofantliga vildmarker, som i nämnda trakter finnas. Under ledning af en skicklig och för saken intresserad person borde sådant kunna utan särdeles förlust verkställas. Swederus har i dess omnämnda arbete om fattigväsendet uppgjort en kalkyl öfver hvad kostnaden skulle i Sverge utgöra för odlingen af 14,000 tunnland jord, hvartill 200 man under fem års tid skulle användas,¹⁶⁾ och kommit till det resultat att vid arbetets slut icke allenast hvar och en af de vid arbetet sysselsatte 200 man kunde kostnadsfritt erhålla under egande rätt 18 tunnland af den odlade jorden, utan ock att en behållning af en half miljon riksdaler skulle för arbetsförläggaren uppstå. Denna kalkyl må tåla att betydligt nedprutas, det vore ändå af stor vinst för landet om dylika fattigkolonier skulle kunna anläggas utan särdeles stor förlust. De blifva dock alltför dyra för enskilda fattigvårdssamhällen, emedan de, för att lyckas, måste verkställas i stor skala, och således fordra stora förlager. Ett försök borde dock göras och i ty fall vore väl intet

¹⁶⁾ L. c. p. 542 o. ff.

lämpligare än att staten dertill använde en del af korrektionshusens befolkning, som nu sysselsättes med arbeten, med hvilkas produkter ej ens kostnaden för dess föda betäcket. Uppodlades genom dem några af landets kärr och mossar, skulle nyttan deraf för staten blifva större än nu, äfven om penninge-uppoffringen blefve densamma, och större borde den icke blifva.

Vi hafva nu genomgått de viktigaste momenterna af Finlands fattigvård. Grunderna för densamma kunna icke annat än gillas och i motsats till hvad man ofta hos oss hört påstås, bör 1852 års förordning anses som ett stort framsteg i vår fattigvårdslagstiftning. Det hufvudsakligaste som emot den kan anmärkas, är att vederbörande fattigvårdsstyrelser äro underkastade allt för liten kontroll från statens sida, hvilket redan gifvit och ännu mera kan i en framtid gifva anledning till missbruk. Det är nu endast genom enskilda besvär, som kontroll kan utöfvas, men en sådan kontroll angår endast enstaka fall och utöfvar intet inflytande på det hela. Besvärsvägen är dessutom ofta omöjlig för den fattige att begagna, äfven med de lättnader, som af förordningen honom medgifves. Han skall i alla fall hafva sina besvär skriftligen uppsatta och hvem tillhandagår honom dermed? Ofta är han dessutom okunnig om hvad lagen honom tillerkänner, och underlåter af sådan anledning att inlemna besvär. Kontrollen bör därför rättast ske genom inkom dertill förordnade personers besök och undersökningar inom de skilda fattigvårdsdistrikterna, hvaröfver berättelser skulle direkte till rege-riugen ingifvas.

Det hörer icke till omfånget af denna afhandling att behandla den administrativa sidan af fattigvården. En dertill hörande fråga må dock här i kort-
het vidröras. Finlands presterskap är genom lagen kalladt att öfverallt i landet taga plats i fattigvårdsstyrelserna, ja till och med att på landet utgöra dessa styrelserns beständiga ordförande. Genom för Sverge och Finland egna förhållanden har presterskapet i

dessa länder på sin del erhållit en mängd åligganden, som egentligen borde tillkomma särskilda politie myndigheter. Kyrkoherdarnes tid upptages till största delen af dessa för deras embete främmande pligters fullgörande, och endast en ringa del deraf kan användas för prestaembetets egentliga utöfning. Att alla dessa åligganden äro hinderliga för prestens egentliga verksamhet, torde af få bestridas, men likvisst vill man hvälfva fattigvården med alla dertill hörande mångfaldiga bestyr på presterskapet. Det är väl sannt, att detta åliggande af gammalt tillhört presterskapet och med ståndets eget bifall blifvit detsamma ålagdt. Vi hafva ofvanföre sett, att prestaståndet förkastade Gustaf II Adolfs förslag till en reorganisation af fattigvården, hvarigenom densamma skulle undandragas presterskapet. Annu hos oss äro presternas åsikter i detta afseende delade. En del hafva med bifall upptagit gällande fattiglags stadganden om presternas sjelfskrifna rätt till fattigvårdens omhänderhafvande, en annan del har protesterat deremot. Den af staten anbefallda och af lagen ordnade fattigvården är ett politie mål och således enligt ofvan uppställda regel främmande för prestaembetet. Det höfves icke presten att tolka en politie lags kalla bud för sina nödlidande åhörare, det höfves honom icke att, såsom nu händer, inlåta sig i tvister med dessa om den rätt till understöd lagen dem tillerkänner. Det är tvertom enligt med hans kall, att tröstande och försonande uppträda i eländets boningar. Detta åter kan han icke fullgöra om han några ögonblick förut med lagen i hand från sig afvisat de nödlidande, som infunno sig hos honom med anhållan om hjälp och bistånd. Författaren påstår således, skall väl mången säga, att fattigvården bör vara främmande för presterna, hvilka böra predika och i sina handlingar utöfva barmhertighet. Så är det. Författaren tvekar icke att upprepa, att han anser den *legala* fattigvården icke höra presterna till, att de med den böra hafva intet att göra. Derföre är det likväl icke sagdt, att presterna skola afhålla sig från att utöfva barmhertighetsverk. Elände finnes nog i verlden, till större grad

än att det öfverallt kan bispringas och afhjelpas. Den legala fattigvården kan endast befatta sig med den erkända och bevista fattigdomen. Den begynnande fattigdomen, då kanhända en ringa skärf gifven i rättan tid kunde hindra dess öfvergång till beständig, utgör icke föremål för den legala fattigvårdens verksamhet. Det finnes således alltid mycket elände qvar, som på annat sätt bör och kan bispringas, och dertill bör prestens verksamhet tagas i anspråk. Han kan bilda frivilliga föreningar inom församlingarne, hvilkas ändamål vore att öfverallt uppsöka fattigdomen och, der det behöfves, gifva medel att kufva densamma. Hvilket stort fält för sann kristlig verksamhet står icke i detta fall öppet för presten! Presterna skulle i sanning derigenom att de, hvar och en i dess församling, ställde sig i spetsen för frivilliga understödsföreningar, att de ofta besökte de fattiges boningar, hvilket nu endast undantagsvis sker, att de med kärlek och nit uppspanade det begynnande eländet och manade kristliga och barmhertiga församlingsboer att detsamma afhjelpa, intaga en vida högre ställning i församlingarnes tillgifvenhet och aktning än nu, om de äfven presidera i fattigvårdsstyrelsen. Beklagligtvis är dock förhållandet sådant i vårt land, att den legala fattigvården på många ställen icke kan undvara presterskapets biträde. Det är nemligen fullkomligt omöjligt att i vissa församlingar kunna bilda en fattigvårdsstyrelse utan prestens medverkan. Orsaken dertill ligger i de små af lagen bestämda fattigvårdsdistrikterna. Så länge denna indelning existerar, torde det derföre vara en nödvändighet att taga prestens verksamhet i anspråk för fattigvårdens ordnande. Men sådant är dock icke fallet öfverallt, och hvarest en styrelse eljest kan bildas, eller der presten sjelf icke anser sig vara lämplig person att besörja fattigvården, borde det stå församlingarne fritt att till styrelsens medlemmar utse hvilka personer som helst.
